

สภาปฏิรูปแห่งชาติ

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

วาระปฏิรูปที่ ๓๖ : ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา
เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของสังคม

ชื่อเรื่อง วาระปฏิรูปที่ ๓๖ : ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา
เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของสังคม

เลขประจำหนังสือ ISBN : 978-616-399-029-7

ปีที่พิมพ์ สิงหาคม ๒๕๕๘

จำนวนหน้า ๑๐๔ หน้า

จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

จัดทำโดย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ
ถนนอุทองใน เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๘๖
โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๙๓

พิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๑๑๗
โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๑๒๒

คำนำ

สภาปฏิรูปแห่งชาติได้ปฏิบัติภารกิจตามที่กำหนดในมาตรา ๒๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ กล่าวคือ “...ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ ...” นอกจากการวิเคราะห์และกำหนด “วิสัยทัศน์และอนาคตประเทศไทย” สำหรับระยะเวลาประมาณ ๒๐ ปี ในอนาคต เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการกำหนดประเด็น และแนวทางการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ แล้ว สภาปฏิรูปแห่งชาติ ยังได้ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อสนเทศ ตลอดจนประมวลความรู้ ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ รวมถึงประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ โดยได้ดำเนินการต่อเนื่อง ทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม หยิบยกขึ้นกำหนดเป็นวาระปฏิรูปที่สำคัญ ๆ รวม ๓๗ วาระปฏิรูป และเป็นวาระพัฒนาที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องภายหลังจากการปฏิรูปแล้ว อีก ๖ วาระพัฒนา

วาระปฏิรูปและวาระพัฒนาทั้งหมด ได้ผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และได้นำเสนอไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามสมควรต่อไปแล้ว

เอกสารฉบับนี้เป็นประมวลรายงานวาระปฏิรูปที่ ๓๖ ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของสังคม ดำเนินการโดยคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม และการศาสนา ซึ่งสภาปฏิรูปแห่งชาติได้จัดรวบรวมเพื่อเผยแพร่สำหรับประโยชน์สาธารณะสืบไป

สภาปฏิรูปแห่งชาติ

๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
รายงาน ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของสังคม	
๑. หลักการและเหตุผล	๑
๒. ประเด็นปฏิรูป	๒
๓. วิธีการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์	๓
๔. สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์	๔
๕. ข้อเสนอปฏิรูปและแนวทางดำเนินการ	๖
๖. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	๒๕
๗. ตัวชี้วัดความสำเร็จจากผลลัพธ์	๒๗
บทสรุปแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรศาสนา	๒๘
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ผลการสำรวจ เรื่อง “บทบาทสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการสนองงานคณะสงฆ์”	๓๑
ภาคผนวก ข ข้อเสนอในการยกย่องพระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทย ด้วยศาสนธรรม	๓๙
ภาคผนวก ค รายละเอียดการปฏิรูประบบและกลไกสำคัญของการดำเนินงาน ตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ – ๕	๔๓
ภาคผนวก ง การจัดกิจกรรมการศึกษาด้วยหลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา	๘๐
ภาคผนวก จ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย “กิจกรรมมาร์ชซึ่งความดี”	๘๘
ภาคผนวก ฉ บทความ เรื่อง “การบริหารงานวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล”	๙๔
ภาคผนวก ช คณะกรรมาธิการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา	๑๐๑

รายงาน
วาระปฏิรูปที่ ๓๖ : ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา
เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของสังคม*

๑. หลักการและเหตุผล

คณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนาได้มีมติมอบหมายให้คณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา ดำเนินการการวิเคราะห์และสังเคราะห์กรอบแนวคิดรวบยอด (Conceptual Design) ในการปฏิรูปกิจการศาสนา โดยมุ่งส่งเสริมให้ศาสนาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคน สังคม เศรษฐกิจ และประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่กิจการศาสนาที่สามารถนำหลักศาสนามาเป็นหลักคิด หลักปฏิบัติ และดำเนินการเพื่อการส่งเสริมกิจการศาสนา ตลอดจนการส่งเสริมบทบาทสื่อมวลชนในการทำหน้าที่เสนอข่าวสารเกี่ยวกับกิจการศาสนา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของศาสนา สร้างความเข้าใจและความศรัทธาให้กลุ่มประชาชนในทุกศาสนา นำไปสู่การพัฒนาคนและพัฒนาชาติ

กรอบแนวคิดรวบยอด (Conceptual Design) ในการปฏิรูปประเทศนั้นระบุให้เป้าหมายการปฏิรูป ได้แก่ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” หากทว่าจากการศึกษาและทบทวนสภาพการณ์ต่าง ๆ ทำให้อาจกล่าวได้ว่า วิฤตที่กำลังรุมเร้าประเทศไทยในขณะนี้หลายประการ เช่น การเอารัดเอาเปรียบ การทุจริต ความแตกแยก ความรุนแรง การใช้อำนาจในทางมิชอบ การไม่มีความพอเพียงทางเศรษฐกิจ และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิฤตอื่น ๆ ล้วนเป็นวิฤตที่มีปัจจัยต้นเหตุประการหนึ่ง คือความเสื่อมถอยและการขาดจิตสำนึกทางศีลธรรม จริยธรรมของประชาชน ซึ่งลุกลามไปยังทุกวงการและทุกระดับ ด้วยเหตุนี้การปฏิรูปด้านต่าง ๆ ยิ่งอาจไม่สามารถบรรลุผลอย่างแท้จริงได้หากขาดการเริ่มแก้ไขที่รากเหง้าสำคัญของวิฤตอย่างจริงจัง

ดังนั้น สิ่งที่ขาดไม่ได้ในการปฏิรูปประเทศไทย คือการปฏิรูปจิตสำนึกเพื่อเสริมสร้างจริยธรรม ศีลธรรม ให้เป็นพื้นฐานที่มั่นคงเข้มแข็งของสังคมไทย ในกระบวนการดังกล่าว ศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และศาสนาซิกข์ ต่างก็ล้วนมีศักยภาพอย่างมากในสังคมไทย เพราะนอกจากศาสนาเหล่านี้จะเป็นแหล่งคำสอนที่สำคัญทางด้านจริยธรรมแล้ว ยังมีทรัพยากรมากมาย ซึ่งหากระดมมาใช้เพื่อการปฏิรูปจิตสำนึกของคน รวมทั้งการปฏิรูปเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างจริงจัง ก็จะช่วยให้ประเทศไทยพ้นจากสภาวะวิฤตได้อย่างยั่งยืน กระนั้นก็พบว่า ปัจจุบันยังไม่สามารถนำมาหลักศาสนาธรรมให้มีส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมได้อย่างเต็มที่ จึงได้นำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของการปฏิรูปด้านศาสนา โดยคำนึงถึงการมุ่งพัฒนาที่คนเป็นศูนย์กลางด้วยประเด็นปัญหาต่าง ๆ โดยให้เป็นผู้ที่มีลักษณะคือ “มีวิถีชีวิตที่ยึดหลักศาสนาธรรมเป็นแนวปฏิบัติ มีคุณภาพ มีสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน และมีสุขภาพะ” โดยกำหนดให้เป็นวิสัยทัศน์ในการฟื้นฟูศาสนาภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๕ ดังนี้

* รายงานนี้จัดทำโดยคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา โดยผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๘ และได้นำส่งคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๘

วิสัยทัศน์ในการฟื้นฟูศาสนา ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๕

“ส่งเสริมการปฏิบัติงานขององค์กรศาสนาทุกศาสนา
นำหลักศาสนธรรมมาใช้เป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคม
เพื่อเสริมสร้างประเทศชาติให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข”

๒. ประเด็นการปฏิรูป

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว คณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา ในคณะกรรมการปฏิรูป
ค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา จึงมุ่งที่จะร่วมขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวไปในทิศทาง
ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ในการฟื้นฟูศาสนา ด้วยการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิด “องค์กร
ศาสนาเข้มแข็ง สังคมประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข” ซึ่งเป็นแกนกลาง
ของการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อเสนอการปฏิรูปด้านกิจการศาสนา ทั้งโครงสร้าง ระบบ และการ
บริหารจัดการ โดยคำนึงถึงประเด็นการปฏิรูปที่ครอบคลุม ๗ ประเด็น ได้แก่

- ๑) พัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนาทุกศาสนาทั้งเชิงโครงสร้าง ระบบ และการ
บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูง
- ๒) กำหนดมาตรการในการส่งเสริมการนำหลักศาสนธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนิน
ชีวิตประจำวันทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ชุมชน และองค์กรทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน
- ๓) เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนระหว่างศาสนาทุกศาสนา
- ๔) พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ
อย่างชัดเจน รวมทั้งให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดสาระการเรียนรู้การสอนเรื่องศาสนาในหลักสูตรและการ
พัฒนาบุคลากรครู
- ๕) ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำหลักศาสนา
ที่ถูกต้องไปเผยแพร่สู่ประชาชน โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมในการนำเสนอทุกรูปแบบ
- ๖) เปิดพื้นที่สำหรับสื่อสาธารณะและภาคประชาสังคมในการนำหลักคำสอนทางศาสนา
มาเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในชุมชนและสังคม ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมและหลากหลาย
- ๗) ส่งเสริมและสนับสนุนการยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมมาใช้ในภาคธุรกิจเอกชน
และประชาสังคม อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม

จากประเด็นการปฏิรูปดังกล่าว นำมาสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ ๕ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา
- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งระดับบุคคล
และองค์กรเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา
- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรม
ในการจัดการศึกษาทุกระดับ
- ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ
ในการนำหลักศาสนาไปเผยแพร่สู่ประชาชน

๓. วิธีการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์

การปฏิรูปกิจการศาสนาเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและเกี่ยวข้องกับองค์กรศาสนาโดยตรง เพื่อให้การปฏิรูปกิจการศาสนาเป็นไปด้วยความรอบคอบ และได้รับฟังความคิดเห็นอย่างครบถ้วน คณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนาได้ดำเนินการพิจารณาข้อมูลจากการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิในศาสนาต่าง ๆ อาทิ พระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ดังนี้

๑) การเข้ากราบนมัสการและเสวนาธรรมกับพระเถระชั้นผู้ใหญ่ จำนวน ๒ ครั้ง ได้แก่

- ครั้งที่ ๑ การเข้ากราบนมัสการและเสวนาธรรมกับพระเถระชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม ประกอบด้วย สมเด็จพระวันรัต (จุนท์ พุทธิมคฺคโต) รักษาการแทนเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเมธาจารย์ (คณิศร์ เขมวโร) วัดบุรณศิริมาตยาราม และพระพรหมเมธี (จำนงค์ ธรรมจารี) วัดสัมพันธวงศาราม เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๘

- ครั้งที่ ๒ เข้านมัสการกรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานในการประชุมมหาเถรสมาคม ณ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๘

๒) การรับฟังความคิดเห็น โดยจัดการรับฟังความคิดเห็น ดังนี้

๒.๑) การนิมนต์พระภิกษุมาเพื่อให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา แก่คณะอนุกรรมการ จำนวน ๓ ครั้ง ได้แก่

- ครั้งที่ ๑ นิมนต์พระมหาภูติชัย วชิรเมธี ผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการสถาบันนิมิตตยาลัย และผู้ก่อตั้งศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน มาให้คำแนะนำ เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๘

- ครั้งที่ ๒ นิมนต์พระราชญาณกวี (สุวิทย์ ปิยวิโช) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระรามเก้า กาญจนภิเษก รักษาการเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย (ธรรมยุต) และพระวิจิตรธรรมาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร) เลขาธิการเจ้าคณะภาค ๑๐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกษ มาให้คำแนะนำ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๘

- ครั้งที่ ๓ นิมนต์พระมหานันท สุนติภโท ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกษ ประธานกลุ่มเพื่อชีวิตดีงาม มาให้คำแนะนำ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๘

๒.๒) การเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแก่คณะอนุกรรมการ จำนวน ๒ ครั้ง ได้แก่

- ครั้งที่ ๑ เชิญผู้แทนศูนย์ปรองดองสมานฉันท์เพื่อการปฏิรูป (พลโท บุญธรรม โอริส) เข้าร่วมประชุม เพื่อรับทราบช่องทางการนำเสนอข้อมูลและกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ อาทิ กิจกรรมการขับเคลื่อนค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๘

- ครั้งที่ ๒ เชิญนายกฤษฎศุพงษ์ ศิริ อธิบดีกรมการศาสนา เพื่อรับทราบข้อมูลและข้อเสนอแนะในการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการฮัจญ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๘

๓) การทบทวนเอกสาร งานวิจัย และรวบรวมข้อเสนอแนะจากภาคส่วนต่าง ๆ

๓.๑) เอกสารข้อเสนอแนะจากภาคประชาชน เช่น

- ข้อร้องเรียนและข้อห่วงใยเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของสตรีไทยในการเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาอันเนื่องมาจากการออกมติของมหาเถรสมาคมว่าด้วยการห้ามบวชภิกษุณีในประเทศไทย

- ข้อเสนอเกี่ยวกับข้อมูลวารสารอาสาพัฒนาประเทศไทย ข้อมูลด้านความมั่นคงสถาบันพระพุทธศาสนา และข้อร้องเรียนเกี่ยวกับขบวนการที่มีพฤติกรรมเป็นภัยร้ายแรงต่อความมั่นคงสถาบันพระพุทธศาสนา

- แผนปฏิรูปประเทศ (พิมพ์เขียวฉบับพระศรีอารย์)

- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเสนอภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ไม่เหมาะสมในศิลปะการแสดงแขนงต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ ละคร รายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น

๓.๒) เอกสารจากเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ เช่น

- ยุทธศาสตร์สร้างค่านิยมคนไทย ๑๒ ประการ ตามนโยบายคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

- ข้อเสนอแนะในการปฏิรูปกิจการศาสนา เรื่อง “ยุทธศาสตร์การใช้พลังศาสนาเพื่อการปฏิรูปสังคมไทย” โดยคณะทำงานยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างศาสนาเพื่อการปฏิรูปสังคมไทย ในคณะกรรมการกิจการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา (เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๕๗)

- เอกสารเรื่อง “การปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์” โดยประธานสภาอุฬารวิจิตรสมาคมนักบวชในพระบรมราชูปถัมภ์

- ผลการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “สำนึกสงฆ์ : จะรักษหรือจะล้าง” และข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปฏิรูปพระพุทธรูปศาสนา โดยศูนย์พระพุทธรูปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- บทความรายงานการวิจัย เรื่อง “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย : ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล” โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ณดา จันทร์สม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๕๗)

- ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “ทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์” ทำการสำรวจระหว่างวันที่ ๒๘ - ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๗ จากประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาทั่วประเทศ โดยศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

๔. สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์

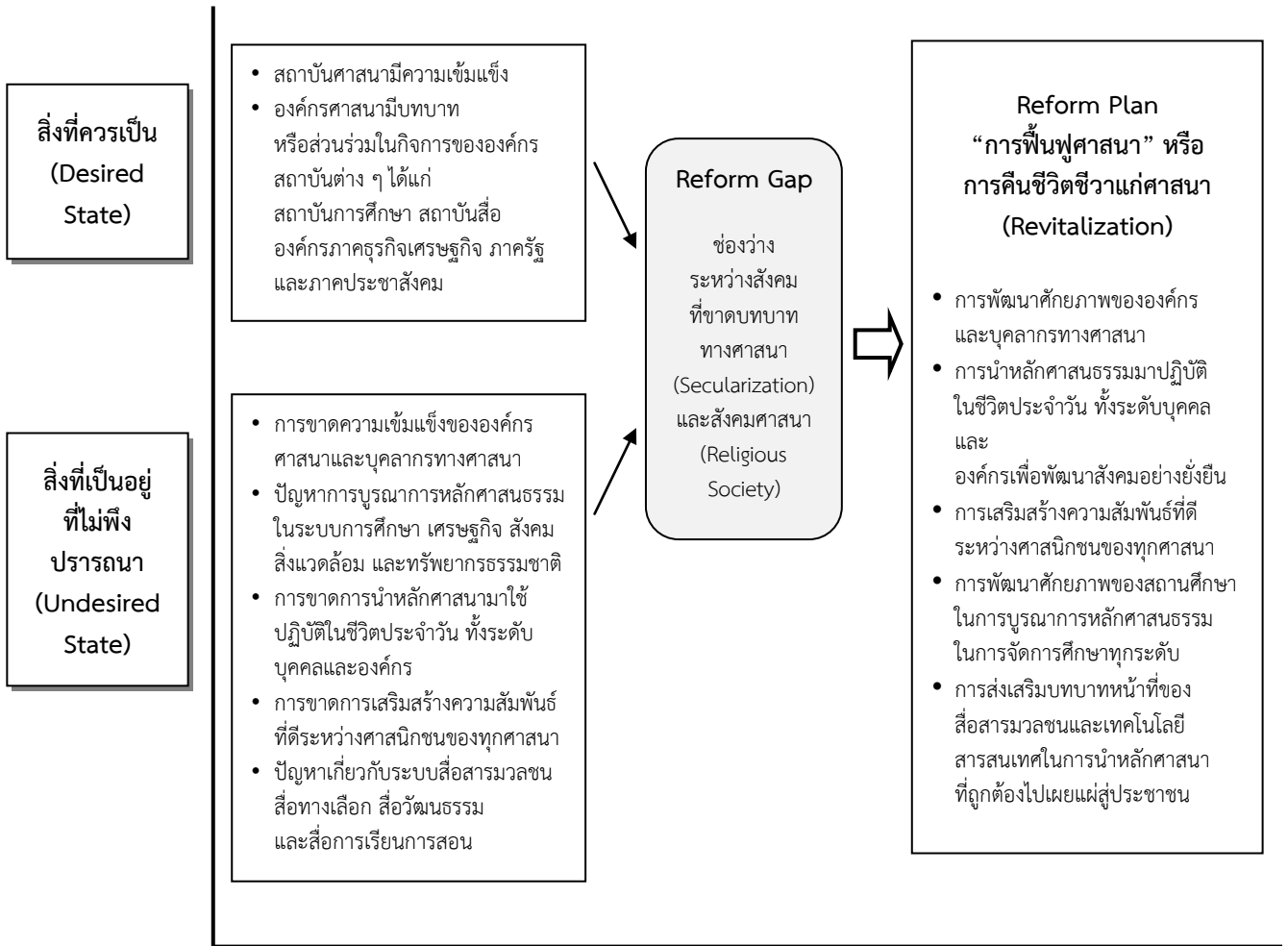
คณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา ได้ศึกษาและพิจารณาพบว่า ช่องว่างของการปฏิรูปกิจการศาสนา (Reform Gap) นั้น ได้แก่ บทบาทของศาสนาในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในสถานะของการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยจากการที่เคยเป็นประเทศที่นำด้วยหลักศาสนา (Religious Society) มาสู่สังคมที่ศาสนาถูกลดบทบาทลงจากการเป็นศูนย์กลางกิจการต่าง ๆ (Secularization)^๑ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสิ่งที่เป็นอย่าง (Undesired State) และสิ่งที่ควรจะเป็น (Desired State) กล่าวคือ สิ่งที่เป็นอยู่ (Undesired State) ของกิจการศาสนาในประเทศไทยนั้น ปัจจุบันพบว่า หากเปรียบสังคมเหมือนงล้อที่มีสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ร่วมกันขับเคลื่อนนั้น พบว่า ในสังคมดั้งเดิม “สถาบันศาสนา” จะเป็นสถาบันศูนย์กลางคอยเชื่อมโยงและควบคุมดูแลสถาบันอื่น ๆ มีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางทางดำเนินกิจกรรมของสถาบันเหล่านั้น ด้วยศรัทธาและศีลธรรมทำให้สังคมในภาพรวมสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างราบรื่น ในขณะที่ในปัจจุบัน สถาบันศาสนา กลับค่อย ๆ ถูกลดบทบาทลง และมีสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ในตำแหน่งศูนย์กลางของงล้อ เช่น สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการเมือง สถาบันการศึกษา และสถาบันครอบครัว เป็นต้น อีกทั้งการดำเนินกิจการต่าง ๆ เหล่านี้ยังแยกออกจากการคำนึงถึงหลักศาสนาอย่างชัดเจน สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือสังคมขาดศีลธรรม

^๑ Momen, Moojan (๑๙๙๙) The Phenomenon Of Religion: A Thematic Approach. Published by Oneworld Publications, Oxford, UK.

เมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการเกิดสถานการณ์สังคมที่ขาดบทบาททางศาสนาในสังคมไทย พบว่ามาจาก การขาดความเข้มแข็งขององค์กรศาสนา และบุคลากรทางศาสนา การขาดการบูรณาการ หลักศาสนธรรมในระบบการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ การขาดการนำหลัก ศาสนามาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งระดับบุคคลและองค์กรการขาดการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา และปัญหาเกี่ยวกับระบบสื่อสารมวลชนที่มักนำเสนอข่าวหรือรายการที่ไม่เอื้อต่อการเสริมสร้างพัฒนาจิตใจผู้คนด้วยหลักศาสนธรรม โดยจากการศึกษาพบว่าประเด็นปัญหาเหล่านั้นนี้ เกิดมาจาก การขาดองค์กรที่จะช่วยเชื่อมประสานเสริมสร้างบทบาทขององค์กรศาสนาสู่ภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน พบว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลกิจการศาสนานั้น ยังไม่สามารถดำเนินการ สนองต่อความต้องการขององค์กรพระพุทธศาสนาในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่หลักศาสนธรรมเพื่อ เสริมสร้างจิตใจของพุทธศาสนิกชนได้เต็มที่^๒

ด้วยเหตุนี้การปฏิรูปกิจการศาสนา แม้ว่าจะไม่สามารถทำให้ศาสนากลับมาเป็นศูนย์กลางของ กิจการหรือสถาบันสังคมต่าง ๆ อย่างในอดีตได้ หากทว่าควรมุ่งให้เกิดทางสายกลางระหว่างสภาพสังคม ที่ขาดบทบาททางศาสนาและสังคมศาสนา นั่นคือ การเสริมสร้างให้องค์กรศาสนาเข้มแข็งและหลักศาสนธรรม มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของกิจการหรือสถาบันสังคมต่าง ๆ ในระดับที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่ “การฟื้นฟูศาสนา” หรือ “การคืนชีวิตชีวาแก่ศาสนา” (Revitalization) ก็โดยอาศัยยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์ ดังแสดง ให้เห็นในภาพที่ ๑

^๒ ดูภาคผนวก ก ผลการสำรวจ เรื่อง “บทบาทสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการสนองงานคณะสงฆ์”

ภาพที่ ๑ เป้าหมายและแผนการปฏิรูปกิจการศาสนา

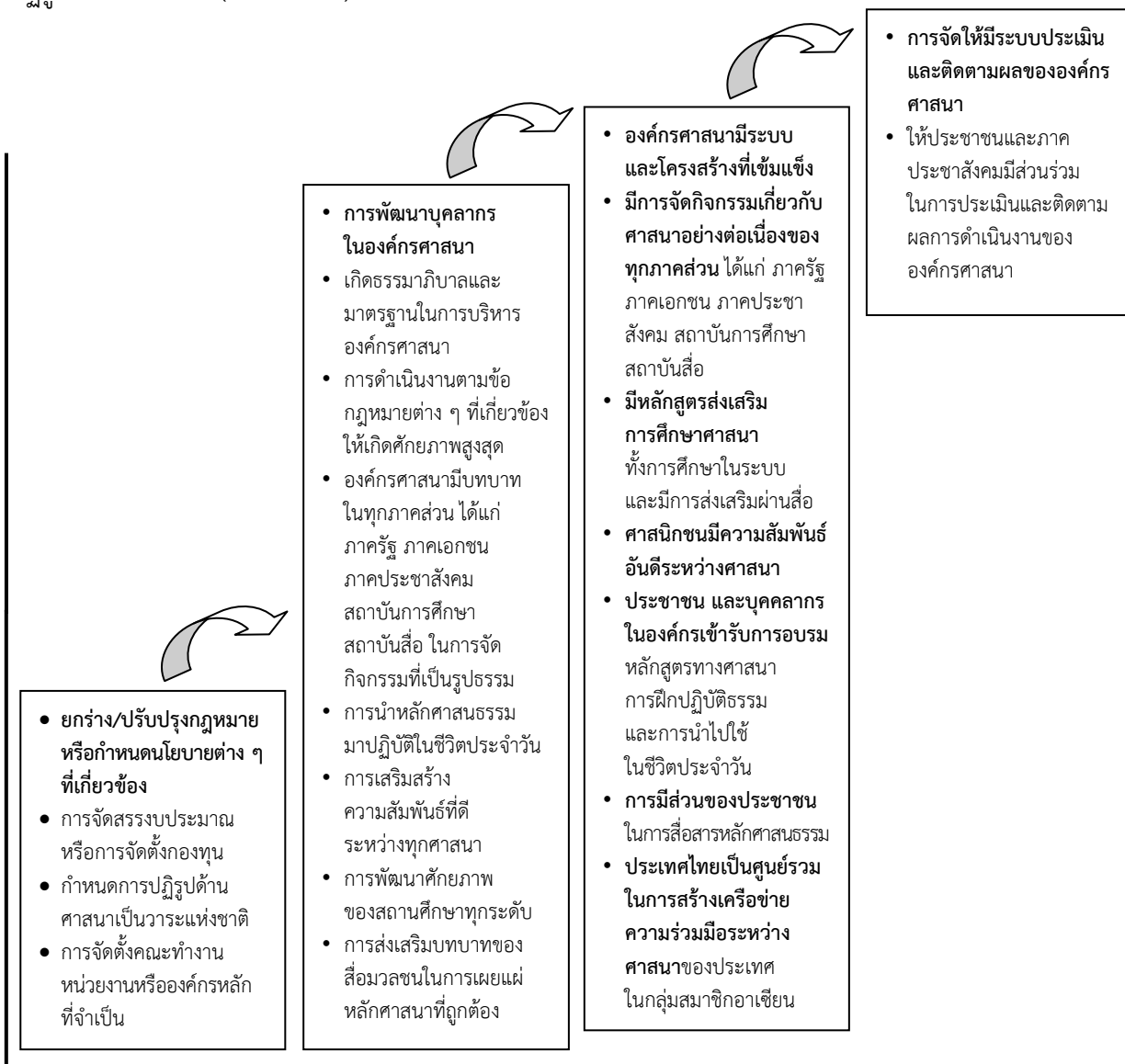
จากแผนการปฏิรูป (Reform Plan) ๕ ยุทธศาสตร์นั้น แต่ละยุทธศาสตร์มีระบบและกลไกในระดับปฏิบัติการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของกิจการศาสนา ดังมีรายละเอียดข้อเสนอปฏิรูปและแนวทางดำเนินการ ดังลำดับต่อไปนี้

๕. ข้อเสนอปฏิรูปและแนวทางดำเนินการ

ระบบและกลไกระดับปฏิบัติการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของแต่ละยุทธศาสตร์สามารถนำมาพิจารณาในการปฏิบัติการได้ ๔ ระยะ รวมทั้งสิ้นเป็นเวลา ๑๐ ปี โดยแบ่งระยะเวลาได้ดังนี้

- ระยะที่ ๑ ภายใน ๑ ปี นับจากเริ่มกระบวนการปฏิรูปตามแผนปฏิรูปที่นำเสนอ
- ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑
- ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
- ระยะที่ ๔ ภายใน ๑ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๓

ภายใต้ช่วงเวลา ๑ ทศวรรษแห่งการปฏิรูปกิจการศาสนาตามแผนระดับปฏิบัติการ มีขั้นตอนการปฏิรูปในแต่ละระยะ (ดังภาพที่ ๒) ดังต่อไปนี้

ระยะที่ ๑ (๑ ปี)

การจัดทำร่างกฎหมาย/
งบประมาณและหน่วยงาน
ที่จำเป็น (Input)

ระยะที่ ๒ (๓ ปี)

การเสริมสร้าง
องค์กรศาสนาให้เข้มแข็ง
(Process)

ระยะที่ ๓ (๕ ปี)

เกิดผลลัพธ์ที่มองเห็น
และวัดผลได้ชัดเจน
(Output)

ระยะที่ ๔ (๑ ปี)

การประเมินและ
ติดตามผลลัพธ์
(Evaluation and Audit)

จุดคานงัด (Lever) ได้แก่

๑. การยกย่องพระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม พ.ศ.

๒. การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและกฎกระทรวงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน อาทิ

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗

ภาพที่ ๒ ขั้นตอนการปฏิบัติการตามกรอบวิสัยทัศน์การปฏิรูปกิจการศาสนา

ทั้งนี้ ในแต่ละขั้นตอนของการปฏิรูปทั้ง ๔ ระยะ เป็นการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์ที่เน้นถึงการสร้าง “ความเข้าใจในหลักธรรมของศาสนา” และ “การเข้าถึงและพัฒนาสู่กลุ่มเป้าหมายในภาคส่วนต่าง ๆ” ด้วยกลไกการส่งเสริม “องค์กรศาสนามีความเข้มแข็งเป็นสถาบันหลักของสังคม” และมีจุดคานงัด (Lever) คือ การยกย่องพระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม พ.ศ. เพื่อให้มีผู้ผลักดันการขับเคลื่อน และประสานการมีส่วนร่วมระหว่างศาสนา และระหว่างศาสนากับภาครัฐ และภาคส่วนอื่น ๆ และการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและกฎกระทรวงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน อาทิ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยมีตัวขับเคลื่อนหลัก (Key Drivers) ได้แก่ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตลอดจนองค์กรศาสนาต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการร่วมกับทุกภาคส่วนพันธมิตรต่าง ๆ

การดำเนินการในระยะแรก (ภายใน ๑ ปี นับจากเริ่มกระบวนการปฏิรูปตามแผนปฏิรูปที่นำเสนอ) จะเป็นการเตรียมปัจจัยนำเข้า (Input) ทั้งในแง่ของการมีองค์กรผู้ดำเนินการ การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และอำนาจในการดำเนินงานในรูปของกฎหมาย หรือนโยบาย พร้อมทั้งงบประมาณในการสนับสนุนการดำเนินงานการพัฒนาศักยภาพองค์กรศาสนาทุกศาสนาให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการเป็นสถาบันหลักของสังคม

สำหรับระยะที่ ๒ (ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑) เป็นระยะของการเสริมสร้างองค์กรศาสนาเข้มแข็งและพัฒนารูปธรรม (Process) เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะในการบริหารจัดการของบุคลากรที่ทำงานในองค์กรศาสนา ทั้งในด้านความเข้าใจหลักธรรม และหลักธรรมาภิบาล ตลอดจนหลักในการสื่อสาร พร้อมทั้งให้สามารถผลักดันองค์กรศาสนาของตนให้สามารถเข้าถึง มีบทบาทและมีส่วนร่วมต่อภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม อันได้แก่ องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และองค์กรสื่อ ซึ่งจะช่วยให้กิจการศาสนาสามารถก้าวเข้ามามีบทบาทในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นทั้งในระดับการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคล ระดับสังคม ชุมชน และพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ

ต่อเนื่องมายังระยะที่ ๓ (ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒) เป็นระยะที่กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กระทำจากระยะต้นเกิดผลลัพธ์ที่มองเห็นได้และวัดได้ (Output) อีกทั้งนอกจากผู้ที่มีบทบาทของศาสนาของตนจะมีความเข้าใจในหลักศาสนา สามารถนำมาปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันแล้ว ผู้บริหารองค์กรศาสนายังจะมีบทบาทในการมุ่งสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ที่แตกต่างหลากหลายอีกด้วย นอกจากนี้ กิจการศาสนา ยังจะได้เข้ามามีบทบาทขยายผลในการดำเนินการระยะยาว อาทิ ในสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตร ตลอดจนกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้าใจ และปลูกฝังความศรัทธาและปัญญาในหลักศาสนา ร่วมกับการที่สื่อต่าง ๆ ได้นำเอาหลักการศาสนา วิถีปฏิบัติที่ดี สื่อสารศาสนาอย่างสร้างสรรค์ไปเผยแพร่ให้ประชาชนทุกมิติ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ตลอดจนการสร้างให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารที่เหมาะสมต่อไป

ส่วนในระยะที่ ๔ (ภายใน ๑ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๓) เป็นช่วงแห่งการประเมินผลภาพรวมของทุกกิจกรรมและติดตามผลลัพธ์ (Evaluation and Audit) ต่อเนื่องจากการที่จัดให้มีการประเมินผลตามระยะในแต่ละช่วงของการดำเนินการ กล่าวคือ เป็นการจัดให้มีระบบประเมิน และติดตามผลการดำเนินการขององค์กรศาสนา ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินองค์กรศาสนา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาโลกที่เอื้อให้เกิดการส่งเสริมให้องค์กรศาสนามีความเข้มแข็งเป็นสถาบันหลักของสังคมได้อย่างยั่งยืนต่อไป โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีและกระบวนการปฏิรูป ดังต่อไปนี้

ประเด็นปฏิรูปสำหรับยุทธศาสตร์ “การส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของสังคม”	
๑.	ยกร่าง/ปรับปรุงกฎหมาย และจัดสรรงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนการทำงาน
มาตรการ	<ul style="list-style-type: none"> ● ยกร่าง/ปรับปรุงกฎหมาย หรือกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการจัดตั้งหรือปรับปรุงการบริหารองค์กรและการจัดสรรงบประมาณหรือการจัดตั้งกองทุนในการดำเนินงาน
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ร่างพระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม พ.ศ.^๓ ให้เกิดองค์กรเพื่อการขับเคลื่อนบทบาทของศาสนธรรมสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ตามยุทธศาสตร์ ทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์ให้บรรลุผล โดยมีนโยบายยึดหลักสร้างแรงจูงใจ วิจัยพัฒนาสร้างนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมศาสนธรรม ส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วม และประสานความร่วมมือระหว่าง ศาสนา และระหว่างศาสนากับภาครัฐ และภาคส่วนอื่น ๆ ตลอดจนการเสริมสร้างและ ส่งเสริม สนับสนุน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ หาข้อยุติในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในแนวทาง ที่มีความสมานฉันท์และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง <ol style="list-style-type: none"> ๑) คณะกรรมาธิการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ หรือสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เป็นผู้ดูแลการร่างกฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งไปยังสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อดำเนินการต่อไป ๒) จัดตั้งคณะทำงานตามร่างพระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทย ด้วยศาสนธรรม พ.ศ. โดยชื่อขององค์กรอาจจะตั้งเป็นอย่างอื่นตามความเหมาะสม เช่น สำนักงานกองทุนสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม (สกศ.) หรือ สำนักงานสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม (สสศ.) และเป็นองค์กรที่ ดำเนินการโดยคณะผู้บริหารอันประกอบด้วยตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มศาสนาที่กรมการศาสนารับรอง ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนต่าง ๆ และมีวาระการดำรงตำแหน่ง ทั้งนี้ ให้เป็นองค์กรที่เป็นอิสระทางการเมือง รวมทั้งไม่เป็น ส่วนหนึ่งหรืออยู่ภายใต้องค์กรที่มีบทบาทในทำนองเดียวกัน เช่น องค์กรที่เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อไม่ให้องค์กรที่ตั้งขึ้นมาใหม่ ถูกจำกัดบทบาทลง ๓) การประกาศการพัฒนากิจการศาสนาเป็นวาระแห่งชาติ และจัดสรรงบประมาณ ดำเนินการจากงบประมาณแผ่นดิน และสามารถดำเนินการระดมทุน หรือได้รับการ สนับสนุนจากแหล่งทุนอื่น ๆ ทั้งนี้ งบประมาณหรือทุนสนับสนุนทุกประเภทจะต้อง ไม่ทำให้ภาพลักษณ์ของการดำรงอยู่ในศาสนธรรมเป็นไปในเชิงลบ

^๓ ดูภาคผนวก ข ข้อเสนอในการยกร่างพระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม

	<ul style="list-style-type: none"> ● ปรับกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ซึ่งกล่าวถึงโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยปรับให้เกิดการปฏิรูปหลัก ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> (๑) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปรับระบบการบริหารองค์กร ให้เป็นไปเพื่อการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา สร้างศรัทธาแก่มหาชน ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวาง โดยตอบสนองต่อมหาเถรสมาคม (๒) ให้มีการบริหารจัดการองค์กร และบุคลากร อย่างมีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล (๓) จัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลพระภิกษุสามเณรที่อาพาธ เพื่อสร้างบุคลากรทางศาสนาที่แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๑ ภายใน ๑ ปี นับจากเริ่มกระบวนการปฏิรูปตามแผนปฏิรูปที่นำเสนอ
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	คณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา ในคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ หรือสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
๒.	การดำเนินการพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา (ยุทธศาสตร์ที่ ๑) ^๕
มาตรการ	การสร้างเสริมความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการและสร้างเสริมธรรมาภิบาลให้กับผู้บริหารและบุคลากรทางศาสนา รวมถึงกำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการศาสนสถานเชิงคุณภาพ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กร วางนโยบาย ระเบียบปฏิบัติในการบริหารจัดการ ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย รวมถึงปรับปรุงหรือพัฒนาระบบงานที่จำเป็นให้มีความเข้มแข็ง ● สร้างกลไกหรือมาตรการควบคุมองค์กรหรือบุคลากรทางศาสนาและที่มีใช้องค์กรหรือบุคลากรทางศาสนา เพื่อไม่ให้มีพฤติกรรมหรือการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อศาสนา ● กำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการศาสนสถาน เช่น RSO: ๒๐๑๕ (Religion Standard Organization) ให้มีความครอบคลุมอย่างน้อย ๒ ด้าน คือ <ul style="list-style-type: none"> - ด้านที่ ๑ ความถูกต้อง และความเข้าใจในหลักศาสนธรรม - ด้านที่ ๒ ประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> ๑) องค์กรมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ๒) มีการจัดโครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการ มีกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับชัดเจน และสามารถบังคับใช้ มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบประมาณ ระบบการเงินการบัญชี การบริหารและพัฒนาบุคลากร

^๕ดูภาคผนวก ค รายละเอียดการปฏิรูประบบและกลไกสำคัญของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ - ๕

	<p>๓) มีการรับสมัครสมาชิกใหม่และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม</p> <p>๔) การแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก การประชาสัมพันธ์ และมีการทำงานกับเครือข่ายภาคส่วนอื่น ๆ</p> <p>๕) ความสามารถในการระดมทุนและทรัพยากร</p> <p>๖) มีสิ่งอำนวยความสะดวก</p> <p>๗) มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน</p> <p>๘) มีบุคลากร อาสาสมัคร หรือที่ปรึกษาในการดำเนินงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่ทำงานบริหารขององค์กรศาสนา ด้วยการจัดกิจกรรมหรือการอบรม หรือวิธีการต่าง ๆ ให้ครอบคลุมศักยภาพของบุคลากรอย่างน้อย ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> ๑) ให้มีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาในหลักศาสนาของตน ๒) ให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการตามมาตรฐานตามหลักธรรมาภิบาล ๓) ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการตามกฎหมายที่มีอยู่ ๔) มีความสามารถประสานไปยังภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ดำเนินการตามมาตรการที่กำหนดได้ ๕) ทักษะทางการสื่อสารเพื่อเผยแผ่หลักศาสนธรรม ● การกำหนดระบบ กลไก และกระบวนการส่งเสริมจิตใจให้ประชาชนเข้าสู่การเป็นบุคลากรทางศาสนารุ่นใหม่ ที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องในระยะยาว ● การลงทะเบียนผู้สอนศาสนา โดยให้มีการกำหนดคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เหมาะสมตามหลักศาสนา รวมทั้งมีการทำฐานข้อมูลประวัติบุคลากรทางศาสนา เช่น พระภิกษุ ที่เชื่อมโยงและตรวจสอบได้ ● การยกย่อง เชิดชูและประกาศเกียรติคุณบุคคลที่ดำรงตนและปฏิบัติงานอย่างโดดเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างอันดีในชุมชนและสังคม เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการพัฒนาศัภยภาพ โดยให้องค์กรศาสนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการกิจกรรมที่หลากหลายด้านเพื่อให้ครอบคลุมในหลายมิติ เช่น การประกวดบุคคลดีเด่น องค์กรดีเด่น ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ จนถึงระดับนานาชาติ โดยมีการให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อทางสังคมได้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง อาทิ ให้เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการรณรงค์สร้างคุณธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมหรือกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องวาระ ๑ ปีหรือมากกว่านั้น ● การจัดทำระบบฐานข้อมูลทางศาสนา (e - Religions) สำหรับทุกศาสนา ● การจัดทำระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management - KM) เพื่อเป็นฐานองค์ความรู้ และข้อมูลสำหรับการต่อยอด ส่งเสริมพัฒนาการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับกิจการศาสนา โดยให้มืองค์ความรู้ งานวิจัยที่ครอบคลุมข้อมูลจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตลอดจนสถาบันที่มีการศึกษาองค์ความรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่หน่วยงานของรัฐให้การรับรองทั้งหมด
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑

ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ
๓.	องค์กรศาสนามีระบบและโครงสร้างที่เข้มแข็ง (ยุทธศาสตร์ที่ ๑)
มาตรการ	การส่งเสริมการปฏิบัติงานขององค์กรศาสนาอย่างต่อเนื่อง และยกระดับระบบงานที่จำเป็นให้เป็นการปฏิบัติงานที่ดี (Best Practices)
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ ดูแล จัดเตรียมระบบงาน และคู่มือแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้มีการบริหารจัดการองค์กรศาสนาให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมทั้งเปิดช่องทางให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ ● การส่งเสริมการปฏิบัติงานขององค์กรศาสนาอย่างต่อเนื่อง และยกระดับระบบงานที่จำเป็นให้เป็นการปฏิบัติงานที่ดี (Best Practices) รวมทั้งการจัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานที่จำเป็นในแต่ละระบบงานเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ ● กระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้เกิดธรรมาภิบาลในองค์กรศาสนา ● กระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านงบประมาณและสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ
ระยะเวลาดำเนินการ:	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ
๔.	การนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งระดับบุคคลและองค์กรเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (ยุทธศาสตร์ที่ ๒)
มาตรการ ๔.๑	ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงาน ชุมชน และสังคม นำหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมไทยอันดีงามมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันและในการทำงานอย่างจริงจัง ^๕
ขั้นตอน	การประสานงานเพื่อสร้างบทบาทของหลักศาสนาในบริบทต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรสื่อ จัดกิจกรรมต่าง ๆ นำหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมไทยอันดีงามมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันและในการทำงานอย่างจริงจัง รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านงบประมาณและสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ โดยให้การสนับสนุนทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนี้

^๕ คู่มือแผน ก การจัดการกิจกรรมการศึกษาด้วยหลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา

	<ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมความร่วมมือไปยังภาคประชาสังคม เช่น หน่วยงานไม่หวังผลกำไร มูลนิธิต่าง ๆ จัดกิจกรรมเสริมสร้างการนำหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณี และวัฒนธรรมเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ (๑) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง (๒) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนางาน และ (๓) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสังคม ● การส่งเสริมความร่วมมือไปยังสถานศึกษาร่วมกับชุมชน ร่วมกันค้นหา ส่งเสริม พัฒนา และรักษาผู้นำทางจิตวิญญาณ (นักปราชญ์ทางด้านศาสนาที่พร้อมทั้งความดี ความเก่ง และความเป็นนักปฏิบัติกร) อย่างน้อย ๑ คนต่อโรงเรียนหรือชุมชน โดยให้มีการจัดสรร อัตรากำลังหรืออัตรากำลัง เพื่อบรรจุผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นปราชญ์ด้านศาสนาประจำโรงเรียน รวมทั้งให้หรือฟื้นฟูระบบบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) โดยในแต่ละพื้นที่ (ตำบล) ให้พระภิกษุหรือบุคลากรทางศาสนาเข้าร่วมเป็นกรรมการโรงเรียน ร่วมกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างวัด ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา และสถาบันการปกครอง เป็นต้น ● การส่งเสริมความร่วมมือไปยังองค์กรศาสนา / ศาสนสถาน ให้มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำ โดยเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา เช่น ทุกวันพระใหญ่ ขึ้น ๑๕ ค่ำ และ แรม ๑๕ ค่ำ ● การส่งเสริมการจัดกิจกรรมหลักบนพื้นฐานของความดีที่เป็นแกนกลางของทุกศาสนา เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถเชื่อมโยงและทำกิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกันได้ทั่วประเทศ เช่น โครงการมาร์ชชิงความดี^๖ โครงการพัฒนาความดีพื้นฐานทุกหมู่บ้าน โครงการครอบครัวอบอุ่นและอื่น ๆ ● การส่งเสริมกองทุนเสื่อศาสนา พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเสื่อศาสนา เพื่อเป็นอาสาสมัครและช่วยเหลือสนับสนุนกิจการศาสนาที่องค์กรต่าง ๆ จัดขึ้น
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น
มาตรการ ๔.๒	สร้างแรงจูงใจให้องค์กรและภาคประชาชนเข้ารับการอบรมหลักสูตรทางศาสนาและการฝึกปฏิบัติธรรม
ขั้นตอน	กระทรวง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานเพื่อสร้างบทบาทของหลักศาสนาในบริบทต่าง ๆ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านงบประมาณและสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการให้เกิดการสร้างแรงจูงใจแก่ประชาชน และกลุ่มคนต่าง ๆ ในการเข้ารับการอบรมหลักสูตรทางศาสนาและการฝึกปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิต ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ตลอดจนวิชาชีพต่าง ๆ ดังนี้

^๖ ดูภาคผนวก จ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย “กิจกรรมมาร์ชชิงความดี”

	<ul style="list-style-type: none"> ● หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนจัดการส่งเสริมให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนธรรมจนหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมองค์กร เช่น การเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจได้ในทุกวันพระ ลาไปปฏิบัติธรรมทั้งระยะสั้น ระยะยาว ตลอดจนจัดโครงการหรือเข้าร่วมการอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรม เป็นต้น ● ส่งเสริมภาคธุรกิจ เอกชน ตลอดจนวิชาชีพต่าง ๆ ให้มีการบูรณาการหลักศาสนาในการดำเนินงาน จนเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร เช่น การขยายเครือข่ายภาคธุรกิจโดยยึดหลักศาสนธรรม การนำหลักศาสนธรรมมาเป็นเกณฑ์ประกอบการรับเข้าสมัครงาน เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การขอหรือต่ออายุวิชาชีพ อีกทั้งการโฆษณาและการดำเนินกิจกรรมของภาคธุรกิจต้องเน้นให้หลักศาสนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เช่น การจัดการประกวด การจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ● ทุกฝ่ายร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาชน บุคคลทั่วไปให้เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนธรรม เช่น เข้าร่วมในศาสนกิจได้ในทุกวันพระหรือวันสำคัญ ลาไปปฏิบัติธรรมทั้งระยะสั้น ระยะยาว ตลอดจนเข้าร่วมการอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรม เป็นต้น
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น หน่วยงานภาคเอกชน
มาตรการ ๔.๓	มีการนำหลักศาสนธรรมไปดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
ขั้นตอน	<p>กระทรวง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานเพื่อสร้างบทบาทของหลักศาสนธรรมในบริบทต่าง ๆ ให้สามารถขยายผลเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ โดยเน้นที่การท่องเที่ยว ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้มีปีแห่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา โดยการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทำการส่งเสริมการตลาดเชิญชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มาท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมทางศาสนา ตลอดจนมาศึกษาหลักศาสนธรรมและฝึกปฏิบัติธรรม ● ส่งเสริมให้ทุกจังหวัดจัดกิจกรรมใหญ่ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด และให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัด อย่างน้อยจังหวัดละ ๑ กิจกรรม เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น ● ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในเรื่อง “อุตสาหกรรมและวัฒนธรรมฮาลาล” อาทิ อาหาร การท่องเที่ยว และด้านสุขภาพ รวมถึงการสร้างนิคมอุตสาหกรรมฮาลาล

	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้ทุกจังหวัดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด เป็นต้น พร้อมทั้งเปิดศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างง่าย ตลอดจนจัดให้มีการฝึกปฏิบัติธรรม ณ แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมถึงเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในจังหวัดต่าง ๆ ● ส่งเสริมให้องค์กรศาสนาหรือสถานปฏิบัติธรรมเปิดสอนการปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งยกระดับมาตรฐานเชิงคุณภาพของศาสนสถานให้เป็น “สัปปายะสถาน” เพื่อรองรับความต้องการของบุคคล องค์กร ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ตลอดจนขยายผลไปต่างประเทศ
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่วนราชการ สนับสนุนอื่น ๆ เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น
มาตรการ ๔.๔	มีการจัดสรรพื้นที่สำหรับการศึกษา เรียนรู้ และประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ ในสถานศึกษา หน่วยงาน และสถานประกอบการ
ขั้นตอน	<p>ให้มีจัดสรรพื้นที่ทางกายภาพสำหรับการศึกษา เรียนรู้ และประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐตั้งแต่ระดับกอง สำนัก สถานศึกษา สถานประกอบการ องค์กรต่าง ๆ และมีการจัดสรรพื้นที่ทางกายภาพ สำหรับการประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ ● ปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพของวัด โบสถ์ มัสยิด หรือศาสนสถาน ให้เป็นสัปปายะสถาน และเป็นโรงเรียนศาสนาอย่างแท้จริง ปราศจากอบายมุขทุกชนิด มีความน่าเลื่อมใสศรัทธา และเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมและเยี่ยมชมวัด มีห้องสมุดให้อ่านหนังสือ มีนิทรรศการให้ความรู้ทางศาสนา มีบุคลากรคอยสอนหลักธรรม มีกิจกรรมโรงเรียนศาสนาวันอาทิตย์ และสามารถยกระดับเป็นศูนย์การเรียนรู้ศาสนธรรมแบบบูรณาการ อย่างครบวงจรและทันสมัย หรือเป็นฐานในการสร้างเครือข่ายสังคมที่ครอบคลุม เพื่อนฝูง ชักชวนกันมาประกอบกิจกรรมต่าง ๆ สร้างความมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะระหว่างศาสนสถานกับชุมชน ● การจัดทำผังชุมชนเมืองตามหลักการ “บวร” (หรือ “บรม”) เช่น การจัดวัดเป็นศูนย์กลาง นำวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ

	<ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งพุทธมณฑลจังหวัดหรือศูนย์การเรียนรู้ทางศาสนาประจำจังหวัด เป็นศูนย์การเรียนรู้ศาสนธรรมแบบบูรณาการอย่างครบวงจรและทันสมัยที่มีนวัตกรรมในการนำเสนอเนื้อหาหลักศาสนธรรม และการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมแก่การประยุกต์ในชีวิตประจำวันของบุคคลระดับต่าง ๆ เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเกิดการเรียนรู้ศาสนธรรมตลอดชีวิต ● การจัดสรรพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์พืชพรรณไม้ในคัมภีร์ศาสนาและชีวิตพอเพียง โดยส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรศาสนาที่ทางราชการรับรองทั้ง ๕ ศาสนาเป็นศูนย์กลางอนุรักษ์พืชพรรณไม้ในคัมภีร์ศาสนาและชีวิตพอเพียง
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น สถานศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน
๕.	การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา (ยุทธศาสตร์ที่ ๓)
มาตรการ ๕.๑	เสริมสร้างให้ศาสนิกเข้าใจและเข้าถึงหัวใจของศาสนาตนเองและศาสนาอื่น รวมถึงนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้องค์กรศาสนาและภาคส่วนต่าง ๆ จัดกิจกรรมผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ป้ายแจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบัน องค์กร ที่เปิดโอกาสให้ศาสนิกเกิดการเรียนรู้ศาสนาของตนที่เอื้อต่อการปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศาสนิกต่างศาสนาอย่างสมานฉันท์ ● จัดให้มีการผลิตสื่อทางศาสนา โดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรบริหารจัดการกิจการศาสนาต่าง ๆ สถาบันการศึกษา และองค์กรสื่อสาร ในการผลิตสื่อต่าง ๆ เช่น การทำหนังสือ คู่มือที่มีความถูกต้องตามมาตรฐาน รวมทั้งสื่อกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับบุคคล ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน ผู้ประกอบการ เพื่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความเอื้ออาทร และความร่วมมือระหว่างศาสนิก ไม่อิจฉาริษยาหรือทำร้ายกัน
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล

มาตรการ ๕.๒	ส่งเสริมให้เคารพสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาระหว่างกัน
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการเคารพสิทธิเสรีภาพ การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้เคารพสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาระหว่างกัน ด้วยการจัดกิจกรรมรณรงค์ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ส่งเสริมการเคารพสิทธิในการปฏิบัติศาสนา ขจัดอุปสรรคในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ กฎ ระเบียบ และธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ● สร้างและสนับสนุนชุมชนตัวอย่าง ที่เป็นต้นแบบชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนาแตกต่างกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการสนับสนุนอื่นๆ เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น
มาตรการ ๕.๓	ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างศาสนาและสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาที่สำคัญร่วมกันอย่างจริงจัง
ขั้นตอน	<p>การส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบาย กฎ ระเบียบ และงบประมาณให้แก่หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งจัดกิจกรรมร่วมทุกภาคส่วนที่นำไปสู่การส่งเสริมให้มีการร่วมกันระหว่างศาสนากับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมร่วมกัน ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การจัดให้มีกิจกรรมความร่วมมือระหว่างศาสนาเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม เช่น การรณรงค์ด้านอบายมุข อาทิ โครงการเทเหล้า เผาบุหรี โครงการสวดอุทิศให้กับผู้วายชนม์ เมื่อมีอุบัติเหตุทางธรรมชาติหรือครบรอบเหตุการณ์ภัยพิบัติ โครงการสมาธิความดีสากล เพื่อสันติภาพโลก โครงการสัมมนาเพื่อสืบค้นคำสอนยุคดั้งเดิม โดยหลักฐานทางโบราณคดี โครงการอนุรักษ์พรรณไม้ในคัมภีร์ศาสนาและชีวิตพอเพียง โดยการน้อมนำอัญเชิญพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในพื้นที่ขององค์กรศาสนา ● ใช้จุดร่วมและ สงวนจุดต่างระหว่างศาสนา เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เป็นสังคมสมานฉันท์ โดยส่งเสริมให้นำศาสนา ในแง่ศาสนธรรม ศาสนบุคคคล ศาสนวัตถุ รวมทั้งแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งบูรณาการหลักศาสนธรรมและอาศัยความร่วมมือจากองค์กรศาสนา มาร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือเพื่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมในองค์กร ชุมชน หรือสังคม โดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

	กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงยุติธรรม ร่วมกันออกมาตรการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชาติ เช่น ปัญหาเด็ก และเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอบายมุข ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ แหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น
มาตรการ ๕.๔	จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนิกระดับชาติ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของศาสนิกทุกศาสนาให้เข้มแข็ง เป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดมาตรการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับงานพัฒนา หรือผลงานระหว่าง องค์กรศาสนาต่าง ๆ เพื่อขยายองค์ความรู้ แร้งบันดาลใจ และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างศาสนา ในการแก้ปัญหาของแต่ละศาสนา และปัญหาในสังคมหรือแก้ปัญหา ระดับต่าง ๆ ของชาติที่ทุกศาสนาเผชิญร่วมกัน โดยรัฐให้การสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณให้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมจากหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ร่วมกับ ตัวแทนสถาบันศาสนาต่าง ๆ เพื่อผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน ความเข้าใจอันดี และความร่วมมือระหว่างศาสนา ● การจัดตั้งสภาศาสนิกสัมพันธ์ระดับชาติ มีวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน เปิดโอกาส ให้ทั้งนักบวชและฝ่ายฆราวาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ
ระยะเวลาดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> ● ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑ ● การขับเคลื่อนประเมินผล และพัฒนาระดับด้วยวิธีต่าง ๆ ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

มาตรการ ๕.๕	ส่งเสริมประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนา ในภูมิภาคอาเซียน
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมสนับสนุนเชิงนโยบาย และงบประมาณแก่สถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่ประเทศที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านศาสนา ที่เอื้อประโยชน์ต่อเจตนารมณ์ของอาเซียน ● ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดส่วนงาน ซึ่งองค์กรศาสนาต่าง ๆ ในประเทศมีส่วนร่วมเป็นศูนย์ประสานงาน ส่งเสริม สร้าง สนับสนุน ขับเคลื่อนนโยบายรัฐด้านความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ● ส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเครือข่ายความร่วมมือทางศาสนาในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน เช่น ให้เกิดการนำพลังความรู้ความศรัทธาและองค์การศาสนาสนับสนุนส่งเสริมให้ประเทศของตนเป็นเอกเทศ หรือร่วมกันช่วยให้อาเซียนบรรลุเจตนารมณ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม การแก้ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วยมาตรการต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางหรือผู้ประสานงานให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือ ● สนับสนุนให้พระสงฆ์ บุคลากรทางศาสนา ได้รับความสะดวกในการเดินทางไปเผยแผ่การปฏิบัติธรรมในต่างประเทศ ที่นอกเหนือจากการเป็นพระธรรมทูต
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป สถาบันวิจัย กระทรวงการต่างประเทศ
๖.	การพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ (ยุทธศาสตร์ที่ ๔)
มาตรการ ๖.๑	ส่งเสริมและผลักดันให้เกิดคณะทำงานพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ให้สถานศึกษาและชุมชน ร่วมกันค้นหา ส่งเสริม พัฒนา และรักษาผู้นำทางจิตวิญญาณ (นักปราชญ์ทางด้านศาสนาที่พร้อมทั้งความดี ความเก่ง และความเป็นนักปฏิบัติ) อย่างน้อย ๑ คนต่อโรงเรียน/ชุมชน เพื่อให้เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมทางศาสนาของสถานศึกษา วัด องค์กรของรัฐทุกภาคส่วนและชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ● จัดสรรอัตรากำลังหรืออัตรากำลัง เพื่อบรรจุผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นปราชญ์ด้านศาสนาประจำโรงเรียน โดยให้บทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนเหมือนอนุศาสนจารย์

	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาศักยภาพสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) หรือ บ้าน โรงเรียน มัสยิด (บรม) และองค์กรของรัฐทุกภาคส่วน โดยมีปราชญ์ด้านศาสนาประจำโรงเรียนเป็นแกนนำขับเคลื่อนทำหน้าที่ในการส่งเสริมศาสนธรรมต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
ระยะเวลาดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑ การขับเคลื่อนประเมินผล และพัฒนายกระดับด้วยวิธีต่าง ๆ ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป
มาตรการ ๖.๒	พัฒนาระบบการผลิตครู การต่อบัณฑิตประกอบวิชาชีพครู การเลื่อนวิทยฐานะให้มีเกณฑ์มาตรฐานด้านศีลธรรม และการสอนหลักศาสนธรรมแบบบูรณาการ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมให้มีการบรรจุหลักศาสนธรรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากรครู เช่น ควรมีรายวิชาการสอนหลักศาสนธรรมแบบบูรณาการเป็นวิชาบังคับ โดยเนื้อหาต้องผ่านความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมหรือองค์กรศาสนาของตน บูรณาการหลักศาสนาในประกอบวิชาชีพครู เช่น ส่งเสริมให้มีการเพิ่มมาตรฐานด้านการสอนหลักศาสนธรรมแบบบูรณาการ ในการสอบมาตรฐานวิชาชีพครู การต่อบัณฑิตประกอบวิชาชีพครู ต้องมีหลักฐานด้านมาตรฐานการปฏิบัติตนที่ชัดเจน เช่น มีสมุดบันทึกความเป็นครูดี หรือมีหลักฐานการผ่านการพัฒนาจิตใจด้วยการปฏิบัติธรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมความดีที่เห็นเป็นรูปธรรม การเลื่อนวิทยฐานะของครู ก็สามารถทำผลงานที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการองค์ความรู้เข้ากับด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมได้ ไม่ว่าจะสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาทางศาสนา มหาเถรสมาคม สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป
มาตรการ ๖.๓	ส่งเสริมและผลักดันให้สถานศึกษาทุกแห่งมีหลักสูตร และจัดการเรียนการสอนที่เน้นการนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อการสร้างนิสัยดีพื้นฐานหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> การปรับปรุงหลักสูตรที่สอนศาสนา และให้ทุกหลักสูตรของสถาบันที่อยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการสอนเกี่ยวกับหลักศาสนธรรมที่ตนนับถือ โดยสอนให้มีความเข้าใจในหลักศาสนธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เห็นความสำคัญของการพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนธรรม และมีการประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของศาสนาของตน ตลอดจนยอมรับความแตกต่างและสามารถอยู่ร่วมกับศาสนาอื่น ๆ ได้

	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดให้ทุกสถานศึกษาต้องมีหลักสูตรการเรียนรู้หลักศาสนธรรมด้วยการปฏิบัติจริง คู่ขนานกับหลักสูตรทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการ เช่น หลักสูตรทางด้านศาสนา จากองค์กรศาสนา การบรรพชาสำหรับนักเรียนชาย หรืออบรมศีลจารณีเยาวชนสตรีสำหรับนักเรียนหญิง หรืออบรมคุณธรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือในช่วงปิดภาคฤดูร้อน ● การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การมีสมุดบันทึกกิจวัตร ความดี ให้นักเรียนปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน ทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน และที่ชุมชน พร้อมการติดตาม ประเมินผล ยกย่องให้กำลังใจ ● จัดให้มีวิชาครอบครัวอบอุ่น เพื่อสอนการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครอง และผู้ปกครองนักเรียน เป็นการขยายผลจากโรงเรียนสู่ชุมชน ● ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคนิคในการเรียนการสอน ตลอดจนสื่อการเรียนรู้ด้านศาสนา ให้เหมาะสมในแต่ละหลักสูตร และระดับของการศึกษา ● ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมสนทนารธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด ความเชื่อ ความรู้ หลักศาสนธรรม และจัดกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันกับศาสนสถาน หน่วยงานองค์กรของรัฐ ทุกภาคส่วน และชุมชนในพื้นที่ เป็นประจำทุกสัปดาห์ และทุกวันสำคัญทางศาสนา
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น
มาตรการ ๖.๔	ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการบวชเรียนตามหลักสูตรของคณะสงฆ์
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมการบวชเณร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนทุนการศึกษาแก่สามเณร ที่บวชเรียนต่อ จนกระทั่งจบการศึกษาชั้นสูงสุดของคณะสงฆ์ตามศักยภาพของแต่ละรูป โดยหากสามเณรรูปใดจบเปรียญธรรม ๓ ประโยค เทียบเท่ากับการจบการศึกษาภาคบังคับทุกประการ ● ส่งเสริมการบรรพชาหรืออุปสมบท อย่างน้อย ๑๕ วันขึ้นไป จนถึงการบรรพชาในช่วงเข้าพรรษา หรือระยะยาว โดยให้การสนับสนุนงบประมาณในการบวช หรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ ● สนับสนุนการไปแสวงบุญ หากพระภิกษุต้องการจะเดินทางไปแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน ณ ประเทศอินเดีย ในแง่งบประมาณและการอำนวยความสะดวกในการดำเนินการดังกล่าว ● ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับสิทธิต่าง ๆ ในการเข้าฝึกพัฒนาจิตใจด้วยการปฏิบัติธรรม ในสถานปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐาน ทั้งระยะสั้น และระยะยาวได้เท่าเทียมกับการส่งเสริมการบวชของผู้ชาย

ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ ส่วนราชการ ส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น
๗.	การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำหลักศาสนธรรมไปเผยแพร่สู่ประชาชน (ยุทธศาสตร์ที่ ๕)
มาตรการ ๗.๑	เปิดพื้นที่สำหรับสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อหลักศาสนธรรมและกิจกรรมทางศาสนา
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> • อำนวยความสะดวกในการใช้คลื่นความถี่เพื่อศาสนาโดยเฉพาะ ทั้งสถานีวิทยุชุมชน ด้านศาสนา เคเบิลทีวี ช่องโทรทัศน์ดาวเทียม • ส่งเสริมบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการให้ความรู้ทางศีลธรรม และความรู้เรื่องศาสนา แก่ประชาชนให้มากขึ้น • ส่งเสริมการใช้สื่อแบบผสมในเว็บไซต์ขององค์กรศาสนา รวมทั้งให้มีเว็บไซต์กลางที่รวบรวมเนื้อหาทุกองค์กรศาสนา หรือรวมลิงค์ไปยังเว็บไซต์ขององค์กรศาสนาทุกกลุ่มองค์กรศาสนา • ส่งเสริมการใช้สื่อพื้นบ้าน ศิลปะและวัฒนธรรมไทย ในการนำเสนอเนื้อหาที่สอดแทรกหลักศาสนธรรม
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑ ต่อเนื่องไปยังระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ องค์กรเผยแผ่ศาสนา และสื่อมวลชนของศาสนาต่าง ๆ กสทช. และองค์กรหรือสมาคมทางด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ
มาตรการ ๗.๒	ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเนื้อหาทางด้านศาสนาที่มีคุณภาพ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> • จัดให้มีการเสริมความรู้ในการสื่อสาร การโน้มน้าวใจ ตลอดจนทักษะในกระบวนการผลิตสื่อ ให้แก่บุคลากรทางศาสนา (เน้นฆราวาสที่ทำงานเพื่อศาสนา) เช่น การจัดอบรม การศึกษาดูงาน ตลอดจนการจัดให้มีนักวิชาชีพในการสื่อสารเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ในการผลิตสื่อซึ่งมีทั้งระดับการใช้เทคโนโลยี และการสร้างเนื้อหาด้วยการเขียนบท (Script Writing) และกลวิธีการเขียนโน้มน้าวใจ

	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดให้มีตำราที่มีเนื้อหาทางด้านศาสนาขั้นพื้นฐาน เป็นสื่อสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น สื่อประเภทหนังสือ จุลสาร จดหมายข่าว เทปเสียง และสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ และเซพทรมต่าง ๆ สถาบันทางศาสนาทุกแห่งสามารถผลิตสื่อเหล่านี้ได้โดยง่ายและมีราคาถูกลง องค์กรศาสนาสามารถใช้สื่อเหล่านี้ในลักษณะสื่อผสม ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และมีการดูแลระบบของการใส่เนื้อหาที่สอดคล้องและเสริมซึ่งกันและกัน ● ส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อที่มีเนื้อหาทางด้านศาสนา ด้วยการจัดให้มีรางวัลแก่ผู้ผลิตสื่อ ด้านศาสนาที่มีคุณภาพ มีกองทุนอุดหนุนการผลิตสื่อ โดยเป็นการทำงานร่วมกับ คณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาปฏิรูปแห่งชาติ ภายใต้พันธกิจที่ส่งเสริมสื่อด้วยการให้รางวัล
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะเวลาที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑ ต่อเนื่องไปยัง ระยะเวลาที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ องค์กรเผยแผ่ศาสนา และสื่อมวลชนของศาสนาต่าง ๆ กสทช. และองค์กรหรือสมาคมทางด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ
มาตรการ ๗.๓	ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำหลักศาสนธรรมทางศาสนาที่ดั่งงามไปถ่ายทอดแก่ประชาชน
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลักดันให้สื่อมวลชนจัดสรรเวลาที่เหมาะสมให้แก่รายการทางศาสนา และต้องเป็นรายการที่มีเนื้อหาโดยตรงทางศาสนา มิใช่เป็นเพียงการแทรก หรือแฝงไปกับรายการอื่น ๆ ดังที่สื่อมวลชนคือโรงเรียนของสังคม ● ส่งเสริมให้สื่อมวลชนนำเสนอหลักศาสนธรรมไปถ่ายทอดให้แก่ประชาชน รวมทั้งสื่อให้เห็นภาพศาสนธรรมในเชิงรูปธรรม เช่น ภาพศาสนสถาน การสร้างภาพยนตร์ทางศาสนาที่ยิ่งใหญ่ เป็นสื่อวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ ● ส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีการทำเสนอ หรือส่งเสริมให้เห็นว่าบุคลากรทางศาสนาเป็นผู้มีคุณค่า รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องพึงส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตนของบุคลากรทางศาสนาให้ดั่งงามไม่ต่างพร้อย เพื่อเป็นต้นแบบที่ถูกต้องดั่งงามแก่ประชาชน ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนควรนำเสนอให้เห็นว่าประชาชนมีความใส่ใจในการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจทั้งในชีวิตประจำวัน และเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนานั้นด้วย ● ส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณให้เกิดองค์กร คณะบุคคล หรือสมาชิกตัวแทนสื่อจากศาสนาต่าง ๆ เพื่อสร้าง ขับเคลื่อน และกำกับดูแลมาตรฐานจริยธรรมทางศาสนา ● การกำหนดมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนในการเผยแผ่ศาสนาอย่างสร้างสรรค์ พร้อมกลไกกำกับดูแลทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และการยึดถือมาตรฐานจริยธรรมดังกล่าว รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีกลไก ดูแลมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนในการเผยแผ่ศาสนาของแต่ละศาสนาที่เป็นมาตรฐานกลาง

ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑ ต่อเนื่องไปยังระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ องค์กรเผยแผ่ศาสนา และสื่อมวลชนของศาสนาต่าง ๆ กสทช. และองค์กรหรือสมาคมทางด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ
มาตรการ ๗.๔	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนา ในเชิงสร้างสรรค์
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อที่รายงานหรือนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นทางศาสนา ตลอดจนมีความสามารถในการศึกษาค้นหาความรู้ด้วยตนเองผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นคลังความรู้อันสำคัญทั้งในระดับชาติและระดับโลก อันจะทำให้เป็นการเปิดมโนทัศน์ของตนให้กว้างขวางถึงในระดับศาสนาเปรียบเทียบอีกด้วย ● จัดการส่งเสริมให้เยาวชนมีการเรียนรู้ และเป็นพลเมืองตื่นรู้ทางด้านศาสนา ● เร่งผลักดันให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดประกวดหนังสือทางศาสนา ประกวดวาดภาพทางศาสนา จัดประกวดเกมความรู้ทางศาสนา ประกวดเรียงความ คำขวัญทางศาสนาในวาระโอกาสอันสำคัญ โดยให้รางวัล เช่น เงินรางวัล การเดินทางไปมัสการสังเวชนียสถาน ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นการเสริมแรงบันดาลใจทางศาสนาให้เข้มข้นยิ่งขึ้น ● ปรณรงค์ให้ประชาชนใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาอย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือสื่อสารด้วยเหตุผลมากกว่าอารมณ์ รวมทั้งการสอนการไหว้ การกราบอย่างถูกวิธี นำเสนอคำแปลบทสวดที่ร้อยกรองอย่างไร้พริ้ว สอนการตั้งคำถามทางศาสนาและหาคำตอบด้วยตนเองมาแลกเปลี่ยนกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ● การจัดห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom หรือ Smart Classroom) หรือห้องเรียนศีลธรรมออนไลน์ โดยให้โรงเรียนและองค์กรศาสนาที่มีความพร้อมจัดสรรเวลาหนึ่งชั่วโมงต่อหนึ่งสัปดาห์จัดห้องเรียนดังกล่าว โดยเริ่มต้นทำ Pilot Project กับกระทรวงศึกษาธิการในโครงการ Smart Classroom เพื่อหารูปแบบสำหรับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไปในอนาคต
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๒ ภายใน ๓ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๑ ต่อเนื่องไปยังระยะที่ ๓ ภายใน ๕ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๒
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ องค์กรเผยแผ่ศาสนา และสื่อมวลชนของศาสนาต่าง ๆ กสทช. และองค์กรหรือสมาคมทางด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

๘.	การประเมินผล
มาตรการ	<ul style="list-style-type: none"> • มีระบบประเมินผลและติดตามผลลัพธ์ (Evaluation and Audit) • ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินและติดตามผลผลการดำเนินงานขององค์กรศาสนา
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> • ให้องค์กรที่เกี่ยวข้องทำการประเมินเป็นรายปี • ในปีที่ ๙ มีการประเมินใหญ่เพื่อปรับปรุงแก้ไขกลยุทธ์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง • ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติเป็นเลิศ (BEST PRACTICE)
ระยะเวลาดำเนินการ	ระยะที่ ๔ ภายใน ๑ ปี นับจากสิ้นสุดระยะที่ ๓
ผู้รับผิดชอบดำเนินการ	กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ

๖. ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากระบบและกลไกในระดับปฏิบัติการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของแต่ละยุทธศาสตร์ นำมาสู่ผลที่คาดว่าจะได้รับและผลกระทบของการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับ	<ul style="list-style-type: none"> • มีกฎหมายที่เอื้อในการส่งเสริมให้องค์กรศาสนามีความเข้มแข็ง ได้แก่ พระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม พ.ศ. และมีการปรับปรุงกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับภารกิจที่เพิ่มขึ้นและเหมาะสมกับสภาพของงานที่เปลี่ยนแปลงไป อันจะทำให้การปฏิบัติการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น • ผู้บริหารกิจการศาสนามีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ ภายใต้หลักธรรมาภิบาล และตามมาตรฐานจัดการศาสนสถาน • มีการจัดทำกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับศีลธรรม คุณธรรม ศาสนา อย่างต่อเนื่อง ทั้งกิจกรรมขององค์กรแต่ละศาสนา และกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างศาสนา • มีการจัดสรรพื้นที่สำหรับการศึกษา เรียนรู้ และประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ ในสถานศึกษา หน่วยงาน และสถานประกอบการ และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชน และระดับองค์กรเข้ารับการอบรมหลักสูตรทางศาสนาและการฝึกปฏิบัติธรรม มีการจัดสรรพื้นที่สื่อสำหรับการศึกษาออนไลน์ ได้แก่ การสร้างระบบห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom หรือ Smart classroom) หรือห้องเรียนศีลธรรมออนไลน์
--------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการนำหลักศาสนาไปขยายผลเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อาทิ การพัฒนาศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ● ส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือทางศาสนาในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ● สถาบันการศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อนการให้ความรู้ทางด้านศาสนาร่วมกับองค์กรศาสนา ● ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาในเชิงสร้างสรรค์ ● มีการติดตาม ประเมินผล และขยายผลในรูปแบบต่าง ๆ มีระบบประเมิน และการตรวจสอบที่โปร่งใส ขององค์กรศาสนา ● ศาสนามีบทบาทในการดำเนินงานของภาคส่วนต่าง ๆ และขยายผลไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง
ผลกระทบ	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กรศาสนามีธรรมาภิบาล โดยอาจมีปัญหาในการปฏิบัติในระยะเริ่มแรก เนื่องจากเป็นระเบียบใหม่ ● ทุกศาสนามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ● ภาพลบทางด้านองค์กรศาสนาลดน้อยลง ● คนไทยบรรลุค่านิยมและคุณธรรมที่พึงประสงค์ เป็นผู้ปฏิบัติตนตามหลักศาสนธรรม ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนค่านิยมที่พึงประสงค์ ประสานเข้าเป็นแนวทางส่วนหนึ่งในการทำงานของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรทางการเมือง ทางสังคม และทางธุรกิจ ทำให้ประเทศและสังคมขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้องดีงาม ● คนไทยทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทุกฐานะทางสังคม ทุกสถานภาพ มีการพัฒนาจิตใจตนเอง เสริมสร้างหลักศาสนธรรมในตนเอง ● หลักธรรมช่วยให้ประชาชนมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม มีการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานในการลดปัญหาในสังคม เช่น การแตกแยกของครอบครัว การหย่าร้าง คนจรจัด โดยเริ่มจากตนเอง ครอบครัว ขยายสู่ทุกชุมชน และส่งผลสู่สังคมไทยในภาพรวม เป็นสังคมไทยที่มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย มีศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงาม สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างยั่งยืน

๗. ตัวชี้วัดความสำเร็จจากผลลัพธ์

ในการกำหนดตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา

๑) มีจำนวนผู้บริหารที่ผ่านการอบรมการพัฒนาศักยภาพและหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น
 ๒) องค์กรศาสนามีการจัดการตามมาตรฐานอย่างเห็นได้ชัด
 ๓) จำนวนเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับองค์กรศาสนามีลดลง
 ๔) องค์กรศาสนามีความเข้มแข็ง เป็นสถาบันหลักของสังคม
 ๕) ร้อยละ ๘๐ ขององค์กรศาสนามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ระบบ และการบริหารจัดการที่โปร่งใส สามารถประเมินและตรวจสอบได้ ภายใน ๕ ปี โดยผ่านการรับรองการตรวจประเมินตามหลักเกณฑ์หรือข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องจากคณะกรรมการที่ตั้งขึ้น

๖) มีการจัดอบรมและขึ้นทะเบียนผู้สอนศาสนา หรือรวมถึงการมีองค์กรในการพิจารณาคุณภาพมาตรฐานของหนังสือ ตำรา และเอกสารทางวิชาการด้านศาสนา รวมถึงมีจำนวนศาสนจารย์ที่มีคุณภาพในการสอนศาสนาเพิ่มขึ้น

๗) เกิดกลุ่มหรือองค์กรส่งเสริมมาตรฐาน ความรู้ ความชำนาญ และจริยธรรมวิชาชีพของผู้เผยแพร่คำสอนศาสนาในแต่ละศาสนา

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งระดับบุคคลและองค์กร เพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

๑) คนไทยมีความสามัคคี มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ยึดหลักศาสนธรรมในการดำเนินชีวิต โดยมีตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

- คนไทยบรรลุลุค่านิยมและคุณธรรมที่พึงประสงค์
- ความขัดแย้งระหว่างศาสนิกชนในเรื่องสิทธิการดำรงชีวิตตามวัฒนธรรม ประเพณีทางศาสนา

ของตนลดลง

๒) ครอบครัวยุคใหม่ และภาคธุรกิจมีหลักคุณธรรม จริยธรรม และใช้หลักศาสนธรรมในการดำเนินชีวิต โดยมีตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

- มีการจัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจในองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ อย่างน้อยปีละ ๓ กิจกรรม (เช่น ในสถานประกอบการ สถานศึกษา ส่วนราชการ องค์กรประชาสังคม เป็นต้น)
- ศาสนิกชนในองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ได้รับสิทธิในการดำรงชีวิตและการเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจตามศรัทธาจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา

๑) ศาสนิกชนในทุกศาสนามีความสัมพันธ์ที่ดีและมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างศาสนาในชุมชน อย่างน้อยปีละ ๓ กิจกรรม

๒) ไม่มีการกล่าวหาจาประทุษร้ายต่อกัน (Hate Speech) หรือการทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกันระหว่างศาสนิกชนต่างศาสนา หรือศาสนาเดียวกัน

๓) เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่ศาสนิกชนมากกว่า ๑ ศาสนาอยู่ร่วมกัน ลดน้อยลงในแต่ละปี

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ

๑) มีการกำหนดหลักศาสนธรรมทั้งด้านหลักคำสอนและหลักปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการส่งเสริมการมุ่งปฏิบัติธรรมตามหลักศาสนธรรมในโรงเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ทุกสังกัด ร้อยละ ๑๐๐ ภายใน ๓ ปี

๒) มีการเสริมกิจกรรมการปฏิบัติตามศาสนธรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในทุกสถาบัน

๓) มีจำนวนตำราและผลงานวิจัยด้านศาสนาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

๔) มีการจัดกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรครูให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการสอนหลักศาสนธรรม ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการนำหลักศาสนาไปเผยแผ่สู่ประชาชน

๑) มีการจัดสรรพื้นที่ เว็บไซต์ประชาคมและสื่อสาธารณะสำหรับการศึกษาและเรียนรู้ร่วมกัน ในหลักศาสนธรรมระหว่างสื่อมวลชนกับชุมชน องค์กร ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน เป็นประจำ อย่างต่อเนื่อง

๒) สื่อทุกประเภทมีการเผยแผ่ความรู้ในหลักศาสนธรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม

๓) มีการใช้ระบบออนไลน์เพื่อการปลูกฝังปัญญาและศรัทธาทางศาสนาจากเยาวชน

บทสรุปแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรศาสนา การฟื้นฟูและการคืนชีวิตชีวาแก่ศาสนา (Revitalization) ในสังคมไทย

การที่สังคมไทยจะก้าวไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เติบโตอย่างเข้มแข็ง สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือ การที่ผู้คนในสังคมต้องมีจิตสำนึกทางจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานและการใช้ชีวิต กระนั้นจะเห็นได้ว่าสังคมในปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่ผู้คนห่างเหินจากหลักศีลธรรม จริยธรรม อันเนื่องมาจากศาสนาสูญเสียความสำคัญและบทบาทลงจากการเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมในสังคมต่าง ๆ (Secularization) ผู้คนจึงห่างเหินจากหลักศาสนธรรมต่างจากที่เคยเป็นมาในอดีต ที่สังคมไทยเป็นสังคมที่นำด้วยหลักศาสนธรรม (Religious Society) อย่างชัดเจน

การปฏิรูปกิจการศาสนาในภาวะปัจจุบัน จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อทำให้องค์กรศาสนามีความเข้มแข็งและมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงระบบ โครงสร้าง และการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ถึงแม้ว่าอาจจะไม่สามารถทำให้ศาสนากลับมาเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันในสังคมได้ อย่างเช่นในอดีต แต่ระบบ โครงสร้าง และกลไกในกระบวนการปฏิรูปภายใต้ยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์นั้น จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนทั้งเชิงโครงสร้างและระบบในทุกภาคส่วนของสังคม โดยมุ่งที่จะส่งเสริมการปฏิบัติงานขององค์กรศาสนาให้เข้มแข็ง มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้องค์กรศาสนามีความเข้มแข็งในการสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจและสามารถเผยแผ่คำสอนในหลักธรรมของศาสนาอย่างถูกต้อง อย่างกว้างขวาง มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทุกศาสนา เพื่อให้ศาสนิกชนสามารถนำหลักศาสนธรรมกลับเข้ามาสู่การประพฤติปฏิบัติของตนเองในการใช้ชีวิตประจำวัน รวมทั้งการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทุกระดับ และการปฏิบัติธรรมในองค์กรและวิชาชีพต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

จุดคานงัดของการปฏิรูปครั้งนี้ (Levers) คือ มาตรการทางกฎหมายและงบประมาณในการดำเนินการ ประกอบด้วย การยกย่องพระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนาธรรม พ.ศ. และการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและกฎกระทรวงที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ และมีตัวขับเคลื่อนหลัก (Key Drivers) คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตลอดจนองค์กรศาสนาต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการ ร่วมกับทุกภาคส่วนพันธมิตรต่าง ๆ โดยมีการกำหนดกรอบเวลา รวมทั้งสิ้นเป็นเวลา ๑๐ ปี เพื่อขับเคลื่อนให้หลักศาสนธรรมสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนมีบทบาทแทรกอยู่ในการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และองค์กรสื่อ ซึ่งจะช่วยให้กิจการศาสนาสามารถก้าวเข้ามา มีบทบาทในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นทั้งในระดับการใช้ชีวิตประจำวัน ของบุคคล ชุมชน และสามารถพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็น “การฟื้นฟูศาสนา” หรือการคืนชีวิตชีวาแก่ศาสนา (Revitalization) ให้มีบทบาทในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลการสำรวจ

เรื่อง “บทบาทสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
ในการสนองงานคณะสงฆ์”

ภาคผนวก ก

ผลการสำรวจ เรื่อง “บทบาทสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการสนองงานคณะสงฆ์”

หลักการและเหตุผล

คณะทำงานยุทธศาสตร์ ในคณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา ในคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติม บทบาทของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการสนองงานคณะสงฆ์ โดยการออกแบบสอบถาม สัมภาษณ์พระสังฆาธิการ และศึกษาจากเอกสารของทางราชการ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาการดำเนินงานกิจการพระพุทธศาสนา ในการสนองงานคณะสงฆ์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และทั่วถึงทุกวัด

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากประเด็นปัญหาในการเสนอข่าวของสื่อมวลชนโจมตีพระสงฆ์ ในประเด็นต่าง ๆ ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ตลอดระยะเวลา ๖ เดือนที่ผ่านมา เกิดปรากฏการณ์ที่สร้างความไม่สบายใจแก่ชาวพุทธจำนวนมากอันเนื่องมาจากการเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับพระสงฆ์ในเชิงลบและรุนแรง อีกทั้งคณะสงฆ์จำนวนมากไม่พอใจแนวทางปฏิรูปของคณะกรรมการชุดหนึ่งในสภาปฏิรูปแห่งชาติ ถึงขั้นต้องรวมตัวกันออกมาเคลื่อนไหว แนวทางการปฏิรูปพระพุทธศาสนา ดังกล่าวประกอบด้วย

- ๑) จัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ทรัพย์สินของวัด ให้ตรวจสอบได้ เสนอให้ออกกฎหมายแสดงทรัพย์สินของวัด และของพระด้วย
- ๒) การปกครอง แต่งตั้งถอดถอนเจ้าอาวาส ให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย
- ๓) ให้มีกลไกพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง
- ๔) ด้านการศึกษา ของพระภิกษุ เน้นวิชาทางโลกมากเกินไป มองว่าพระเอาเปรียบเยาวชนที่ไม่ได้บวชเป็นพระ

เป็นที่มาของการศึกษา บทบาทของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการสนองงานคณะสงฆ์แต่กลับไม่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โดยมีข้อสรุป ดังนี้

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของพระสังฆาธิการ จำนวน ๔๐ วัด ในจังหวัดมหาสารคาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดนครราชสีมา โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ดังนี้

- ระดับช่วงอายุ :

- ๑) ช่วงอายุระหว่าง ๓๑- ๔๐ ปี จำนวน ๕ รูป
- ๒) ช่วงอายุระหว่าง ๔๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๓๐ รูป
- ๓) ช่วงอายุระหว่าง ๖๑ - ๖๕ ปี จำนวน ๕ รูป

- จำนวนพรรษาที่อุปสมบท :

- ๑) อยู่ระหว่าง ๗ - ๑๐ พรรษา จำนวน ๕ รูป
- ๒) อยู่ระหว่าง ๒๐ - ๓๐ พรรษา จำนวน ๓๐ รูป
- ๓) อยู่ระหว่าง ๔๑ - ๔๒ พรรษา จำนวน ๕ รูป

- ระดับการศึกษา :

การศึกษาทางธรรม

- ๑) ระดับเปรียญธรรม ๓ - ๖ ประโยค จำนวน ๓ รูป
- ๒) ระดับเปรียญธรรม ๗ ประโยค จำนวน ๓ รูป
- ๓) ระดับเปรียญธรรม ๘ ประโยค จำนวน ๓ รูป
- ๔) ระดับนักธรรมชั้นเอก จำนวน ๓๐ รูป
- ๕) ระดับนักธรรมชั้นตรี จำนวน ๑ รูป

การศึกษาทางโลก

- ระดับปริญญาตรี จำนวน ๒๖ รูป
- ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน ๔ รูป

ประเด็นคำถาม

๑) วัดของท่านได้รับการดูแลจากพนักงานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือไม่ ถ้าได้รับเป็นด้านใดบ้าง

คำตอบ

- ร้อยละ ๒๗.๕ ไม่ได้รับการดูแล
- ร้อยละ ๗๒.๕ ได้รับการดูแล ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - ๑) ร้อยละ ๗๕ ช่วยโอนเงินนิตยภัตประจำเดือนให้พระ
 - ๒) ร้อยละ ๑๒.๕ สนับสนุนหนังสือสวดมนต์บวชสามเณร
 - ๓) ร้อยละ ๗๕ ส่งเอกสาร แบบฟอร์มรายรับรายจ่ายประจำปีมาให้กรอกตามขั้นตอน
 - ๔) ร้อยละ ๗.๕ ได้รับเงินบูรณะวัด ๑ ครั้ง ในรอบ ๑๐ ปีตามขั้นตอน
 - ๕) ร้อยละ ๑๒.๕ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด และประสานงานกับองค์การบริหาร

ส่วนตำบลให้บางวัด

- ๖) ร้อยละ ๒.๕ ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา
- ๗) ร้อยละ ๗.๕ สนับสนุนด้านการศึกษาบาลี
- ๘) ร้อยละ ๗.๕ ได้รับเงินสนับสนุนด้านอุปกรณ์การศึกษาบาลี

๒) ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าฝ่ายอาณาจักรควรจะไปกำกับดูแลกิจการของฝ่ายศาสนจักร

คำตอบ

- ร้อยละ ๘๕ ไม่เห็นด้วย เพราะ

๑) คณะสงฆ์มีการปกครองตามพระธรรมวินัยควบคุมชัดเจนอยู่แล้ว มีสายบังคับบัญชาตามลำดับ ได้แก่ มหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส โดยมีพระธรรมวินัยถูกต้องดีงาม ถ้าหากโยมมาร่วมจัดการ ควรให้การสนับสนุนงบประมาณ สถานที่ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ ที่จะมาช่วยคิดช่วยทำอย่างจริงจังในการดูแลพระพุทธศาสนา ในระยะยาว เช่น ควรบัญญัติพระพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาหลักประจำชาติ ไว้ให้ชัดเจน

๒) ศาสนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องให้พระสงฆ์ดูแลเป็นหลัก ไม่ควรไปกำกับดูแลในด้านการปกครอง

- ร้อยละ ๕ ยังไม่ชัดเจนว่าภาครัฐจะมาดูแลด้านใด แต่อยากให้อุปถัมภ์ คຸ້ມครอง ส่งเสริมฝ่ายอาณาจักรควรมีเมตตา ช่วยดูแลพระสงฆ์ด้วยใจที่บริสุทธิ์ มีความเที่ยงธรรม เสียสละ มีใจอยากจะช่วยพุทธศาสนาด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีเจตนาแอบแฝง ถ้าทำเช่นนี้ได้จะดี เป็นคุณต่อพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ ฝ่ายอาณาจักรควรให้การสนับสนุนงบประมาณ ด้านการศึกษาให้ทั่วถึง ปัจจุบันพระสงฆ์และสามเณร ที่เรียนบาลี ในต่างจังหวัดเดือดร้อน พระอาจารย์นอกจากช่วยกันสอนบาลีแล้วยังต้องแบกรับค่าใช้จ่ายประจำเดือนค่ายานพาหนะรับ ส่ง พระสงฆ์และสามเณรที่อยู่ตามตำบลต่าง ๆ ห่างไกลจากวัดที่เปิดสอนบาลี บางวัดระยะทางหลายสิบกิโลเมตร ซึ่งไม่สามารถมาค้างแรมในวัดที่เปิดสอนบาลีได้ เนื่องจากพระสงฆ์และสามเณรที่มาเรียนนั้นมีภาระรับผิดชอบดูแลวัดที่สังกัดอยู่ด้วย บางวัดมีหลวงพ่อบุญตาอยู่รูปเดียว พระสงฆ์และสามเณรที่มาเรียนจำเป็นต้องกลับวัด เป็นต้น

๓) ท่านมีความเข้าใจประเด็น “พระธรรมวินัยวิปริต” ว่าอย่างไร ทุกวันนี้มีพระสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัยหรือไม่ และควรดำเนินการอย่างไร

คำตอบ - ร้อยละ ๙๕ เห็นว่า พระธรรมวินัยไม่เคยวิปริต มีแต่คนวิปริตทำผิดวินัย เห็นว่ามีพระสงฆ์ทำผิดวินัยจริงเป็นเรื่องส่วนบุคคล เมื่อทำผิดก็มีบทลงโทษ ขึ้นเบาปลงอาบัติได้ ขึ้นหนักปาราชิก

- ร้อยละ ๕ เห็นว่าเป็นการเล่นสำนวน เพราะพระธรรมวินัยชัดเจน เป็นกฎแน่นอนแต่คนคิดวิปริตเองไม่ปฏิบัติตาม พระบางรูป มีความเห็นว่า พระธรรมวินัยถูกต้องดีงาม ผู้ใช้ได้ศึกษามาดีถูกต้อง ผู้ปฏิบัติดีด้วย เกิดผลกับผู้นั้นจริง เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยมีหลักว่า ไม่กล่าวร้าย ใส่ร้ายคนอื่น ไม่รุกรานทำร้ายผู้อื่น และสังคมที่อาศัย ทำให้เกิดความสงบสุข ถือได้ว่ามีธรรม มีวินัยในสังคมนั้น ไม่ผิด ไม่วิปริต

- พระสงฆ์รักษาศีล ๒๒๗ ข้อ มีพระธรรมวินัยบังคับดีที่สุดแล้ว พระสงฆ์ที่มีความประพฤติผิดพระธรรมวินัยนั้น ก็มีบ้างเป็นเรื่องเล็กน้อย ปลงอาบัติได้ มีบทลงโทษขึ้นเบา ขึ้นหนักคือ ปาราชิก

- สิ่งที่ต้องทำคือ ให้ครูบาอาจารย์และเจ้าคณะปกครองช่วยกันเข้มงวดกวดขัน ให้มีการศึกษาพระธรรมวินัยภาคบังคับสำหรับผู้ที่จะขออุปสมบท พระสงฆ์ควรฝึกฝนอบรมตนเองอย่างเคร่งครัดด้วยด้วย

ข้อเสนอแนะ สิ่งที่รัฐควรทำ เช่น ให้ทบสนับสนุนแก่วัด มหาวิทยาลัย ที่มีพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา จัดให้มีการศึกษาทางธรรม ที่จัดการเรียนการสอนให้เต็มที่เพื่อความมั่นคงของการศึกษาและการปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่องตลอดไป

๔) นอกจากศึกษาทางธรรมแล้ว พระสงฆ์ควรศึกษาทางโลกด้วยหรือไม่ และควรศึกษาวิชาใด

คำตอบ - ร้อยละ ๙๕ เห็นว่า ควรให้การศึกษแก่พระสงฆ์ที่บวชตั้งแต่ ๒ - ๕ พรรษาขึ้นไปควรมีความรู้หลากหลาย และหลักธรรมให้แน่น ควรมีการจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้ในการบริหารจัดการวัด เช่น กฎหมาย การบัญชี งานเลขานุการ ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ การสื่อสาร จิตวิทยามวลชน การต้อนรับ ปฏิสันถาร ใช้ในการเผยแผ่พุทธศาสนา เพื่อให้รู้จักตน รู้บุคคล รู้เหตุ รู้ผล รู้กาลเวลา ชุมชน สถานที่ ภูมิประเทศ รู้ภาษาพูด ภาษาแสดงออก เพื่อสื่อสารกับชาวโลกได้เข้าใจ เช่น พระธรรมทูตสายต่างประเทศ จำเป็นต้องเรียนรู้ภูมิประเทศ วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต นิสัยบุคคลในพื้นที่นั้น จึงจะเผยแผ่ได้ถูกหลัก ต้องคิดกว้างมองไกล

- ร้อยละ ๕ เห็นว่าควรศึกษาเฉพาะบาลีศึกษา หากจะมีปริญญีสามัญบ้างก็ได้ เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนที่มีปัญหาและขาดโอกาสทางการศึกษา

๕) ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในด้านการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา

คำตอบ ร้อยละ ๙๕ เห็นว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีบทบาทน้อยมาก ไม่ค่อยทำงานเชิงรุก เป็นเพียงข้าราชการประจำเท่านั้น

- ๑) ไม่ควรใช้คำว่าอุปถัมภ์ ใช้คำว่าอุปฐาก บำรุง พระพุทธศาสนา
- ๒) ไม่ค่อยมีบทบาท ไม่มีกำลังพอที่จะช่วยคณะสงฆ์ได้ (ร้อยละ ๙๕)
- ๓) ควรเอาใจใส่มากกว่านี้ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเหมือนทำงานแบบราชการทั่วไป
- ๔) ควรทำหน้าที่ประสานงานระหว่างพุทธจักรกับอาณาจักร ซึ่งเป็นตัวแทนคณะสงฆ์ ให้ทั้งสองทำงานเชื่อมโยงกันได้ เพื่อความสงบสุขของประชาชนชาวไทย
- ๕) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรทำงานเชิงรุก สร้างกิจกรรมส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดอบรม สัมมนา
 - ๖) หากกิจกรรมสร้างแรงบันดาลใจให้คนอยากเข้ามาบวชเรียน ผลิตสื่อเผยแพร่สร้างแรงจูงใจให้คนอยากเข้าวัดศึกษาธรรมะ
 - ๗) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรประสานงานจัดสรรงบประมาณให้ทั่วถึงวัดที่จำเป็นในการทำกิจกรรมให้คณะสงฆ์
 - ๘) ควรคัดเลือกเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่จบเปรียญธรรม ๙ มาทำหน้าที่ เพราะจะเข้าใจงานของการคณะสงฆ์
 - ๙) ควรประสานงานในการหางบประมาณมาสนับสนุนการบวชให้แต่ละวัด

ข้อเสนอแนะ

- ๑) จัดงบประมาณสนับสนุนการบวชให้วัด ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ให้ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี
- ๒) ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ ที่รู้ว่าวัดใดมีการอบรมแก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา หรือมีการเผยแผ่เป็นรูปธรรม ให้เข้าไปสนับสนุนงบประมาณ หรือให้คำแนะนำแนวทางที่จะมีงบประมาณมาจากส่วนใดได้บ้าง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ให้เป็นงบประจำปี และประสานงานกับหน่วยงานของรัฐให้ชัดเจน (เพื่อป้องกันการลำเอียงที่มีอคติจากผู้บริหารที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรือความไม่เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาได้ในระยะยาว)

๖) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้จัดประชุมและกิจกรรมอบรมให้คณะสงฆ์ทุกเดือนหรือไม่ ให้ความรู้ในด้านใดบ้าง

คำตอบ - ไม่ทุกเดือน ทำหน้าที่ประสานงานประชุมให้เจ้าคณะจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีบทบาทมากกว่านี้คิดงานเชิงรุก ผลักดันงานให้เห็นผลเป็นรูปธรรมบ้าง เช่น ให้การส่งเสริมความรู้ด้านการบริหารจัดการวัด วางแบบแผนแนวทางการเผยแผ่ ผลิตสื่อธรรมะเพื่อการเทศน์ สอน หรือจัดทุนให้เรียนในมหาวิทยาลัย หรือจัดสัมมนาทุก ๆ ปี เพื่อให้ความรู้ด้านกฎหมายคณะสงฆ์ ศาสนพิธีที่ถูกต้อง หลักศาสนธรรมที่ถูกต้อง นอกเหนือจากการประชุมของพระสังฆาธิการประจำปี

- บางครั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องมาขอความช่วยเหลือจากคณะสงฆ์ ให้จัดกิจกรรม งานสำคัญทางพุทธศาสนาในนามของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรมีนโยบาย คิดแผนงานในการพัฒนาวัดเป็นเขต เป็นโซน หากมีงบประมาณแต่ละปีไม่เพียงพอ แล้วปีต่อไปค่อยเวียนไปเขตอื่นได้

๗) คิดอย่างไรกับบทบาทสื่อมวลชน ในการนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

คำตอบ - ร้อยละ ๙๓ สื่อมวลชนเสนอข่าวมักจะออกทางเสีย ทางลบ มากกว่าทางส่งเสริม เพราะกิจกรรมดี ๆ ที่วัดทั่วประเทศจัดทำ ไม่ได้นำเสนอข่าวที่สร้างสรรค์ บางครั้งบิดเบือน พระสงฆ์

- ร้อยละ ๗ กล่าวว่าท่านวางอุเบกขาไม่สนใจดูสื่อ แต่รับรู้บางเรื่องจากชาวบ้าน

บทบาทของสื่อเสนอข่าวบิดเบือนเกี่ยวกับพระ วัด พระพุทธศาสนา เป็นข่าวลบ ยิ่งทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาเสียเพิ่มมากขึ้น เพราะสิ่งที่ไม่ดีเข้าไปอยู่ในใจผู้บริโภคข่าว ทั้งที่ไม่เป็นเรื่องจริงทั้งหมด ควรเสนอเบา ๆ พอรับได้ เสนอข่าวพระบางรูปก็เป็นเพียงส่วนบุคคล ไม่ควรเสนอเชิงเหมารวมให้คนเข้าใจว่าเสียหาย ทั้งวงการคณะสงฆ์ บทสรุปสุดท้ายควรให้เหตุผล ให้แง่คิดและมุมมอง เป็นอุทาหรณ์ สื่อมวลชน ควรนำจรรยาบรรณที่มีอยู่มาใช้บ้าง ทุกวันนี้ยังเห็นว่าสื่อยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของนายทุน

ข้อเสนอแนะ ควรดข่าวที่จะทำให้เกิดการเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเด็ดขาดโดยมีการออกกฎหมายมารองรับ หากปล่อยไปอาจมีบุคคลที่มีความเห็นไม่ตรงและไม่ถูกต้อง ใช้ในการใส่ร้ายป้ายสีได้ เพราะเป็นยุคที่มีการสื่อสารรวดเร็ว ทำให้บุคคลทั่วไป เข้าใจพระพุทธศาสนาผิดเพี้ยนได้ง่าย

๘) ท่านเห็นว่าควรจะใช้วิธีการใด ในการสร้างเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาของประชาชน

คำตอบ จะเห็นได้จากการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ ทำให้ศรัทธาโยมลดลง ต้องสร้างเสริมศรัทธา โดย

๑) ปลูกฝังพระสงฆ์ สามเณร ให้ฝึกฝนการศึกษาบาลี ให้มาก

๒) ส่งเสริมกิจกรรมแก่ประชาชน เพื่อรักษาพระพุทธศาสนาไปด้วยกับประเพณีท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น อิตถีบสองครองสี่ของชาวพุทธภาคอีสาน ฯลฯ

๓) จัดกิจกรรมให้กรรมการวัด ไวยาวัจกร หรือชาวพุทธไปแสวงบุญเส้นทางสังเวชนียสถาน ที่ประเทศอินเดีย และเนปาล ฯลฯ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดงบประมาณประจำปี

๔) พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ

๕) ชาวพุทธให้เคร่งครัด ๕ ศึกษาหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจ และนำมาปฏิบัติ หากไม่เข้าใจก็ควรเข้าวัดฟังธรรม สนทนาธรรม สอบถามปัญหาจากพระสงฆ์

๖) ชาวพุทธต้องยึดหลักในการดำเนินชีวิตโดย ทาน ศีล ภาวนา

๗) สร้างบุคลากรพระให้มีคุณภาพ มีภูมิรัฐภูมิธรรม เน้นการศึกษาบาลี

๘) ดูแลสถานที่วัด ให้สะอาด สงบ ร่มรื่นเหมาะแก่การศึกษาธรรม

๙) พระควรอบรมเทศน์สอนให้แก่โยม ปฏิบัติตนให้โยมเข้าถึงเพื่อสนทนาธรรม ปฏิบัติได้ง่าย

๑๐) พระคือผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นหลัก เป็นที่พึ่งให้แก่คนในชุมชน สังคม

๑๑) พระสงฆ์ต้องมีความสามัคคี มีอุดมการณ์ที่มั่นคง เพื่อดูแลสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยาวนาน

สืบไป

ปัญหาที่พบ จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการ หลายท่านไม่ได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเลยก็มี ปล่อยให้พระเผชิญปัญหาโดยลำพังอย่างเดียวตาย ติดต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยาก ไปหากก็ไม่พบเจ้าหน้าที่ พอที่จะให้คำปรึกษา แนะนำได้ บางเรื่องก็ต้องปล่อยเลยไป ดังกรณีต่อไปนี้

๑) เมื่อวัดมีปัญหาเรื่องที่ดิน ซับซ้อน เจ้าภาพซื้อที่ดิน ถวายวัดไม่ได้แบ่งโฉนด ถวายมานานหลายปี ทางวัดก็ได้สร้างกุฏิ และแท้งค์บรรจุน้ำ ในที่ดินผืนนี้ ลูกหลานเจ้าของที่เขาจะขายที่ดินผืนนี้ยกแปลง ซึ่งมีที่วัดอยู่ด้วย ทางวัดขอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติช่วย ก็ได้แต่บอกว่าให้รอไปก่อน ขณะนี้รอมาเป็นเวลาเกือบ ๒ ปีแล้วก็ยังเงียบ ไม่มีความคืบหน้า พยานรู้เห็นอายุ ๘๐ ปีแล้ว อ่อนแรงไปเรื่อย ๆ เขาพร้อมเป็นพยานให้

๒) กรณีวัดเจอปัญหาน้ำท่วมหนักเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ น้ำท่วมสูงถึง ๒ เมตร ไม่ได้รับการช่วยเหลือ จัดสรรงบประมาณบูรณะวัดจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเลย ทางวัดต้องหาเงินบูรณะเอง

๓) เรื่องการประชุมที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัด พระท่านบอกว่า เป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจ ส่วนมากเป็นเรื่องเก่า ๆ ที่สำคัญพระต้องรับภาระค่าเดินทางไปประชุมเองทั้งหมด

๔) เรื่องหักเงินนิตยภัตเจ้าอาวาสทั่วประเทศเข้ากองทุนวัดช่วยวัดทุกปี บางปีหัก ๑ เดือน บางปีหัก ๒ เดือน อย่างงานพระศพของสมเด็จพระสังฆราช ก็หักไป ๑ เดือน เรื่องนี้รับได้ เพราะวัตถุประสงค์ชัดเจน ส่วนหักกองทุนวัดช่วยวัดนั้น อยากทราบว่าหักไปทำอะไร ใครเป็นคนหัก ไม่เคยแจ้งเลย เมื่อถามเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด ท่านบอกไม่รู้ และเคยถามในที่อบรมพระสังฆาธิการก็เงียบตอบกันไม่ได้ พระไม่ได้อยากยุ่งก็ปล่อยเฉย สรุปข้อสังเกต เงินเดือนเจ้าอาวาส ๑,๘๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๓๐,๐๐๐ วัด หักเงินเดือน ๑ เดือน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๕๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าสิบล้านบาท) ยังไม่รวมเงินเดือนของเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด

๙) ข้อเสนอแนะ เพื่อพระพุทธศาสนาในอนาคต

คำตอบ ๑) **ด้านการศึกษา** ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติสนับสนุนการศึกษาพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก และอุบาสิกา

- ให้ทุนการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์

- จัดให้มีการอบรมทางพระไตรปิฎก พุทธประวัติ เสริมด้วยความรู้ด้านการบริหาร การบัญชี

กฎหมาย และด้านที่มีประโยชน์ต่อการเผยแผ่ เช่น จิตวิทยาการสื่อสาร

- ส่งเสริมการผลิตสื่อศีลธรรม

๒) **ด้านการบริหาร**

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติศาสนา ควรมีบุคลากรที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น ต้องเป็นชาวพุทธที่มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา โดย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องจบปริญญาธรรม ๓ ประโยค เป็นอย่างน้อย และเจ้าหน้าที่ทุกคนต้องจบธรรมศึกษาเอกเป็นอย่างต่ำ

- จัดการให้พระภิกษุที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอก และปริญญาธรรม ๙ ประโยค เป็นที่ปรึกษาให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติศาสนา ๑ รูป ต่อ ๑ อำเภอ

๓) **ด้านกิจกรรม**

- ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาระดับชาติ และระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล อย่างจริงจัง

- จัดสรรงบประมาณประจำปีเพื่อการอุปสมบทของกุลบุตรก่อนเข้าพรรษาทุกปี

- สนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรแก่วัดที่ทำกิจกรรมเผยแผ่ศีลธรรมทั้งในและนอกประเทศ

- จัดกิจกรรมและผลิตสื่อศาสนาเพื่อจูงใจประชาชนให้เกิดศรัทธาและปัญญา

ข้อเสนอเพิ่มเติม (ต่อฝ่ายอาณาจักร)

- ๑) ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ
 - ๒) ผู้บริหารประเทศควรนำหลักธรรมในพุทธศาสนาไปใช้
 - ๓) จัดกิจกรรมบรรพชาอุปสมบทให้เป็นรูปธรรมด้วยการให้งบประมาณประจำปีชัดเจน ช่วงเดือนเมษายน และช่วงก่อนเข้าพรรษาของทุกปีตลอดไป
 - ๔) ยอยากให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติศาสนาช่วยสนับสนุนด้านการศึกษาของพระสงฆ์ และสามเณรให้ทุนการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ สำหรับพระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา ที่ทุ่มเทดูแลพระพุทธศาสนา เป็นประจำทุกปีตลอดไป
 - ๕) ควรสนับสนุนวัด หรือองค์การที่ทำกิจกรรมเผยแผ่หลักธรรม และศีลธรรมให้แก่สังคม เป็นวาระแห่งชาติ
 - ๖) เพิ่มงบประมาณให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ให้มีศักยภาพ ในการสนองงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - ๗) จัดสอบวิชาพุทธประวัติ พระไตรปิฎกให้แก่พระสงฆ์ตั้งแต่พรรษาแรก
 - ๘) จัดกิจกรรม และผลิตสื่อเพื่อสร้างแรงจูงใจให้พระสงฆ์ สามเณร อยากศึกษาบาลี พระไตรปิฎก อย่างจริงจัง
 - ๙) ผลิตสื่อส่งเสริมพุทธประวัติ ให้หลากหลายเหมาะกับทุกเพศ ทุกวัย
 - ๑๐) ให้บุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรศึกษาธรรมศึกษาชั้นเอก และวิชา พุทธประวัติ ภาคบังคับที่จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติม
 - ๑๑) บุคลากรของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องเป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนาเท่านั้น
 - ๑๒) ผู้ที่มาทำหน้าที่เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมควรเป็นผู้ที่นับถือพุทธศาสนา
-

ภาคผนวก ข

ข้อเสนอในการยกร่างพระราชบัญญัติ
สถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนธรรม

ภาคผนวก ข
ข้อเสนอในการยกร่างพระราชบัญญัติ
สถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนาธรรม

ข้อเสนอกรอบแนวคิด

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ของคณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา ในคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา และจากการศึกษาพัฒนา ประกอบกับการรับรู้ผลกระทบจากการเคลื่อนไหวผลักดันให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกิจการทางศาสนา ทั้งในภาครัฐบาล และภาคส่วนต่าง ๆ ภายนอกอย่างต่อเนื่อง คณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา ในคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา จึงได้ตระหนักว่า กระแสความ ต้องการปฏิรูปสังคมไทยทุกด้าน รวมทั้งในด้านศาสนาโดยเฉพาะนั้นเกิดจากสังคมไทยตกอยู่ในสถานการณ์ วิกฤต ท่ามกลางช่องว่างระหว่างอดีตที่ศาสนาเป็นหลักของสังคมไทย มีบทบาทครอบคลุมทุกสถาบันของสังคม กับปัจจุบันที่ศาสนาสูญเสียความสำคัญและบทบาทลงจนอ่อนกำลัง โดยที่มีลัทธิวัตถุนิยม บริโภคนิยมเข้ามา แทนที่ ท่ามกลางการถาโถมอย่างหนักในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการสื่อสารสมัยใหม่เป็นเครื่องมือ คงเป็นไปได้ ที่จะให้ศาสนากลับมาเป็นหลักของสังคมไทยที่เคยเป็นในอดีต หรือให้ศาสนาสูญเสียคุณค่าไปจากสังคมไทย จนสังคมไทยประสบปัญหาวิกฤติเช่นในปัจจุบัน คงเหลือทางออกสายกลางที่อาจเป็นไปได้ คือ การฟื้นฟู ความสำคัญและบทบาทของศาสนา โดยเสริมสร้างให้สถาบันศาสนามีความเข้มแข็งและศาสนธรรมเข้าไปมีส่วน สร้างสรรค์ พัฒนาชีวิตและสังคมไทยในทุกด้าน

อนึ่ง ณ เวลานี้กระแสความพยายามเกี่ยวกับสถานะและบทบาทของศาสนา มิได้มีเพียงกระแส เดียวของคณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนาที่กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปไว้กับ ๕ ยุทธศาสตร์เท่านั้น ยังมี กระแสอื่นทั้งในสภาพปฏิรูปแห่งชาติ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ และสังคมภายนอกหลายส่วน ความพยายามเหล่านี้ มีทั้งแนวคิดที่สอดคล้อง แตกต่าง และมีความแตกแยกจนยากที่จะเสนอแนะใด ๆ ที่จะยึดถือนำพาให้ สังคมไทยได้ฟื้นจนพ้นวิกฤตได้ในอนาคต หลังจากรัฐบาลชั่วคราวนี้พ้นอำนาจไปแล้ว

เพราะฉะนั้นเพื่อให้มีกลไกเป็นคานงัดให้ยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ของคณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการ ศาสนา ในคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา และความพยายามทั้งหลาย ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้ศาสนาเป็นที่พึ่งของสังคมไทยจากทุกฝ่าย มีผลในทางปฏิบัติ ด้วยการสืบสานหาหนทาง ร่วมกันในการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศด้วยพลังศาสนาในประเทศในอนาคต คณะอนุกรรมการจึงขอเสนอให้ ผู้มีอำนาจหน้าที่ ดำเนินการยกร่างกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูบทบาทศาสนาเพื่อคุณภาพของสังคมไทยชื่อว่า “พระราชบัญญัติสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนาธรรม พ.ศ.” โดยมีสาระสำคัญคือ ให้มี องค์การที่มีสถานะทางกฎหมายที่จะสามารถประสานองค์ประกอบสังคมทุกภาคส่วน เพื่อสร้างสถาบันศาสนา ให้เข้มแข็ง และเสริมสร้างการพัฒนาประเทศโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ให้ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

กรอบฐานะ นโยบาย และภารกิจ ของสถาบันสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนาธรรม (สสศ.)

สถานะ

- ๑) เป็นองค์กรที่เป็นอิสระจากการเมือง
- ๒) เป็นองค์กรที่ไม่เป็นส่วนหนึ่งหรืออยู่ภายใต้องค์กรที่มีบทบาทในทำนองเดียวกัน เช่น บทบาทที่เกี่ยวกับศิลปะ คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติ เพื่อไม่ให้องค์กรที่ตั้งขึ้นมาใหม่ถูกจำกัดบทบาทลง
- ๓) เป็นองค์กรที่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคส่วนอื่นๆ ทุกระดับ
- ๔) เป็นองค์กรที่ดำเนินการโดยคณะผู้บริหารอันประกอบด้วยตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ กลุ่มศาสนาที่กรมการศาสนาให้การรับรอง (พระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และศาสนาซิกข์) ภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชนต่าง ๆ และมีวาระการดำรงตำแหน่ง
- ๕) เป็นองค์กรที่มีปราชญ์ด้านศาสนาประจำท้องถิ่น ที่อาจมีชื่อเรียกว่าศาสนจารย์ มีจำนวนที่เหมาะสมกับจำนวนประชากรของศาสนานั้น ๆ เป็นผู้ประสานงานบ้าน วัด โรงเรียน ในทุกตำบล
- ๖) เป็นองค์กรที่ดำเนินการโดยงบประมาณแผ่นดิน และสามารถดำเนินการระดมทุน หรือได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุนอื่น ๆ ทั้งนี้งบประมาณหรือทุนสนับสนุนทุกประเภทจะต้องไม่ทำให้ภาพลักษณ์ของการดำรงอยู่ในศาสนาธรรมเป็นไปในเชิงลบ
- ๗) ชื่อขององค์กรอาจจะตั้งเป็นอย่างอื่นตามความเหมาะสม เช่น สำนักงานกองทุนสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนาธรรม (สสศ.) หรือสำนักงานสร้างเสริมคุณภาพสังคมไทยด้วยศาสนาธรรม (สสศ.)

นโยบาย

- ๑) ประสานการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างสถาบันทางศาสนาทั้ง ๕ ศาสนาที่กรมการศาสนารับรอง และระหว่างสถาบันศาสนากับภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ
- ๒) ยึดถือแนวทางดำเนินงาน และการพัฒนาในลักษณะเกื้อหนุน ส่งเสริมความปรองดอง สมานฉันท์ ป้องกัน และแก้ไขความขัดแย้ง ความรุนแรงในประเด็นหรือกิจที่เกี่ยวกับศาสนา
- ๓) ยึดถือแนวทางส่งเสริมสนับสนุน สร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนา
- ๔) ดำรงอยู่ในหลักการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพ กอปรด้วยหลักธรรมาภิบาล และหลักศาสนาธรรม

ภารกิจ

- ๑) ดำเนินการให้ประเด็นการปฏิรูปด้าน “การส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันศาสนา เพื่อให้เป็นสถาบันหลักของสังคม” บรรลุผล ด้วยยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การนำหลักศาสนาธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งระดับบุคคล และองค์กรเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนาธรรม ในการจัดการศึกษาทุกระดับ
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการนำหลักศาสนาไปเผยแพร่สู่ประชาชน

๒) ส่งเสริม สนับสนุน หรือให้เกิดการประสานประโยชน์จากข้อเสนอแนะหรือข้อเรียกร้องจากความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาในกิจที่เกี่ยวกับศาสนา

๓) ส่งเสริม สนับสนุน เสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนา องค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของสังคมไทยในทุกด้านด้วยหลักศาสนาธรรม ดังนี้

๓.๑) มีหลักสูตรการศึกษาศาสนาธรรมคู่ขนานกับหลักสูตรสถานศึกษา เช่น หลักสูตรพระพุทธศาสนาภาคฤดูร้อน หลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๓.๒) สนับสนุนและร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในการขับเคลื่อน เช่น สมาคมหรือชมรมทางศาสนา กลุ่มเยาวชนเครือข่ายทางศาสนา กองลูกเสือทางศาสนา เครือข่ายครูดีของแผ่นดิน กลุ่มสื่อสีขาว ฯลฯ

๓.๓) จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ศาสนาธรรมบูรณาการครบวงจร โดยความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน (Better Life Shop) เช่น พุทธมณฑลระดับภาคหรือระดับจังหวัด ศูนย์ปฏิบัติธรรม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ฯลฯ

ภาคผนวก ค

รายละเอียดการปฏิรูประบบและกลไกสำคัญของการดำเนินงาน
ตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ - ๕

ภาคผนวก ค

รายละเอียดการปฏิรูประบบและกลไกสำคัญของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ - ๕

ยุทธศาสตร์ที่ ๑

การพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา

สถานการณ์

ในสถานการณ์ปัจจุบัน การพัฒนาศักยภาพขององค์กรศาสนาให้สามารถทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางในการอบรมและเผยแผ่หลักคำสอนทางศาสนา และบุคลากรทางศาสนาเป็นบุคคลที่มีความรู้คุณธรรมและสามารถจัดการองค์กรศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล นับเป็นประเด็นที่สำคัญที่ยังทำไม่ได้เต็มที่ อันเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการศาสนา อาทิ ไม่มีหน่วยงานใดแสดงความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การจัดการแก้ปัญหาไม่ทันต่อสถานการณ์ การไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดที่เป็นระบบ การขาดความรู้ในการบริหารจัดการที่ดีสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล^๑ ไม่มีรายงานการตรวจสอบและการแก้ปัญหาที่ชัดเจนเป็นทางการ ไม่สามารถตอบได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีแนวทางป้องกันได้อย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดซ้ำขึ้นมาอีก บางเรื่องก็ไม่ทราบว่ามีใครผิดใครถูกเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของใคร เป็นต้น สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารองค์กรศาสนาในระดับต่าง ๆ ไม่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ มีสาเหตุอยู่หลายประการด้วยกัน เช่น ผู้บริหารองค์กรศาสนามีความรู้เน้นหนักไปทางด้านศาสนา ไม่ได้ฝึกฝนอบรมมาทางด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารไม่มีประสบการณ์และทักษะที่ดีในเรื่องการจัดการแก้ปัญหา การวางระบบงานยังไม่เป็นธรรมาภิบาล เป็นต้น

วัดนั้นเป็นนิติบุคคลประเภทองค์การไม่แสวงหากำไรที่มีไ้ระบบตลาด หรือตามระบบบัญชีประชาชาติ ค.ศ. ๑๙๙๓ เรียกว่า สถาบันไม่แสวงหากำไรให้บริการครัวเรือน^๒ รัฐบาลจัดงบประมาณให้องค์กรศาสนาในระบบงบประมาณ ซึ่งมีความหมายว่า ให้ได้ไม่ครบตามจำนวนที่ต้องใช้จ่ายจริง องค์กรศาสนาจำเป็นต้องหางบประมาณมาเพิ่มเติม โดยรับบริจาคจากประชาชนที่เป็นศาสนิก ผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส เป็นรายได้หลัก ซึ่งอาจจะได้ครบหรือไม่ครบ ถ้าได้ครบตามประมาณการณ์ไว้ ก็ทำงานสำเร็จด้วยดีมีคุณภาพ หากได้งบไม่ครบ ก็สามารถจัดได้เท่าที่จัด สิ่งที่เป็นปัญหาตามมาคือ งานด้านศาสนาไม่สามารถวางแผนต่อเนื่องได้ในระยะยาว เพราะไม่มีแหล่งที่มาของงบประมาณที่แน่นอนชัดเจน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานทางด้านศาสนา จึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่มุ่งหวัง

^๑ ณา จันทรสม (๒๕๕๗) การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย: ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล วารสารบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เล่ม ที่ ๕๔ ฉบับที่ ๑/๒๐๑๔

^๒ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓ หน้า ๔

ในปัจจุบัน ประชาชนให้ความสนใจต่อการบริหารงานของศาสนสถาน^๓ เช่น เรื่องนำเงินที่ประชาชนบริจาคไปใช้อะไรบ้างใช้ตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาคหรือไม่ การจัดงานแต่ละครั้งมีรายได้ รายรับ รายจ่ายอย่างไร เหลือเงินเท่าไร เอาไปใช้อะไร ซึ่งยังไม่มี ระเบียบ คำสั่ง กฎ ฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานเข้าไปตรวจสอบบัญชี ทรัพย์สิน เพื่อสร้างความโปร่งใสให้แก่ศาสนสถานได้ กระนั้นภาพที่ออกมาสู่สายตาประชาชนส่วนหนึ่งผ่านสื่อมวลชนมักเป็นภาพในเชิงลบ เช่น จากข่าวที่สื่อมวลชนติดตามเรื่องเกี่ยวกับการยกยอกเงินของศาสนสถาน การฟ้องร้องเรื่องการใช้จ่ายงบประมาณที่ไม่โปร่งใสของผู้บริหารศาสนสถาน การแต่งตั้งผู้บริหารศาสนสถาน เป็นต้น ก่อให้เกิดข้อสงสัยแก่ประชาชนที่เป็นศาสนิกกว่า การบริหารงานในองค์กรศาสนา ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ทำหน้าที่บริหารอย่างไร ตรวจสอบได้หรือไม่ โดยหากจะพิจารณาให้ดีแล้ว การบริหารการเงินที่ดีและโปร่งใส ย่อมทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเชื่อมั่นในการเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของคนในชุมชน และนำไปสู่ความมั่นคงทางการเงินให้แก่วัดในระยะยาวได้^๔

แม้ว่าองค์กรศาสนาทุกศาสนาจะเป็นสัญลักษณ์ ในความทรงไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม แต่มักจะมีปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อันเป็นสถานการณ์ปัญหาของการบริหารองค์กรศาสนาแล้วนั้น อาจพิจารณาสาเหตุได้ว่า เป็นเพราะผู้ที่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้น คือ บุคลากรทางด้านศาสนา สาเหตุที่เกิดมีได้หลายองค์ประกอบ เช่น ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่เข้ามา ระดับการศึกษา สภาพครอบครัว วิทยุฒิ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อม การคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามา การฝึกฝนอบรมตนเองระหว่างที่เข้ามาอยู่ เป็นต้น

บุคลากรทางศาสนาจำนวนมากที่ยังไม่ได้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักศาสนาไปสู่ประชาชน ตัวอย่างเช่น ในพระพุทธศาสนามีพระสงฆ์ จำนวน ๒๕๐,๐๐๐ รูป ปรากฏว่ามีจำนวนพระที่เป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๒๐,๐๐๐ รูป มีวัดทั้งหมด ๓๙,๐๐๐ วัด แต่มีวัดที่ขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมให้ประชาชนไปใช้ศึกษา เพียง ๒,๕๐๐ วัด แสดงให้เห็นว่าบุคลากรทางศาสนา ยังไม่ได้ช่วยในการเผยแผ่ธรรมอีกมาก กล่าวอีกนัยหนึ่ง โดยหลักการแล้ว ผู้ที่เข้ามาเป็นบุคลากรทางศาสนาส่วนใหญ่ ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ดีทางด้านหลักศาสนา กระนั้นกลับมีบุคลากรน้อยมากที่สามารถถ่ายทอด เผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้ และผู้มีความสามารถเหล่านี้มีกระจายอยู่ในทุกท้องถิ่น แต่ไม่มีการขึ้นทะเบียนอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาต่อยอด กระบวนการทางความรู้ความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่ได้ ได้เท่าที่ควร

องค์กรปกครองทางศาสนา เป็นระบบศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง ทั้งระบบการบริหาร การปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่ เป็นลักษณะยึดอยู่กับโครงสร้างทางอำนาจการบริหาร มีส่วนดีในด้านความเป็นเอกภาพของคณะผู้บริหาร แต่ส่งผลเสียด้านการสะสมพลังอำนาจ เกิดระบบวังงั้น แสวงหาตำแหน่งและลาภสักการะต่าง ๆ จึงควรหาทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารการปกครองให้เข้าสู่ความเป็นธรรมมาภิบาลมากขึ้น สำหรับศาสนสถานและบุคลากรทางศาสนามีกระจายอยู่ทั่วประเทศทุกตำบล แต่สภาพทางกายภาพยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารหรือผู้ปกครองศาสนสถานในแต่ละแห่ง ว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียง จึงควรกำหนดคุณสมบัติขององค์กรและศาสนสถาน ให้มีมาตรฐานที่พร้อมจะให้บริการแก่ประชาชนได้

^๓ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เปิดเผยผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “ทรัพย์สินของวัดและพระสงฆ์” ทำการสำรวจระหว่างวันที่ ๒๘ - ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๗

^๔ ฌดา จันท์สม (๒๕๕๗) การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย: ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล วารสารบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เล่ม ที่ ๕๕ ฉบับที่ ๑/๒๐๑๔

กฎหมายขององค์กรทางพระพุทธศาสนาเน้นหนักไปที่การปกครอง ไม่ครอบคลุมไปถึงงานด้านอื่น ๆ ตามบทบาทหน้าที่เท่าที่ควรจะเป็น สาระของตัวบทยังมีช่องทางให้หลีกเลี่ยงในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิทางศาสนา จึงจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายใหม่หรืออาจปรับปรุงเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่ เพื่อให้ทันต่อยุคสมัยด้วย อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนายังไม่สามารถที่จะดำเนินการให้หัวหน้าส่งรายงานทางการเงินตามมาตรฐานทางด้านบัญชีที่กำหนดให้แก่สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดเพื่อรายงานผลเป็นภาพรวม^๕ สำหรับทางองค์กรศาสนาอิสลาม ยังมีกฎหมายสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติตามหลักศาสนาไม่ครบถ้วน จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายเพิ่มเติม

หลักการและสาระสำคัญ

จากสถานการณ์ต่าง ๆ ดังข้างต้นนำไปสู่ หลักการและสาระสำคัญในการปฏิรูปศาสนาในยุคศาสตร์การพัฒนาศักยภาพขององค์กรศาสนา ได้ดังต่อไปนี้

- ๑) ยกร่าง/ปรับปรุงกฎหมาย และจัดสรรงบประมาณเพื่อขับเคลื่อนการทำงาน
- ๒) การดำเนินการพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา
- ๓) องค์กรศาสนามีระบบและโครงสร้างที่เข้มแข็ง
- ๔) การส่งเสริมการปฏิบัติงานขององค์กรศาสนาอย่างต่อเนื่อง และยกกระดบบงานที่จำเป็นให้เป็นการปฏิบัติงานที่ดี (Best Practices)

การปฏิรูประบบและกลไกสำคัญที่จะเป็นกุญแจประสบความสำเร็จ

ในสังคมดั้งเดิม สถาบันศาสนาเป็นสถาบันศูนย์กลางคอยเชื่อมโยง ควบคุมดูแลสถาบันอื่น ๆ มีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางการดำเนินกิจกรรมของสถาบันเหล่านั้น ทำให้สังคมในภาพรวมสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ในกรอบหลักศาสนา ในขณะที่ยุคหลัง ๆ สถาบันศาสนากลับค่อย ๆ ถูกลดบทบาทลง และมีสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ในตำแหน่งศูนย์กลางของกงล้อ อีกทั้งยังแยกออกจากการค้ำนึ่งถึงหลักศาสนา จึงควรมุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพขององค์กรศาสนา และบุคลากรทางศาสนาเป็นบุคคลที่ให้มีส่วนขับเคลื่อนสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^๕ ฝนดา จันทร์สม (๒๕๕๗) การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย: ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล วารสารบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เล่ม ที่ ๕๔ ฉบับที่ ๑/๒๐๑๔

โดยกำหนดแผนปฏิรูป (Reform Plan) และมาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives) ดังต่อไปนี้

แผนปฏิรูป (Reform Plan)	การดำเนินการพัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรทางศาสนา
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	การสร้างเสริมความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการและสร้างเสริมธรรมาภิบาลให้กับผู้บริหาร บุคลากรทางศาสนา และกำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการ ศาสนสถาน ที่มีมาตรฐาน เช่น RSO ; ๒๐๑๕ (Religion Standard Organization)
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กร วางนโยบาย ระเบียบปฏิบัติในการบริหารจัดการ ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย รวมถึงปรับปรุงหรือการพัฒนาระบบงานที่จำเป็นให้มีความเข้มแข็ง ● สร้างกลไกหรือมาตรการควบคุมองค์กรหรือบุคลากรที่มีในองค์กรหรือบุคลากรทางศาสนา เพื่อไม่ให้มีพฤติกรรมหรือการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อศาสนา ● กำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการศาสนสถาน เช่น RSO; ๒๐๑๕ (Religion Standard Organization) ให้มีความครอบคลุมอย่างน้อย ๒ ด้าน คือ <ul style="list-style-type: none"> ด้านที่ ๑ ความถูกต้อง และความเข้าใจในหลักศาสนธรรม ด้านที่ ๒ ประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> ๑.๑ องค์กรมีความโปร่งใส /ตรวจสอบได้ ๑.๒ มีการจัดโครงสร้างและที่มาของคณะกรรมการ มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับชัดเจนและสามารถบังคับใช้ มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบประมาณ ระบบการเงิน การบัญชี การบริหารและพัฒนาบุคลากร ๑.๓ มีการรับสมัครสมาชิกใหม่และเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม ๑.๔ การแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่สมาชิก การประชาสัมพันธ์ และมีการทำงานกับเครือข่าย ภาคส่วนอื่นๆ ๑.๕ ความสามารถในการระดมทุนและทรัพยากร ๑.๖ มีสิ่งอำนวยความสะดวก ๑.๗ มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ๑.๘ มีบุคลากรหรืออาสาสมัครหรือที่ปรึกษาในการดำเนินงาน

	<ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่ทำงานบริหารขององค์การทางศาสนา ด้วยการจัดกิจกรรมหรือการอบรม หรือวิธีการต่างๆ ให้ครอบคลุมศักยภาพของบุคลากรอย่างน้อย ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> ๑. ให้มีความรู้ความเข้าใจ และศรัทธาในหลักศาสนาของตน ๒. ให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการตามมาตรฐานตามหลักธรรมาภิบาล ๓. ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการตามกฎหมายที่มีอยู่ ๔. มีความสามารถประสานสืบทอดไปยังภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ดำเนินการตามมาตรการที่กำหนดได้ ๕. ทักษะทางการสื่อสารเพื่อเผยแผ่หลักศาสนธรรม ● การกำหนดระบบ กลไก กระบวนการส่งเสริมจิตใจให้ประชาชนเข้าสู่การเป็นบุคลากรทางศาสนารุ่นใหม่ ที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องในระยะยาว ● การยกย่อง เชิดชูและประกาศเกียรติคุณบุคคลที่ดำรงตนและปฏิบัติงานอย่างโดดเด่นด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างอันดี ในชุมชนและสังคม เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการพัฒนาศักยภาพ โดยให้องค์การศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำโครงการกิจกรรมที่หลากหลายด้าน เพื่อให้ครอบคลุมในหลายมิติ เช่น การประกวดบุคคลดีเด่น องค์กรดีเด่น ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ จนถึงระดับนานาชาติ โดยมีการให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อทางสังคมได้เหมาะสม อย่างต่อเนื่อง อาทิ ให้เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการรณรงค์สร้างคุณธรรมของกระทรวงวัฒนธรรมหรือกระทรวงอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องวาระ ๑ ปีหรือมากกว่านั้น ● การลงทะเบียนผู้สอนศาสนา โดยให้มีการกำหนดคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เหมาะสมตามหลักศาสนา รวมทั้งมีการทำฐานข้อมูลประวัติบุคลากรทางศาสนา เช่น พระสงฆ์ ที่เชื่อมโยงและตรวจสอบได้ ● การจัดทำระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management – KM) เพื่อเป็นฐานองค์ความรู้ และข้อมูลสำหรับการต่อยอด ส่งเสริมพัฒนาการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับกิจการศาสนา โดยให้มีองค์ความรู้ งานวิจัย ที่ครอบคลุมข้อมูล จากกรมศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนา ตลอดจนสถาบันที่มีการศึกษาองค์ความรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่หน่วยงานของรัฐให้การรับรองทั้งหมด
--	--

แผนปฏิรูป (Reform Plan)	องค์กรศาสนามีระบบและโครงสร้างที่เข้มแข็ง
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	การส่งเสริมการปฏิบัติงานขององค์กรศาสนาอย่างต่อเนื่อง และยกระดับระบบงานที่จำเป็นให้เป็นการปฏิบัติงานที่ดี (Best Practices)
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● กระทรวง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ ดูแล จัดเตรียมระบบงาน และคู่มือแนวทางต่างๆ เพื่อให้มีการบริหารจัดการองค์กรศาสนาให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมทั้งเปิดช่องทางให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์ ● การส่งเสริมการปฏิบัติงานขององค์กรศาสนาอย่างต่อเนื่อง และยกระดับระบบงานที่จำเป็นให้เป็นการปฏิบัติงานที่ดี (Best Practices) รวมทั้งการจัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานที่จำเป็นในแต่ละระบบงานเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ ● กระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนให้เกิดธรรมาภิบาลในองค์กรศาสนา ● กระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านงบประมาณและสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ

ผู้รับผิดชอบดำเนินงาน

- กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่างๆ
- หน่วยงานของรัฐสนับสนุนอื่นๆ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๒

การนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งระดับบุคคลและองค์กรเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

สถานการณ์

สังคมไทยอดีตจวบจนถึงปัจจุบันเราอาศัยกันแบบเป็นระบบสังคมที่พึ่งพากันมาโดยตลอด จึงเป็นหัวใจของการอยู่ร่วมกันแบบสังคมครอบครัว ญาติพี่น้อง ลุงป้า น้าอา ซึ่งการอยู่ร่วมกันในลักษณะแบบนี้ถือเป็นรากวัฒนธรรมของไทย และเป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศชาติ แต่ปัจจุบันการรุกร้าทางวัฒนธรรม และประเพณีจากต่างประเทศเข้ามามีบทบาททำให้สังคมเดิมที่เป็นอยู่เริ่มขยับและปรับเปลี่ยนจากสังคมการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเดี่ยว การดูแลการสั่งสอน การอบรมในอดีตเริ่มจางหาย เพราะต้องแข่งขันกันในด้านเศรษฐกิจเป็นหลักเพื่อการอยู่รอดของชีวิต ทำให้มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับวิกฤตในมิติต่าง ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อันนำมาแตกแยกทางความคิด ก่อให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันอย่างรุนแรงทางวัตถุนิยม ในทุกรูปแบบ จนละเลยจริยธรรม คุณธรรมทางศาสนาที่เป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของสังคม นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ทวีความรุนแรงและกระจายไปจนเป็นปัญหาในทุกส่วน เพราะสถาบันครอบครัวที่ล้มเหลว รวมทั้งสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่สังคมไทยห่างไกลจากคำสอนของศาสนา^๖

อีกทั้งในปัจจุบันการพัฒนานำหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมไทยมาเพื่อพัฒนาสังคมนั้นอย่างยั่งยืนนั้นมักมุ่งเน้นให้เป็นหน้าที่ของที่วัดเพียงด้านเดียว ดังนั้นการพลิกฟื้นวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน คือการร่วมมือกันอย่างเป็นระบบแบบสังคมเดิมน่าจะเป็นทางออกของการช่วยกันพัฒนาให้ทุกส่วนที่เสียหายฟื้นกลับมาดีเหมือนเดิมได้โดยทั้งระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ชุมชน และองค์กรทุกภาคส่วนต้องเรียนรู้และนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สร้างความรับผิดชอบร่วมกันในสัดส่วนที่เหมาะสม จะทำให้ลดช่องว่างและแบ่งเบาภาระให้กับส่วนงานที่เกี่ยวข้อง และสามารถปฏิบัติงานได้เต็มประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นอีกทาง รวมถึงลดความขัดแย้งจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในทุก ๆ ด้านอีกด้วย

ในระดับบุคคล และครอบครัวนั้น ผู้คนห่างไกลจากศาสนามากขึ้น ข้อมูลจากศูนย์วิจัย PEW^๗ สหรัฐอเมริกา (๒๐๑๕) สสำรวจระดับความเคร่งศาสนาจาก ๑๙๘ ประเทศทั่วโลก โดยใช้มาตรวัดจากกฎหมาย นโยบาย และพฤติกรรมของศาสนิกชนในประเทศนั้น ๆ พบว่าประเทศไทยมีความเคร่งศาสนาในระดับปานกลาง ทั้งนี้คะแนนความเคร่งศาสนาของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี ค.ศ. ๒๐๑๒ เป็นต้นมา สอดคล้องกับงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สะท้อนให้เห็นว่าชาวพุทธมีพฤติกรรมที่ห่างไกลจากศาสนามากขึ้น^๘ นอกจากนี้ข้อมูลจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยังแสดงให้เห็นว่าจำนวนพระภิกษุและสามเณรในประเทศไทยมีจำนวนลดลงอีกด้วย

^๖ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (๒๕๕๑) ปาฐกถาพิเศษในพิธีเปิดงานสมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรม ครั้งที่ ๓ คุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทย กรุงเทพมหานคร: บริษัทเดนมิลปีการพิมพ์จำกัด หน้า ๓-๗.

^๗ PEW Research Center, “Lastest Trends in Religious Restrictions and Hostilities”

^๘ พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ, “บทบาทของอุบาสกอุบาสิกาในการบำรุงพระพุทธศาสนา”, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การพัฒนาแรงจูงใจที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลหันมาสนใจศึกษาธรรมะ หรือจะนับถือศาสนานั้นคือ ศรัทธา เพราะศรัทธาเป็นรากฐานหรือแม่บทนำไปสู่การตัดสินใจในการกระทำทุก ๆ เรื่อง ผู้เผยแผ่ศาสนาทุกศาสนาจึงยึดกลวิธีเผยแผ่ศาสนาด้วยการทำให้ผู้คนเกิดศรัทธาต่อคำสอนในศาสนาของตนเป็นลำดับแรก พระพุทธศาสนาปลูกศรัทธาโดยเริ่มแสดงความปรารถนาได้อย่างจริงใจและความเมตตากรุณา ด้วยการแนะนำบุคคลให้ใช้ปัญญาของตนพิจารณาไตร่ตรองพระธรรมคำสอนต่าง ๆ ด้วยเหตุผลโดยไม่มี การชักจูง ไม่มีการบังคับ ชูเชิญแต่ประการใด คำสอนของศาสนาอิสลามก็ต้องการให้มนุษย์มีชีวิตส่วนตนและชีวิตสังคมที่ดี โดยการให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับพระเจ้า (อัลลอฮ์) เป็นรากฐานความประพฤติเพื่อให้ลักษณะธรรมชาตินำไปในทางที่เป็นคุณ และเกิดเป็นศรัทธา^๙ ครั้นเมื่อเมื่อบุคคลเข้าใจอย่างลึกซึ้งถูกต้องอย่างถ่องแท้แล้วจึงค่อยตัดสินใจลงมือปฏิบัติตาม และชักชวนให้บุตรหลานและคนอื่นปฏิบัติตามด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้นำครอบครัวที่จะเป็นแบบอย่างต่อสมาชิกของคนในครอบครัว^{๑๐} โดยต้องนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เป็นเพียงพิธีกรรม หรือประเพณีเท่านั้น

ปัจจุบันกระบวนการในการสร้างคนเก่งของสังคมนั้นมีอยู่มากมาย แต่สำหรับกระบวนการสร้างคนดีนั้นหาได้ยากมาก ที่มีอยู่ก็เป็นลักษณะเฉพาะกลุ่ม ไม่สามารถตอบสนองและได้รับการยอมรับของสังคมทั่วไป ดังนั้นการสร้างคนดีที่เป็นที่ยอมรับของสังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วน ตามหลักของคำสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒ ความว่า “ในบ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจไม่ให้อำนาจเดือดร้อนวุ่นวายได้”

ในปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทในด้านศาสนาน้อยลงไป แต่คฤหัสถ์กลับมีบทบาททางด้านกิจกรรมพุทธศาสนา มากนับเป็นการปรับเปลี่ยนที่มองแล้วว่า จะดี แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติของคฤหัสถ์นั้น ยังขาดการประสานในทุกมิติ ซึ่งถ้าทำให้เกิดการเชื่อมโยงของทุกภาคส่วนได้ย่อมทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางพระพุทธศาสนาที่ดีได้อย่างแน่นอน กล่าวคือ คฤหัสถ์สอนทฤษฎี พระสงฆ์สอนปฏิบัติ เป็นต้น

ในระดับสังคม ชุมชน และองค์กรทุกภาคส่วน ปัจจุบันการบริหารจัดการในองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีการนำเอาหลักศาสนธรรมไปใช้ร่วมในการดำเนินกิจกรรมน้อยมาก ส่วนใหญ่มักเน้นด้านเชิงธุรกิจคือผลตอบแทนเป็นเกณฑ์ ทำให้เกิดสังคมที่นับวันเริ่มให้ความสำคัญของผลประโยชน์ต่างตอบแทนเป็นหลักมากกว่าการช่วยเหลือแบบพึ่งพากัน ดังนั้น การนำเอาหลักศาสนธรรมมาส่งเสริมให้คนในองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นหลักยึดในการทำงานได้ก็นับเป็นการสร้างวัฒนธรรมในการทำงานในรูปแบบใหม่ที่ ดีได้^{๑๑} เช่น ไม่ลอกเลียนแบบวัฒนธรรมที่ไม่ดีมาเป็นแบบอย่างในสังคม รวมทั้งควรให้มีการบูรณาการศาสนาเข้า

^๙ คณะอนุกรรมการส่งเสริมกิจการศาสนาและศาสนิกสัมพันธ์ คณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภา (๒๕๕๖). วิถีชีวิต ๕ ศาสนิกในประเทศไทย. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

^{๑๐} พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาจริยธรรมของผู้ปกครองครอบครัว: จุดเริ่มต้นของการแก้ปัญหาสังคม บทความการประชุมวิชาการทางพระพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ ๘ วันที่ ๑๒-๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔. หน้า ๑๙-๓๖

^{๑๑} กระบวนการสร้างความรับผิดชอบสากล (ยูอาร์) ขององค์กรภาคธุรกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม (ซีเอสอาร์) ด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใน บทความการประชุมวิชาการทางพระพุทธศาสนานานาชาติ ครั้งที่ ๘ วันที่ ๑๒-๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔. หน้า ๗๖๕-๗๘๕

ไปเป็นส่วนหนึ่งที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นการขยายผลทางเศรษฐกิจ อาทิ การมุ่งเน้นทางการท่องเที่ยวของประเทศ มีการมุ่งเน้นกิจกรรมทางพุทธศาสนาน้อย ถ้าสามารถเพิ่มการท่องเที่ยวในเชิงพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น ก็จะทำให้ประเทศไทยมีคนหลังไหลเข้ามาเที่ยวเพิ่มขึ้นได้ รายได้จากการท่องเที่ยวมีมูลค่าสูงมาก เป็นกลไกหลักของการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ เป็นต้น

หลักการและสาระสำคัญ

การนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งระดับบุคคลและองค์กรเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน จึงควรมุ่งเน้นให้ครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงานชุมชนและสังคมตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตน และมีโอกาสทบทวนและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในเรื่องหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย

การพัฒนาจิตใจของมนุษย์เป็นเรื่องที่สำคัญ และสิ่งที่จะพัฒนาพวกเขาเหล่านั้นให้เกิดความรู้และเข้าใจในเบื้องต้นนั้น จำเป็นใช้กระบวนการผ่านความคิดและกิจกรรมโดยการฝึกอบรมหลักสูตรทางศาสนา ซึ่งเป็นการสร้างทัศนคติ มุมมองและแนวคิดให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ อันเป็นผลทำให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมทางความคิดได้ เพื่อให้เกิดการสร้างการยอมรับของคนดีในสังคม และการรักษาคนดีในสังคมให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม รวมถึงต้องส่งเสริมให้เขาเหล่านั้นมีบทบาทในสังคมและช่วยเหลือ พัฒนา และส่งเสริมกระบวนการสร้างคนดีอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ควรมีการกำหนดการมีส่วนร่วมของกิจกรรมให้ชัดเจนในทุกภาคส่วน โดยแบ่งความรับผิดชอบให้ชัดเจน และพยายามเชื่อมโยงภาระของแต่ละส่วนให้เชื่อมโยงสู่เป้าหมายหลัก ซึ่งการทำลักษณะนี้จะก่อให้เกิดการรักความสามัคคี การร่วมกัน การสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน

โดยภาคธุรกิจ เอกชน และเครือข่ายธุรกิจต้องตระหนักถึงศาสนธรรมในการจรจรจิตใจของคนในที่ทำงานให้เขามีหลักคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้การทำงานทำงานได้อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เบียดเบียนกัน ลดความขัดแย้ง เพิ่มความรัก และสามัคคีเพิ่มขึ้น ด้วยการเปิดพื้นที่ในองค์กรของรัฐ และเอกชนให้สามารถนำหลักศาสนาไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาบุคลากรขององค์กร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตวิญญาณ เข้าถึงธรรม และมองโลกที่มีแต่การเอารอดเอาเปรียบมาเป็นมองโลกที่มีแต่การช่วยเหลือกัน พึ่งพากัน และเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยแบ่งพื้นที่ เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. พื้นที่ทางจิตใจของบุคคลหรือผู้บริหาร
๒. พื้นที่ในการเรียนรู้และปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละหน่วยงานของรัฐและเอกชน
๓. พื้นที่ในการประกอบพิธีทางศาสนาของแต่ละจังหวัด

ในอีกด้านหนึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมทางศาสนาที่สำคัญประเทศหนึ่ง ดังนั้นการขยายเศรษฐกิจทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนานั้น นับเป็นรูปแบบของการขยายเศรษฐกิจที่สำคัญด้วยภูมิประเทศและอัตลักษณ์ของประเทศไทยเหมาะสมกับการท่องเที่ยวอย่างมาก อีกทั้งประเทศไทยมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ถือเป็นรายได้หลักในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศ^{๑๒} ซึ่งถ้าประเทศไทย

^{๑๒} สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (๒๕๕๒). ยุทธศาสตร์การวิจัยการท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ให้เพิ่มมากขึ้น ก็น่าจะเป็นตัวดึงดูดคนให้หันมาสนใจและท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มขึ้น

การปฏิรูประบบและกลไกสำคัญที่จะเป็นกุญแจประสบความสำเร็จ

ในการปฏิรูประบบที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นจึงควรมุ่งในการสร้างกลไกที่จะกำหนดมาตรการในการส่งเสริมการนำหลักศาสนธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ชุมชน และองค์กรทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน การเปิดพื้นที่สำหรับสื่อสาธารณะและภาคประชาสังคม ในการนำหลักคำสอนทางศาสนา มาเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงในชุมชนและสังคม ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม หลากหลาย และการส่งเสริมและสนับสนุนการยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมมาใช้ ในภาคธุรกิจเอกชน และประชาสังคม อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม

โดยกำหนดแผนปฏิรูป (Reform Plan) และมาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives) ดังต่อไปนี้

แผนปฏิรูป (Reform Plan)	การนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งระดับบุคคลและองค์กร เพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงาน ชุมชน และ สังคมนำหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมไทยอันดีงามมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันและในการทำงานอย่างจริงจัง
ขั้นตอน	<p>การประสานงานเพื่อสร้างบทบาทของหลักศาสนาในบริบทต่าง ๆ ได้แก่ องค์กร ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรสื่อ จัดกิจกรรมต่าง ๆ นำหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมไทยอันดีงาม มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันและในการทำงานอย่างจริงจัง รวมทั้งให้ความช่วยเหลือ ทั้งทางด้านงบประมาณและสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ ให้เกิดดำเนินการ โดยให้การสนับสนุนทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมความร่วมมือไปยังภาคประชาสังคม เช่น หน่วยงานไม่หวังผลกำไร มูลนิธิต่าง ๆ จัดกิจกรรมเสริมสร้างการนำหลักศาสนธรรม คุณธรรม ประเพณี และวัฒนธรรมเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> (๑) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง (๒) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนางาน (๓) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสังคม ● การส่งเสริมความร่วมมือไปยังสถานศึกษาร่วมกับชุมชน ร่วมกันค้นหา ส่งเสริม พัฒนา และรักษาผู้นำทางจิตวิญญาณ (นักปราชญ์ทางด้านศาสนาที่พร้อมทั้งความดี ความเก่ง และความเป็นนักปฏิบัติ) อย่างน้อย ๑ คนต่อโรงเรียนหรือชุมชน โดยให้มีการจัดสรรอัตราค่าจ้างหรืออัตราจ้าง เพื่อบรรจุผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นปราชญ์ ด้านศาสนาประจำโรงเรียน รวมทั้งให้หรือฟื้นฟูระบบ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน)

	<p>โดยในแต่ละพื้นที่ (ตำบล) ให้พระภิกษุหรือบุคลากรทางศาสนาเข้าร่วมเป็นกรรมการโรงเรียน ร่วมกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นการประสานสัมพันธ์ระหว่างศาสนสถาน (วัด) สถาบันการศึกษา และสถาบันการปกครอง เป็นต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมความร่วมมือไปยังองค์กรศาสนา/ศาสนสถาน ให้มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำ โดยเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา เช่น ทุกวันธรรมสวนะ (วันพระใหญ่ ขึ้น ๑๕ ค่ำ และแรม ๑๕ ค่ำ) ● การส่งเสริมการจัดกิจกรรมหลักบนพื้นฐานของความคิดที่เป็นแกนกลางของทุกศาสนา เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถเชื่อมโยงและทำกิจกรรมนั้น ๆ ร่วมกันได้ทั่วประเทศ เช่น โครงการมาร์ชซึ่งความดี โครงการพัฒนาความดีพื้นฐานทุกหมู่บ้าน โครงการครอบครัวอบอุ่น และอื่น ๆ ● การส่งเสริมกองทุนเสื่อศาสนา พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเสื่อศาสนา เพื่อเป็นอาสาสมัครและช่วยเหลือสนับสนุนกิจการศาสนาที่องค์กรต่าง ๆ จัดขึ้น
<p>มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)</p>	<p>สร้างแรงจูงใจให้องค์กรและภาคประชาชนเข้ารับการอบรมหลักสูตรทางศาสนา และการฝึกปฏิบัติธรรม</p>
<p>ขั้นตอน</p>	<p>กระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานเพื่อสร้างบทบาทของหลักศาสนาในบริบทต่าง ๆ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านงบประมาณและสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการให้เกิดการสร้างแรงจูงใจแก่ประชาชน และกลุ่มคนต่าง ๆ ในการเข้ารับการอบรมหลักสูตรทางศาสนาและการฝึกปฏิบัติธรรมเพื่อการพัฒนาจิต ได้แก่ องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ตลอดจนวิชาชีพต่าง ๆ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนจัดการส่งเสริมให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนธรรมจนหล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมองค์กร เช่น การเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจได้ในทุกวันธรรมสวนะ ลาไปปฏิบัติธรรมทั้งระยะสั้นระยะยาว ตลอดจนจัดโครงการหรือเข้าร่วมการอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรม เป็นต้น ● ส่งเสริมภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนวิชาชีพต่าง ๆ ให้มีการบูรณาการหลักศาสนาในการดำเนินงาน จนเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร เช่น การขยายเครือข่ายภาครัฐกิจโดยยึดหลักศาสนธรรม การนำหลักศาสนธรรมมาเป็นเกณฑ์ประกอบการรับเข้าสมัครงาน เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การขอ หรือต่ออายุวิชาชีพ อีกทั้งการโฆษณาและการดำเนินกิจกรรมของภาครัฐกิจต้องเน้นให้

	<p>หลักศาสนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เช่น การจัดการประกวด การจัดการกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ทุกฝ่ายร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาชน บุคคลทั่วไปให้เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนธรรม เช่น เข้าร่วมในศาสนกิจได้ในทุกวันธรรมสวนะ หรือวันสำคัญศาสนา ลาไปปฏิบัติธรรมทั้งระยะสั้น ระยะยาว ตลอดจนเข้าร่วมการอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรม เป็นต้น
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	มีการนำหลักศาสนาไปดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
ขั้นตอน	<p>กระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานเพื่อสร้างบทบาทของหลักศาสนาในบริบทต่าง ๆ ให้สามารถขยายผลเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ โดยเน้นที่การท่องเที่ยว ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้มีปีแห่งการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา โดยการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทำการส่งเสริมการตลาดเชิงชวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวสถาปัตยกรรมทางศาสนา ตลอดจนมาศึกษาหลักศาสนธรรมและฝึกปฏิบัติธรรม ● ส่งเสริมให้ทุกจังหวัดจัดกิจกรรมใหญ่ทางด้านพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด และให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดอย่างน้อยจังหวัดละ ๑ กิจกรรม เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น ● ส่งเสริมให้ทุกจังหวัดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดอารามต่าง ๆ พร้อมทั้งเปิดศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างง่าย ตลอดจนจัดให้มีการฝึกปฏิบัติธรรม ณ แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ● ส่งเสริมให้องค์การศาสนาหรือสถานปฏิบัติธรรมเปิดสอนการปฏิบัติธรรมที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน สบายๆ และเพียงพอรองรับความต้องการของบุคคล องค์กร ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ตลอดจนขยายผลไปต่างประเทศ
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	มีการจัดสรรพื้นที่สำหรับการศึกษา เรียนรู้ และประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ ในสถานศึกษา หน่วยงาน และสถานประกอบการ
ขั้นตอน	ให้มีจัดสรรพื้นที่ทางกายภาพสำหรับการศึกษา เรียนรู้ และประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ ดังนี้

	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐตั้งแต่ระดับสำนัก สถานศึกษา สถานประกอบการ องค์กรต่าง ๆ และมีการจัดสรรพื้นที่ทางกายภาพ สำหรับการประกอบพิธี ทางศาสนาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ ● ปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพของวัด โบสถ์ มัสยิด หรือศาสนสถาน ให้เป็น รมณีสถาน และเป็นโรงเรียนศาสนาอย่างแท้จริง ปราศจากอบายมุขทุกชนิด มีกิจกรรมเยี่ยมชมนัด มีความสะอาดเรียบร้อย มีห้องสมุดให้อ่านหนังสือ มีนิตยสารให้ความรู้ทางศาสนา มีบุคลากรคอยสอนหลักธรรม มีกิจกรรมโรงเรียนศาสนา วันอาทิตย์ และสามารถยกระดับเป็นศูนย์การเรียนรู้ศาสนธรรมแบบบูรณาการ อย่างครบวงจรและทันสมัย หรือเป็นฐานในการสร้างเครือข่ายสังคมที่ครอบคลุม เพื่อนฝูง ชักชวนกันมาประกอบกิจกรรมต่าง ๆ สร้างความมีส่วนร่วมระหว่าง หน่วยต่าง ๆ ในสังคมโดยเฉพาะระหว่างศาสนสถานกับชุมชน ● การจัดทำผังชุมชนเมืองตามหลักการ “บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เช่น การจัดวัด เป็นศูนย์กลางนำวิถีวัฒนธรรมชาวพุทธ ● การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งพุทธมณฑลจังหวัด หรือศูนย์การเรียนรู้ทางศาสนา ประจำจังหวัด เป็นศูนย์การเรียนรู้ศาสนธรรมแบบบูรณาการอย่างครบวงจร และทันสมัย ที่มีนวัตกรรมในการนำเสนอเนื้อหาหลักศาสนา และการปฏิบัติธรรม ที่เหมาะสมแก่การประยุกต์ในชีวิตประจำวันของบุคคลระดับต่าง ๆ เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเกิดการเรียนรู้ศาสนธรรมตลอดชีวิต ● การจัดสรรพื้นที่สำหรับการอนุรักษ์พืชพรรณไม้ในคัมภีร์ศาสนาและชีวิตพอเพียง โดยส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรศาสนาที่ทางราชการรับรองทั้ง ๕ ศาสนาเป็นศูนย์กลาง อนุรักษ์พืชพรรณไม้ในคัมภีร์ทางศาสนาและชีวิตพอเพียง
--	---

ผู้รับผิดชอบดำเนินการ

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และองค์กรศาสนาต่าง ๆ
- หน่วยงานของรัฐสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๓
การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา

สถานการณ์

“...ประเทศไทยได้ถือเป็นนโยบายเสมอมา ในการให้ประชาชนพลเมืองมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ชาวไทยทุกคนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการเลือกนับถือศาสนาใด ๆ ตลอดทั้งการปฏิบัติบูชาตามความเชื่อถือของตน โดยเหตุนี้ผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ กันในประเทศไทย จึงมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก...”

ความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสที่เอกอัครราชทูตแห่งวาติกันเข้าเฝ้าฯ ถวายพระราชสาสน์ตราตั้ง
ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๒

ศาสนาเป็นหลักของชีวิต ช่วยให้ชีวิตของแต่ละคนมีคุณค่า เป้าหมาย และความหวัง ศาสนาเป็นรากฐานให้ชีวิตคนแต่ละคนมีความสุข และมีบุคลิกเฉพาะตัว ตลอดจนผูกโยงคนในศาสนาเดียวกันให้มีเป้าหมาย พฤติกรรมร่วมกัน จนเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมร่วมกัน ศาสนาเป็นอัตลักษณ์ของสังคมที่มีความหลากหลาย ทั้งแง่มุมระหว่างศาสนา และภายในแต่ละศาสนา ที่มุ่งรักษาความเป็นตัวตนและความโดดเด่นของตนเอง ที่โลกยังไม่ประสบความสำเร็จในการหลอมรวมสร้างความเป็นหนึ่งเดียว แต่ละอัตลักษณ์มีคำสอนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์อื่น และมีพลังในการพัฒนาสังคม ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างศาสนาเกิดขึ้น

ทั้งนี้แต่ละศาสนามีหลักคำสอนทางคัมภีร์ เป็นอุดมคติของมนุษย์ และมีผู้นับถือศาสนาที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนานั้น ๆ ซึ่งในระดับต่าง ๆ กันจะมีทั้งที่สอดคล้องและขัดต่อหลักคำสอน เนื่องจากความไม่รู้ หรือความเข้าใจผิด เป็นเหตุให้บุคคลและสังคมไม่ได้รับประโยชน์จากศาสนาอย่างมากเท่าที่ควรจะเป็น ศาสนิกชนของแต่ละศาสนาบางส่วนอาจยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนศาสนาของตน และมีการปฏิบัติตนที่หย่อนยาน บกพร่องผิดพลาด ทั้งขาดความเข้าใจผิดที่ถูกต้องในศาสนาของเพื่อนต่างศาสนา เพราะขาดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและการเข้าใจศาสนาจากการปฏิบัติตนที่ไม่สอดคล้องกับคำสอนของศาสนาของผู้อื่น เช่น กรณีการแต่งกาย การประกอบศาสนกิจ อาหาร พิธีกรรม ที่มีความแตกต่างกัน และอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดในหลักศาสนาด้วย อันเกิดขึ้นจากการขาดความเข้าใจในความหมายและคุณค่าของโลกหลากหลายวัฒนธรรม (Plural Cultures) ตลอดจนมีท่าทีแบบวัฒนธรรมนิยม (Ethnocentrism) ที่เป็นการโน้มเอียงในการยึดถือตนเองเป็นใหญ่ ตนเองเป็นศูนย์กลาง วิถีชีวิตของตนเองเป็นเรื่องถูกต้องดีงาม แต่วิถีชีวิตของคนอื่น ๆ ต่ำกว่า หรือไม่ถูกต้องดีงาม ปรากฏชัดในการเรื่องการยึดถือศาสนา สอดคล้องกับท่าทีที่เรียกว่า ทางสายเดียว (Exclusivism) นั่นคือการยึดมั่นถือมั่นศาสนาแบบที่ตนศรัทธา แบบที่ตนเข้าใจนั้นถูกต้อง เป็นสัจธรรม นำไปสู่การมองศาสนาที่แตกต่างจากที่ตนเองศรัทธาไม่ถูกต้อง จับผิด เดียดฉันท์ และเลือกปฏิบัติ เมื่อคนจากต่างกลุ่ม ต่างวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ต่างก็มีทัศนคติแบบวัฒนธรรมนิยม หรือศาสนนิยม จึงอาจเกิดความขัดแย้งได้ง่าย^{๑๓}

^{๑๓} คณะอนุกรรมการส่งเสริมกิจการศาสนาและศาสนิกสัมพันธ์ ในคณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา (๒๕๕๖). วิถีชีวิต ๕ ศาสนิกในประเทศไทย. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

ในระดับขององค์กรศาสนาเป็นมิติในทางสังคมของศาสนา และองค์กรศาสนาแต่ละองค์กร มักมุ่งที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในองค์กร และภายในหมู่ของผู้ที่นับถือศาสนาเดียวกันเป็นหลัก และไม่ได้มุ่งที่จะเสริมสร้างความเข้าใจหรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่อยู่ต่างศาสนา ทำให้มีโอกาสน้อยมากที่ศาสนิกที่อยู่ต่างศาสนา จะได้มีกิจกรรมที่สามารถร่วมกันได้ นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างศาสนา ตลอดจนสื่อและช่องทางการศึกษาเรียนรู้ระหว่างศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เป็นความเข้าใจผิดระหว่างกันยังมีน้อย และขาดการระดมพลังศาสนาประสานกัน ให้สัมฤทธิ์ผลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญร่วมกัน เช่น ความฟุ่มเฟือย ปัญหายาเสพติด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ศาสนิกและองค์กรศาสนาต่าง ๆ เข้าร่วมกิจกรรมที่มีประเด็นศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่องค์กรหรือหน่วยงานที่มีได้สังกัดศาสนาใดศาสนาหนึ่งจัดขึ้น ในบางพื้นที่ได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนา แต่ยังมีในขอบเขตจำกัด ศาสนาในประเทศไทยมีความหลากหลายและเป็นศักยภาพในการสร้างสรรค์ แต่การประสานและกระชับความร่วมมือ เพื่อส่งเสริมผลกระทบของศาสนายังมีน้อย

ยิ่งไปกว่านั้น การเผยแพร่ศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารศาสนาที่สามารถก่อให้เกิดความเข้าใจที่สร้างสรรค์แล้ว ยังอาจมีการสร้างทัศนคติเชิงลบ และความแตกร้าวระหว่างศาสนา ในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียนมีผู้นับถือศาสนาหลากหลาย ที่ปรากฏมีอยู่ในประเทศไทย และประเทศไทยเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในการให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา มีประชากรกลุ่มใหญ่ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นประชากรกึ่งหนึ่งขององค์กรกลุ่มประเทศอาเซียน แต่ยังคงขาดความร่วมมือและการคลี่คลายความขัดแย้งที่มีผู้โยงกับเรื่องศาสนา เช่น กรณีมีความรุนแรงในภาคใต้ เป็นต้น

หลักการและสาระสำคัญ

ในการปฏิรูปศาสนาให้มีความเหมาะสมสู่การพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างให้ศาสนิกแต่ละศาสนามีความเข้าใจและเข้าถึงหลักศาสนธรรมของตน โดยสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และมีความเข้าใจหลักศาสนธรรมของศาสนาอื่น โดยสามารถแยกแยะระหว่างหลักศาสนธรรมกับการประพฤติปฏิบัติตนจริงของศาสนิกแต่ละคน

จำเป็นที่สังคมต้องได้รับการชี้ชวนให้เห็นคุณค่าของศาสนาทุกศาสนาต่อชีวิตส่วนบุคคล และสังคมโดยรวม สิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ และลักษณะสังคมในสมัยปัจจุบันนี้จำเป็นต้องเคารพทางความคิด ความเชื่อระหว่างกันดังที่ ท่านพุทธทาสได้แสดงทัศนะว่า มนุษย์จะเปลี่ยนศาสนาไปตามระดับสติปัญญาของตน เราอาจไม่มีพระเจ้าเพียงองค์เดียวในโลก อันเนื่องจากแต่ละคนมีวัฒนธรรมต่างกันตามระบบของตน หนทางที่จะกลมกลืนกันได้ คือ การไม่รังเกียจซึ่งกันและกัน^{๑๔} สอดคล้องกับแนวคิดทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่เรียกว่า “สัมพัทธนิยมทางวัฒนธรรม (Culture relativism)” ในทางศาสนามีทรรศนะแบบ “ทางสายร่วม” (Inclusivism) และทางทุกสาย (Pluralism)^{๑๕} ทัศนะเหล่านี้จะทำให้เกิดท่าทีของศาสนิกต่างศาสนาที่เปิดกว้างมากขึ้น

^{๑๔} อติศักดิ์ ทองบุญ. พระเจ้าในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ พระพุทธศาสนา: ศาสนาประจำชาติไทย ... หน้า ๑๑๖-๑๑๗.

^{๑๕} คณะอนุกรรมการส่งเสริมกิจการศาสนาและศาสนิกสัมพันธ์ ในคณะกรรมการกิจการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา (๒๕๕๖). วิถีชีวิต ๕ ศาสนิกในประเทศไทย. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

การปฏิรูปเพื่อให้เกิดทัศนคติดังกล่าว อาจทำได้โดย การสร้างสื่อ สร้าง ส่งเสริม สนับสนุนการสร้าง และการใช้สื่อที่ช่วยให้มีการเรียนรู้ศาสนาของแต่ละศาสนาพร้อมกับศาสนาอื่น ส่งเสริมพลังร่วมระหว่างศาสนา โดยสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาเรื่องสำคัญของประเทศอันเป็นปัญหาที่ศาสนิกทุกศาสนาเผชิญ ซึ่งนอกจากจะเพิ่มพลังในการแก้ปัญหาแล้ว ยังเป็นช่องทางให้เกิดความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนา

องค์กรอาสาสมัครของศาสนาต่างๆ ที่มีเป้าหมายร่วมกัน และกิจกรรมสอดคล้องกัน ประสานความร่วมมือกันอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ตลอดจน เสริมสร้างให้เกิดการประสาน กระชับความร่วมมือระหว่างศาสนิกในระดับสูง สร้างกลไกในสังคมเพื่อสร้างมาตรฐานจริยธรรม และกำกับดูแลการเผยแพร่ศาสนาที่เสริมสร้างความเข้าใจอันดี และความร่วมมือระหว่างศาสนา อาศัยศาสนาในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างศาสนาในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน โดยอาศัยประเทศไทยเป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือ

มีการส่งเสริมให้ศาสนาแต่ละศาสนา อาศัยหลักสูตร และศาสนบุคคล รวมทั้งองค์กร สถาบันทางศาสนา มีพลังสร้างสรรค์ความสมานฉันท์ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมปัจจุบันผู้คนต่างต้องมีการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมที่ความแตกต่างหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดพื้นที่หรือโอกาสให้ศาสนิกของศาสนาต่าง ๆ ได้มีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสร้างความเคารพในอัตลักษณ์ของกันและกัน อันนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การปฏิรูประบบและกลไกสำคัญที่จะเป็นกุญแจประสบความสำเร็จ

การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนิกชนทุกศาสนา ให้มีความเข้าใจที่ดีต่อกันในทุกระดับ โดยกำหนดแผนปฏิรูป (Reform Plan) มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives) ดังต่อไปนี้

แผนปฏิรูป (Reform Plan)	การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	เสริมสร้างให้ศาสนิกเข้าใจและเข้าถึงหัวใจของศาสนาตนเองและเข้าใจศาสนาอื่น รวมถึงนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมให้องค์กรศาสนาและภาคส่วนต่าง ๆ จัดกิจกรรมผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถาบัน องค์กร ที่เปิดโอกาสให้ศาสนิกเกิดการเรียนรู้ศาสนาของตนที่เอื้อต่อการปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศาสนาต่างศาสนาอย่างสมานฉันท์ จัดให้มีการผลิตสื่อทางศาสนา โดยการประสานความร่วมมือกับองค์กรบริหารจัดการกิจการศาสนาต่างๆ สถาบันการศึกษา และองค์กรสื่อสาร ในการผลิตสื่อต่าง ๆ เช่น การทำหนังสือ คู่มือที่มีความถูกต้องตามมาตรฐาน รวมทั้งสื่อกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับบุคคล ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน ผู้ประกอบการ เพื่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความเอื้ออาทร และความร่วมมือระหว่างศาสนิก ไม่อิจฉาริษยา หรือทำร้ายกัน

<p>มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)</p>	<p>ส่งเสริมให้เคารพสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาระหว่างกัน</p>
<p>ขั้นตอน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการเคารพสิทธิเสรีภาพ การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้เคารพสิทธิเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาระหว่างกัน ด้วยการจัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ส่งเสริมการเคารพสิทธิในการปฏิบัติศาสนา ขจัดอุปสรรคในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนิกศาสนาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความรู้ความเข้าใจทัศนคติ กฎ ระเบียบ และธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ● สร้างและสนับสนุนชุมชนตัวอย่าง ที่เป็นต้นแบบชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนาแตกต่างกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
<p>มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)</p>	<p>ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างศาสนาและสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาที่สำคัญร่วมกันอย่างจริงจัง</p>
<p>ขั้นตอน</p>	<p>การส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบาย กฎ ระเบียบ และงบประมาณให้แก่หน่วยงาน องค์กร ปกครองท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งจัดกิจกรรมร่วมทุกภาคส่วนที่นำไปสู่การส่งเสริมให้มีการร่วมกันระหว่างศาสนากับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมร่วมกัน ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การจัดให้มีกิจกรรมความร่วมมือระหว่างศาสนาเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม เช่น การรณรงค์ด้านอบายมุข อาทิ โครงการเทเหล้า เมาบู่หรี โครงการสวดอุทิศให้กับผู้วายชนม์เมื่อมีอุบัติเหตุทางธรรมชาติหรือครบรอบ โครงการสมาธิความดีสากล เพื่อสันติภาพโลก โครงการสัมมนาเพื่อสืบค้นคำสอนยุคดั้งเดิมโดยหลักฐานทางโบราณคดี โครงการอนุรักษ์พรรณไม้ในคัมภีร์ศาสนาและชีวิตพอเพียง โดยการน้อมนำอัญเชิญพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในพื้นที่ขององค์กรศาสนา เช่น หลัก “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) “บรม” (บ้าน โรงเรียน มัสยิด) “รบบ” (โรงเรียน โบสถ์ บ้าน) “ครบ” (ครูดวารา โรงเรียน บ้าน) เป็นต้น ● ใช้จุดร่วมและ สงวนจุดต่างระหว่างศาสนา เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เป็นสังคม สมานฉันท์สถานการณ์ โดยส่งเสริมให้นำศาสนา ในแง่ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ รวมทั้งแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งบูรณาการหลักศาสนธรรมและอาศัยความร่วมมือจากองค์กรศาสนา มาร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ หรือเพื่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมในองค์กร ชุมชน หรือสังคม โดยกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงยุติธรรม ร่วมกันออกมาตรการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชาติ เช่น ปัญหาเด็ก

	และเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอบายมุข ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ แหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	จัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนิกในระดับชาติ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของศาสนิกทุกศาสนาให้เข้มแข็ง เป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดมาตรการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับงานพัฒนา หรือผลงานระหว่างองค์กรศาสนาต่าง ๆ เพื่อขยายองค์ความรู้ แร่งบันดาลใจ และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างศาสนา ในการแก้ปัญหาของแต่ละศาสนา และปัญหาในสังคมหรือแก้ปัญหาในระดับต่าง ๆ ของชาติที่ทุกศาสนาเผชิญร่วมกัน โดยรัฐให้การสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณให้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมจากหน่วยงานต่าง ๆ กระทรวงต่าง ๆ ภาครัฐร่วมกับตัวแทนสถาบันศาสนาต่าง ๆ เพื่อผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน ความเข้าใจอันดี และความร่วมมือระหว่างศาสนา ● การจัดตั้งสภาศาสนิกสัมพันธ์ระดับชาติ มีวาระการดำรงตำแหน่งที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้ทั้งนักบวชและฝ่ายฆราวาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	ส่งเสริมประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนาในภูมิภาคอาเซียน
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมสนับสนุนเชิงนโยบาย และงบประมาณแก่สถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนทางด้านวิชาการแก่ประเทศที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านศาสนา ที่เอื้อประโยชน์ต่อเจตนารมณ์ของอาเซียน ● ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดส่วนงาน ซึ่งองค์กรศาสนาต่าง ๆ ในประเทศมีส่วนร่วมเป็นศูนย์ประสานงาน ส่งเสริม สร้าง สนับสนุน ขับเคลื่อนนโยบายรัฐด้านความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับประเทศอาเซียน ● ส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเครือข่ายความร่วมมือทางศาสนาในประชาคมอาเซียน เช่น ให้เกิดการนำพลังความรู้ ความศรัทธาและองค์กรศาสนา สนับสนุนส่งเสริมให้ประเทศของตนเป็นเอกเทศ หรือร่วมกันช่วยให้อาเซียนบรรลุเจตนารมณ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม การแก้ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยมาตรการต่าง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางหรือผู้ประสานงาน ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือ ● สนับสนุนให้พระสงฆ์ บุคลากรทางศาสนา ได้รับความสะดวกในการเดินทางไปเผยแผ่ การปฏิบัติในต่างประเทศ ที่นอกเหนือจากการเป็นพระธรรมทูต

ผู้รับผิดชอบดำเนินการ

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และองค์กรศาสนาต่าง ๆ
- หน่วยงานของรัฐสนับสนุนอื่น ๆ เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษา สถาบันวิจัย ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๔

การพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ

สถานการณ์

จากสภาพในปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเติบโตอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมของคนไทย การหลั่งไหลของวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ จากต่างประเทศเข้ามาในสังคมไทยอย่างรวดเร็วและนับวันทวีครอบคลุมทุก ๆ ด้าน ทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเยาวชนเด็กจนถึงกลุ่มวัยรุ่นของสังคม ฉะนั้นการที่สังคมไทยจะก้าวเดินต่อไปได้นั้น จำเป็นหันกลับมาทบทวนและแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่เป็นกำลังเป็นอนาคตของชาติ ให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจและมีหลักยึดเหนี่ยวนำการดำเนินชีวิต การสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กและเยาวชนสามารถดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่เหมาะสมที่ควร ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงเข้ามามีบทบาทที่สำคัญของการนำพาสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาจะเป็นตัวต้นของการขับเคลื่อนปัญหาเหล่านี้ให้เกิดขึ้น และเป็นตัวในการขับเคลื่อนและผลักดันซึ่งกลไกของสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา (ครู) การเรียนการสอน หลักสูตร กิจกรรม และการเชื่อมโยงในทุกมิติอย่างบูรณาการจึงเป็นสิ่งที่สังคมต้องช่วยกันทำให้เกิดขึ้นโดยเร่งด่วน

การขับเคลื่อนศาสนธรรมในสถานศึกษาปัจจุบันอ่อนแอมาก จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๔^{๑๖} ปรากฏอัตราส่วนการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาต่อวิชาทั้งหมดโดยเฉลี่ยในระดับข้อมูลการศึกษา ร้อยละ ๙.๘๒ ระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๔.๘๘ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ ๕.๒๘ และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ ๕.๓๓ ในส่วนของเนื้อหา พบว่าส่วนใหญ่ คือ พุทธประวัติ เบญจศีล เบญจธรรม หลักธรรมต่าง ๆ พิธีกรรมและวันสำคัญ มีการบูรณาการหลักศาสนาไปกับการสร้างทัศนคติต่อสังคมและการเมือง การปกครอง และมีความซ้ำซ้อนในแต่ละชั้นปี ในส่วนของการวิจัยเชิงสัมฤทธิ์ผลนั้น จากงานวิจัย^{๑๗} พบว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เป็นเหตุมาจากอุปสรรคหลายอย่าง เช่น หลักสูตร เนื้อหาที่กำหนดให้เรียน ครูผู้สอน เทคนิควิธีการสอน สื่ออุปกรณ์ในการสอน หนังสือตำราประกอบการเรียน การวัดประเมินผล ทัศนคติของผู้เรียน เป็นต้น ส่งผลให้เมื่อเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปแล้ว นักเรียนมีแค่ความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาชั้นเบื้องต้นเท่านั้น เมื่อสอบปลายภาคผ่านไปก็แทบจะไม่เหลือความรู้ความเข้าใจเลย จึงเป็นเหตุให้นักเรียนบางส่วนไม่นำความรู้ที่ได้จากวิชาพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตจริง รวมทั้งไม่นำหลักธรรมคำสอนไปเป็นหลักในการตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ใช่หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งไม่ค่อยร่วมปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา เช่นเดียวกับ การวิจัยการจัดการศึกษาของโรงเรียน

^{๑๖} ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ (๒๕๔๗) รายงานการวิจัยเรื่อง หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนไทย (ผลงานวิจัยย้อนหลังปี พ.ศ. ๒๕๔๗) การวิจัยในโครงการวิจัยพุทธศาสนศึกษา ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๗} หงสกร กิ่งไม้ทอง (๒๕๕๑) การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนราชินี กรณีศึกษา : นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สารนิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาลัยศาสนศึกษา

เอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้^{๑๔} ที่พบว่า ยังมีคุณภาพในระดับปานกลางซึ่งหมายถึงยังไม่สามารถยกระดับผลการเรียนได้ อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนยังไม่สามารถบูรณาการระหว่างหลักสูตรศาสนาและหลักสูตรสามัญได้

ในด้านของสถานที่ สำหรับการเรียนรู้ศาสนธรรมแบบบูรณาการ ครบวงจร และทันสมัย ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ในโรงเรียนก็มีแต่ห้องพระเก้า ๆ ขาดสื่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ แตกต่างจากการเรียนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ที่มีศูนย์การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่น่าสนใจ มีสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ครบครันสัมผัสได้จริง จึงทำให้การเรียนศาสนาในโรงเรียนเน้นภาคทฤษฎี และยึดยึดเชิงนามธรรมให้กับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึง และไม่ตรงตามที่คุณเรียนต้องการหรือสนใจ ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่ายและไม่ยอมรับ

ในส่วนของครู บางครั้งครูก็มีข้อสงสัยเกี่ยวกับธรรมะ แนวการปฏิบัติตน หรือประเพณีปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมบ้าง บางครั้งพระก็อยู่ห่างไกลไป หรือไม่สามารถบอกกล่าวครูได้ทุกเรื่อง หากเป็นวงการทหาร จะมีอนุศาสนาจารย์ เป็นผู้มีความรู้ เป็นต้นแบบ ไขข้อข้องใจต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมะให้ทหารได้ จึงทำให้วงการทหารสามารถเตือนกันได้ ดูแลกันได้เป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้น ปัจจุบันการจะเป็นครูได้นั้น ต้องมีมาตรฐานวิชาชีพครู ๑๑ มาตรฐาน^{๑๕} ได้แก่

- ๑) ความเป็นครู
- ๒) ปรัชญาการศึกษา
- ๓) ภาษาและวัฒนธรรม
- ๔) จิตวิทยาสำหรับครู
- ๕) หลักสูตร
- ๖) การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน
- ๗) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
- ๘) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- ๙) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- ๑๐) การประกันคุณภาพการศึกษา
- ๑๑) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าไม่มีมาตรฐานใด รับประกันได้ว่าครูจะสามารถสอนหลักศาสนธรรมให้แก่แก่นักเรียนได้ อีกทั้งในปัจจุบันวิชาเอกของคณะครุศาสตร์ หรือคณะศึกษาศาสตร์ ก็มีได้มีวิชาเอกที่เกี่ยวข้องการสอนศาสนาหรือการสอนคนให้เป็นคนดี หากมีเพียงแต่วิชาการ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ฯลฯ เท่านั้น จึงทำให้ครูในปัจจุบันไม่มีหรือมีหลักศาสนธรรมที่ไม่เพียงพอที่จะสอนนักเรียนได้ อีกทั้งหากพิจารณาเกณฑ์การต่อไปใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูจะพบว่า มีมาตรฐานการปฏิบัติตนหรือจรรยาบรรณวิชาชีพ แต่เมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปกลับพบว่าหลักฐานที่ยืนยันนั้นเป็นเพียงลายมือชื่อของผู้บังคับบัญชารับรองเท่านั้น

^{๑๔} การจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นิเลาะ แวอูเซ็ง, ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์, อิบราฮีม ณรงรักษาเขต, อะห์มัด ยี่สุนทร, และมุฮัมมัดรูยานี บากา วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๕ ก.ย.-ต.ค. ๒๕๕๒

^{๑๕} ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. ๒๕๕๖

มิได้มีหลักฐานใด ๆ ที่ชัดเจนเมื่อหลักฐานทางวิชาการ และการเลื่อนวิทยฐานะ หากไม่ได้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก็ไม่สามารถทำผลงานด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมได้ จึงทำให้ครูหลาย ท่านที่ทำโครงการเกี่ยวกับคุณธรรม ความดี ไม่สามารถทำผลงานได้

การเรียนการสอนทางศาสนา หลายครั้งถูกตั้งคำถามว่า เรียนเพื่ออะไร เพราะใช้ไม่ได้ ในชีวิตประจำวัน หรือไม่เหมาะกับยุคสมัย และที่สำคัญคือ ครูผู้สอนยังไม่เคยเข้าใจและปฏิบัติให้เห็น สอนตาม แบบเรียน ซึ่งบางครั้งผู้สอนเองก็อาจไม่เข้าใจ หรือบางครั้งเป็นภาษาบาลี ก็ได้แปลให้ผู้เรียนเข้าใจ หรือบางครั้ง ก็สอนยากลึกซึ้งเป็นนามธรรมเกินไป เป็นอภิปรายที่ยากแก่การทำความเข้าใจ เน้นแต่ภาคปริยัติ ไม่เน้นปฏิบัติ จนกลายเป็นของความเบื่อหน่าย ไม่ยอมรับ และเสื่อมศรัทธาในที่สุด ทำให้เยาวชนที่เข้าวัดปฏิบัติธรรมลดลงมาก ในปัจจุบัน

ปัจจุบันความเชื่อ และแนวปฏิบัติมีหลากหลาย มีทั้งที่ถูกต้อง และไม่ถูกต้อง ทั้งที่เป็นศรัทธา และความมกมาย ทั้งที่ประกอบด้วยปัญญา และไม่ประกอบด้วยปัญญา ทำให้นักเรียนเกิดความไม่เข้าใจและสับสน ว่าสิ่งใด คือ สิ่งที่ถูกต้องตรงตามหลักพุทธพจน์ จึงทำให้หลายคนพยายามค้นคว้า ทดลอง เรียนรู้ถูกผิดด้วยตนเอง บ้างก็สามารถค้นพบที่ตนต้องการ บ้างก็ถูกรอรับในอวิชชา บ้างก็เบื่อหน่ายไม่สนใจ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจเจก บุคคล และส่งผลกระทบต่อครอบครัว คนรอบข้าง ทำให้ถ่ายทอดแนวคิดเหล่านี้ได้ จนลุกลามกลายเป็นลัทธิความ เชื่อที่ผิด ๆ กลายเป็นไม่นับถือศาสนา หรือการเปลี่ยนศาสนาที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

ในปัจจุบันจำนวนสามเณรที่เข้าบวชเรียนต่อในพระพุทธศาสนาลดลงเป็นอย่างมาก โดยพบว่า จำนวนของพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๕๕ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก โดยจะเคลื่อนไหว อยู่ระหว่าง ๒๕๐,๐๐๐ - ๓๐๐,๐๐๐ รูป ส่วนจำนวนสามเณรจะเปลี่ยนแปลงลดลงอย่างต่อเนื่องจาก ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ รูป ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ เหลือประมาณ ๖๐,๐๐๐ รูป ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕^{๒๐} ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อ เทียบเป็นสัดส่วนแล้วจะเห็นการลดลงของสามเณรอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ไม่มี แรงจูงใจที่ดีพอ ประกอบกับเมื่อมีโครงการเรียนฟรี ๑๕ ปีของรัฐบาล ทำให้นักเรียนเรียนต่อตามระบบ เพราะเกรง ว่าจะไม่จบการศึกษาภาคบังคับตามที่กำหนดและจะผิดกฎหมาย

หากมองย้อนไปในอดีต ในแต่ละชุมชนจะมีผู้ใหญ่บ้าน พ่อแก่ แม่แก่ ที่คอยเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง ในการทำความดีของชุมชน เป็นที่พึ่งพิงข้อสงสัยต่าง ๆ ของคนในชุมชน แต่หลังจากที่การเมืองเข้าสู่ระดับท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านเหล่านั้น ก็ถูกบทบาททางการเมืองเข้าแทนที่ จึงทำให้บทบาททางด้านศีลธรรม ความดีลดลงไป ดังนั้น จึงทำให้โรงเรียน และชุมชนขาดผู้นำจิตวิญญาณที่เป็นต้นแบบ มีความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนา เป็นที่ยอมรับของ ชุมชน มีความสามารถในการขับเคลื่อนทางด้านคุณธรรมความดีของชุมชนนั่นเอง

^{๒๐} สถาบันสงฆ์และสังคมไทย: ประชากรพระภิกษุและสามเณรลดลงต่อเนื่อง ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ สืบค้นจาก <http://thaipublica.org/2013/10/monastery-institution-1/>

หลักการและสาระสำคัญ

การขับเคลื่อนศาสนธรรม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่ใช่หน้าที่ของคนใดคนหนึ่ง ดังนั้น บ้าน วัด โรงเรียน ตลอดจนองค์กรภาครัฐทุกภาคส่วนในพื้นที่ ต้องมาร่วมแรงร่วมใจกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๑. ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึงการจัดพื้นที่การเรียนรู้ทางกายภาพเพื่อให้ผู้เรียนสามารถควบคุม การเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคลหรือผู้เรียนในกลุ่มเล็ก ตามงานที่โปรแกรมกำหนดให้ โดยจัดเป็นคูหาหรือโตะ และมีสื่อการเรียนในรูปแบบสื่อประสมช่วยในการเรียนรู้โดยมีครูผู้สอนคอยแนะนำ

๒. ศูนย์การเรียนรู้ อาจเป็นวัด หรือโรงเรียน หรือที่ตั้งขึ้นใหม่ก็ได้ โดยจัดตั้งทั้งในส่วนกลาง (เหมือน ท้องฟ้าจำลอง) ส่วนภูมิภาค และในระดับชุมชน เพื่อให้เป็นศูนย์รวมสื่อ กิจกรรม อุปกรณ์การเรียนรู้ทางศาสนา อย่างไรของแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นเยาวชน และประชาชนได้เรียนรู้และจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมทุกระดับชั้น

การส่งเสริมให้เกิดครูที่มีทั้งความดี ความเก่ง และเป็นนักปฏิบัติให้เป็นที่ปรากฏชัดเจนนั้นนับวันเริ่ม หาได้ยากขึ้น ดังนั้น จำเป็นที่ต้องเร่งค้นหา พัฒนา และรักษาครูเหล่านี้ให้เป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำต้นแบบทางจิต วิญญาณให้กับชุมชนในพื้นที่ และโรงเรียน ซึ่งการรักษาคนดีคนเก่งเหล่านี้ เงินเพียงอย่างเดียวคงไม่ใช่คำตอบ หากแต่ต้องได้รับการยอมรับจากชุมชน องค์กรและสังคมโดยรวม และให้ความสำคัญกับครูผู้นำทาง จิตวิญญาณนี้ในฐานะของกลไกการเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนความดี ซึ่งจะทำให้ครูนั้น ตระหนักรู้ คุณค่าของการเป็นครูดี และเป็นแบบอย่างที่ดีตลอดไปได้

ครู คือพ่อพิมพ์และแม่พิมพ์ของชาติ อยากรู้ให้นักเรียนเป็นเช่นไร ครูต้องเป็นเช่นนั้นก่อน ดังนั้น จึงต้องพัฒนาระบบการผลิตครู นอกจากนี้ยังต้องกำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านศีลธรรม และการสอนหลักศาสนธรรม แบบบูรณาการ ทั้งในการสอบมาตรฐานวิชาชีพครู การต่อใบประกอบวิชาชีพครู และการประเมินวิทยฐานะครู โดยเน้นให้ครูต้องเป็นต้นแบบปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน และมีการจัดการเรียนการสอนด้วยการปฏิบัติจริง ทั้งกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน

มาตรฐานศีลธรรมที่ครูควรมี นำมาจาก “**สังคาลกสูตร**” ดังนี้

- ๑) รับผิดชอบต่อศีลธรรมประจำตน (มีศีล ๕)
- ๒) รับผิดชอบต่อศีลธรรมต่อสังคม (ไม่มีอคติ ๔)
- ๓) รับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ (ไม่มีอบายมุข ๖)
- ๔) รับผิดชอบต่อทิศทั้ง ๖ (หน้าที่ต่อคนรอบข้าง เช่น พ่อ แม่)

การที่ผู้เรียนจะเจริญรุ่งเรือง เข้าใจหลักธรรมและนำไปปฏิบัติได้นั้น การเรียนการสอนต้องใช้หลัก

วุฒิศิธรรม ๔ ประการ คือ

- ๑) สัมปุริสังเสวะ (คบสัตตบุรุษ) คือ ต้องหาครูดีให้เจอ (Who)
- ๒) สัมมัสมัสสวะนะ (ฟังธรรม) คือ ฟังคำครูให้ชัด (What)
- ๓) โยนิโสมนสิการะ (พิจารณาธรรม) คือ ตรองคำครูให้ลึก (Why)
- ๔) ธัมมานุสรมปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) คือ ทำตามครูให้ครบ (How to)

โดยคำถามทั้ง ๔ ข้อนั้น จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ประกอบกับหากมีการใช้สื่อการเรียนการสอน และกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติจริง เหมาะกับยุคสมัย และแรงจูงใจ ก็จะทำให้การสอนศาสนาไม่เป็นเรื่องที่น่าเบื่ออีกต่อไป

สำหรับหลักธรรมที่ใช้สอนนั้น ต้องนำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ตื่นนอน จนกระทั่งเข้านอน ไม่ว่าจะในห้องนอน ห้องน้ำ ห้องอาหาร ห้องแต่งตัว หรือที่ทำงาน (โรงเรียน) หากมีเช่นนั้นแล้ว ศึกษาระบบไปก็ไม่รู้จะนำไปใช้อย่างไร โดย**ความดีพื้นฐานที่ควรเร่งปลูกฝัง** คือ

- ๑) ความสะอาด
- ๒) ความเป็นระเบียบ
- ๓) ความสุภาพ
- ๔) ความตรงต่อเวลา
- ๕) สมาธิ หรือการทำจิตใจให้ตั้งมั่น

และที่สำคัญ คือ ต้องทำบ่อย ๆ ในชีวิตประจำวัน ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ทั้งในหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือหลักสูตรสถานศึกษาก็ตาม ทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน จนกระทั่งติดเป็นนิสัย โดยเริ่มจากพ่อแม่ ครู และนักเรียน ซึ่งการปฏิบัติตามหลักข้างต้น จะทำให้ได้มาซึ่ง **คุณธรรม ๔ ประการ** ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงพระราชทานไว้ คือ

- ๑) การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
- ๒) การรู้จักข่มใจ ฝึกตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติ อยู่ในความสัตย์ ความดี
- ๓) การอดทน อดกลั้น อดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
- ๔) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์

ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

การพบปะ สนทนาธรรม และทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน จะเป็นการเพิ่มพูนพุทธิปัญญา มากกว่าความเชื่อแบบงมงาย จะทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งภาคปริยัติ และภาคปฏิบัติในทุกแห่ง จะทำให้เกิดการบูรณาการเกิดขึ้นแบบของการปฏิบัติ และเข้าใจหลักธรรมที่ถูกต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีเงื่อนไขที่สำคัญ คือ “หลักกาลามาสูตร” และต้องอ้างอิง “พระไตรปิฎก” เป็นสำคัญ โดยให้ทำเป็นประจำทุกวันธรรมสวณะ และวันสำคัญทางศาสนา ตลอดจนทำให้นักเรียนชายทุกคนมีโอกาสดับวชระยะสั้น สร้างศรัทธา และแรงจูงใจให้นักเรียนได้บวชต่อ เทียบวุฒิการศึกษาของการศึกษาคณะสงฆ์กับการศึกษาภาคบังคับ

การปฏิรูประบบและกลไกสำคัญที่จะเป็นกุญแจประสบความสำเร็จ คือ

พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับอย่างชัดเจน รวมทั้งให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดสาระการเรียนการสอนเรื่องศาสนาในหลักสูตรและการพัฒนาบุคลากรครู

โดยกำหนดแผนปฏิรูป (Reform Plan) และ มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives) ดังต่อไปนี้

แผนปฏิรูป (Reform Plan)	การพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนาธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	ส่งเสริมและผลักดันให้เกิดคณะทำงานพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนาธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ให้สถานศึกษาและชุมชน ร่วมกันค้นหา ส่งเสริม พัฒนา และรักษาผู้นำทางจิตวิญญาณ (นักปราชญ์ทางด้านศาสนาที่พร้อมทั้งความดี ความเก่ง และความเป็นนักปฏิบัติกร) อย่างน้อย ๑ คนต่อโรงเรียน/ชุมชน เพื่อให้เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมทางศาสนาของสถานศึกษา วัด องค์กรของรัฐทุกภาคส่วนและชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ● จัดสรรอัตรากำลังหรืออัตราจ้าง เพื่อบรรจุผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นปราชญ์ด้านศาสนาประจำโรงเรียน โดยให้บทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนเหมือนอนุศาสนาจารย์ ● พัฒนาพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนาธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) หรือ บ้าน โรงเรียน มัสยิด (บรม) และองค์กรของรัฐทุกภาคส่วน โดยมีปราชญ์ด้านศาสนาประจำโรงเรียนเป็นแกนนำขับเคลื่อน ทำหน้าที่ในการส่งเสริมศาสนธรรมต่อการเรียนการสอนแบบบูรณาการ
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	พัฒนาระบบการผลิตครู การต่อใบประกอบวิชาชีพครู การเลื่อนวิทยฐานะให้มีเกณฑ์มาตรฐานด้านศีลธรรม และการสอนหลักศาสนาธรรมแบบบูรณาการ
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้มีการบรรจุหลักศาสนาธรรมในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากรครู เช่น ควรมีรายวิชาการสอนหลักศาสนาธรรมแบบบูรณาการเป็นวิชาบังคับ โดยเนื้อหาต้องผ่านความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม หรือองค์กรศาสนาของตน ● บูรณาการหลักศาสนาในประกอบวิชาชีพครู เช่น ส่งเสริมให้มีการเพิ่มมาตรฐานด้านการสอนหลักศาสนาธรรมแบบบูรณาการ ในการสอบมาตรฐานวิชาชีพครู การต่อใบประกอบวิชาชีพครู ต้องมีหลักฐานด้านมาตรฐานการปฏิบัติตนที่ชัดเจน เช่น มีสมุดบันทึกความเป็นครูดี หรือมีหลักฐานการผ่านการพัฒนาจิตใจ ด้วยการปฏิบัติธรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมความดีที่เห็นเป็นรูปธรรม ● การเลื่อนวิทยฐานะของครู ก็สามารถทำผลงานที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการองค์ความรู้เข้ากับด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมได้ ไม่ว่าจะสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด

<p>มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)</p>	<p>ส่งเสริมและผลักดันให้สถานศึกษาทุกแห่งมีหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นการนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อการสร้างนิสัยดี พื้นฐาน หน้าที่พลเมือง ศิลธรรม คุณธรรมจริยธรรม ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึง ระดับอุดมศึกษา</p>
<p>ขั้นตอน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● การปรับปรุงหลักสูตรที่สอนศาสนา และให้ทุกหลักสูตรของสถาบันที่อยู่ภายใต้ กระทรวงศึกษาธิการต้องมีการสอนเกี่ยวกับหลักศาสนาหลักของตน โดยสอน ให้มีความเข้าใจในหลักธรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เห็นความสำคัญของการพัฒนาจิตใจด้วยหลักศาสนา และมีการประพฤติปฏิบัติ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของศาสนาของตน ตลอดจนยอมรับความแตกต่างและ สามารถอยู่ร่วมกับศาสนาอื่น ๆ ได้ ● กำหนดให้ทุกสถานศึกษาต้องมีหลักสูตรการเรียนรู้หลักศาสนาด้วยการปฏิบัติจริง คู่ขนานกับหลักสูตรทางวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการ เช่น หลักสูตรทางด้าน ศาสนาจากองค์กรศาสนา การบรรพชาสำหรับนักเรียนชาย หรืออบรมศีลจารีณี เยาวสตรีสำหรับนักเรียนหญิง หรืออบรมคุณธรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ในช่วงปิดภาคฤดูร้อน ● การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การมีสมุดบันทึก กิจวัตรความดี ให้นักเรียนปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน ทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน และที่ชุมชน พร้อมการติดตาม ประเมินผล ยกย่องให้กำลังใจ ● จัดให้มีวิชาครอบครัวอบอุ่น เพื่อสอนการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องให้แก่ คณะกรรมการ สถานศึกษา สมาคมผู้ปกครอง และผู้ปกครองนักเรียน เป็นการขยายผลจากโรงเรียน สู่ชุมชน ● ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคนิคในการเรียนการสอน ตลอดจนสื่อการเรียนรู้ ด้านศาสนาให้เหมาะสมในแต่ละหลักสูตร และระดับของการศึกษา ● ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมสนทนาธรรม เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด ความเชื่อ ความรู้ หลักธรรม และจัดกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันกับศาสนสถาน องค์กรของรัฐ ทุกภาคส่วน และชุมชนในพื้นที่ เป็นประจำทุกสัปดาห์ และทุกวันสำคัญทางศาสนา
<p>มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)</p>	<p>ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการบวชเรียนตามหลักสูตรของคณะสงฆ์</p>
<p>ขั้นตอน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมการบวชเณร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนทุนการศึกษาแก่สามเณร ที่บวชเรียนต่อ จนกระทั่งจบการศึกษาชั้นสูงสุดของคณะสงฆ์ตามศักยภาพของ แต่ละรูป โดยหากสามเณรรูปใดจบเปรียญธรรม ๓ ประโยค เทียบเท่ากับ การจบการศึกษาภาคบังคับทุกประการ

	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมการบรรพชา หรืออุปสมบท อย่างน้อย ๑๕ วันขึ้นไป จนถึงการบรรพชา ในช่วงเข้าพรรษา หรือระยะยาว โดยให้การสนับสนุนงบประมาณในการบวช หรือสิทธิพิเศษต่าง ๆ ● สนับสนุนการไปแสวงบุญ หากพระภิกษุต้องการจะเดินทางไปแสวงบุญ ณ สังเวชนียสถาน ประเทศอินเดีย ในแง่งบประมาณและการอำนวยความสะดวก ในการดำเนินการดังกล่าว ● ส่งเสริมให้ผู้หญิงได้รับสิทธิต่าง ๆ ในการเข้าฝึกพัฒนาจิตใจด้วยการปฏิบัติธรรม ในสถานปฏิบัติธรรมที่มีมาตรฐาน ทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้ทำเทียมกับการส่งเสริมการบวชของผู้ชาย
--	--

ผู้รับผิดชอบดำเนินการ

- กระทรวงศึกษาธิการ สถาบันการศึกษาทางศาสนา สถาบันอุดมศึกษา
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ
- ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๕
การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ
ในการนำหลักศาสนาไปเผยแพร่สู่ประชาชน

สถานการณ์

การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำหลักศาสนาไปเผยแพร่สู่ประชาชน เมื่อพิจารณาถึงพื้นที่ทางการสื่อสาร ครอบคลุมพื้นที่ในสื่อมวลชน (Mass Media) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) และพื้นที่การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) พบว่าองค์กรศาสนาสามารถใช้พื้นที่เหล่านี้ได้ไม่น้อย แต่มีปัจจัยที่ทำให้พื้นที่เหล่านี้ขาดประสิทธิผลอย่างแท้จริง ดังนั้นสิ่งที่ควรทำจึงได้แก่การเปิดพื้นที่เพิ่มหากจำเป็น และหาวิธีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากพื้นที่ทั้งหมดที่มีอยู่

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้องค์กรศาสนา ต่างต้องปรับตัวในการสื่อสารหลักธรรมคำสอน เพื่อให้เข้าถึงศาสนิกชน จากการสื่อสารระดับบุคคลในอดีต สู่การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ อาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ทางการสื่อสารเกิดขึ้นมาก แต่พื้นที่บางชนิดทางศาสนาเข้าไปใช้ได้ยาก บางชนิดเข้าถึงได้แต่ไม่รู้วิธีที่จะใช้ประโยชน์ บางพื้นที่ศักยภาพของผู้ใช้มีไม่เพียงพอ

นอกจากนั้น ยังมีปัจจัยเรื่องการเลือกรับข่าวสาร (Selective Exposure) งานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่า ผู้รับสารของสื่อศาสนาก็คือคนที่มีความสนใจในศาสนาอยู่แล้ว สื่อมีผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม ใครนับถือศาสนาใดก็เข้าถึงศาสนานั้น ใครชอบพระอาจารย์ท่านใดก็เปิดรับตามความนิยม สื่อศาสนาจึงมีลักษณะเป็น niche คือมุ่งเสนอเฉพาะกลุ่ม อันสอดคล้องกับแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของสื่อโลกที่จะมีความแยกย่อยมากขึ้น (de-massified) อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยการนำเสนอข่าวสารศาสนาที่มีทั้งระดับกว้างและระดับเจาะกลุ่ม

พื้นที่การสื่อสารศาสนา

- **รายการวิทยุกระจายเสียง** ในการเสนอตามสัดส่วนของกลุ่มนั้น ผลการสำรวจพบว่า รายการวิทยุทางศาสนาที่ออกอากาศในระบบเอฟเอ็ม อยู่ในปัจจุบันคิดตามนาฬิกาที่ต่อสัปดาห์ มีอยู่เพียงร้อยละ ๐.๒๘ (๑,๐๖๕) เมื่อเทียบกับช่วงเวลาสำหรับคนอายุ ๒๕ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๘๕.๑๘ (๓๒๓,๙๕๓) วิทยุรุ่น คนรุ่นใหม่ (เพลง) ร้อยละ ๑๒.๓๘ (๔๗,๐๗๐) เด็กและเยาวชน ร้อยละ ๐.๘๐ (๓,๐๖๐) สัดส่วนการออกอากาศรายการวิทยุกระจายเสียงระบบเอเอ็ม (AM) สูงกว่าระบบเอฟเอ็ม (FM) คือร้อยละ ๒๐.๙๓ (๖๔,๖๕๘) โดยเวลาวิทยุกระจายเสียงส่วนใหญ่ยังให้กับกลุ่มคนวัยเลย ๒๕ ปี และเยาวชน

- **รายการทีวีดิจิทัล** จาก ๒๗ ช่องที่จัดสรรโดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ปรากฏมีการนำเสนอรายการศาสนาอยู่แล้วจำนวน ๖๒ รายการ จากทั้งหมด ๑๕๙๓ รายการ โดย MCOT kids & Family เสนอมากที่สุด จำนวน ๑๔ รายการ จาก ๔๐ รายการ รองลงมาคือ NBT จำนวน ๖ รายการจาก ๓๓ รายการ และ Thai PBS จำนวน ๔ รายการจาก ๑๒๑ รายการ

- **เคเบิลทีวี** ข้อมูลจากสมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทยพบว่า มีผู้ประกอบการเคเบิลทีวีกว่า ๒๕๐ บริษัท ทั่วประเทศ (สมาคมเคเบิลทีวีแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๘) ข้อมูลจากบริษัท บริษัท โพลี เทเลคอม จำกัด (Poly Telecom Co., Ltd) ผู้ผลิตและจำหน่ายจานรับสัญญาณ PSI พบว่า ช่องรายการ CU-BAND มีทั้งสิ้น ๔๔๔ ช่อง มีช่องศาสนา ๑๑ ช่อง เลขช่อง ๒๓๐-๒๔๐ (<http://psisat.com>, ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๘) เป็นช่องพระพุทธศาสนา

๘ ช่อง และช่องศาสนาสุลิม ๓ ช่อง ในขณะที่ข้อมูลจากบริษัท บริษัท ซีทีเอช จำกัด (มหาชน) หรือ CTH ซึ่งเป็นบริษัทที่ก่อตั้งโดยผู้ประกอบการเคเบิลทีวีจากทั่วประเทศกว่า ๑๐๐ ราย เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมเนื้อหา (Content) ความบันเทิงอย่างถูกลิขสิทธิ์ คุณภาพระดับโลกที่หลากหลายน่าสนใจในระบบปฏิบัติการ (platform) เดียวกัน มีผู้ชมทั่วประเทศกว่า ๒.๕ ล้านครัวเรือน (<http://www.cth.co.th/>) CTH มีช่องศาสนา ๓ ช่องคือ ช่อง ๑๖๐ STOU Channel ช่อง ๑๖๑ ธรรมะทีวี และช่อง ๑๖๒ TV Muslim

แสดงว่าพื้นที่ทางศาสนามีอยู่แล้วพอสมควรในสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ งานวิจัยยังพบว่า ในหน้าสื่อมวลชนทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จำเป็นต้องมี “หน้าศาสนา รายการธรรมะ หรือข่าวความเคลื่อนไหวของวงการสงฆ์” เป็นส่วนหนึ่งอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น จากการสำรวจของรองรัตน์ ธีระนันท์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ พบว่า มีรายการศาสนาทางโทรทัศน์อยู่ถึง ๓๖ รายการ และไม่ว่าสื่อมวลชนจะพัฒนาก้าวหน้าทันสมัยไปมากเท่าใด แต่ “ศาสนา” ก็ยังคงตามติดมาเป็นเนื้อหาของสื่อใหม่ ๆ อยู่เสมอ ดังนั้นที่คิดกันว่าองค์กรศาสนามีพื้นที่ในสื่อมวลชนน้อยมากก็ไม่เป็นจริงนัก^{๒๑} แน่นนอนว่าในระบบทุนนิยมพื้นที่สื่อส่วนใหญ่ในสื่อถูกใช้ในเชิงพาณิชย์ และตามความนิยมของประชาชน แต่ก็น่าเป็นห่วงที่การจัดสรรคลื่นความถี่โดยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) ได้อนุมัติช่องรายการทีวีดิจิทัลประเภทบริการสาธารณะ จำนวน ๑๒ ช่อง มีเพียง ๑ ช่องเท่านั้น ที่เป็นช่องเพื่อส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม การเกษตร และอาชีพ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณา

เมื่อพอมมีพื้นที่อยู่ แต่เหตุใดจึงดูเหมือนคนเข้าไม่ถึง ปัจจัยที่ควรพิจารณาเป็นองค์ประกอบสำคัญคือเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และความนิยมส่วนบุคคล ปัญหาที่คนเข้าไม่ถึงสื่อ อาจเกิดจากการที่สื่อที่คนเข้าถึงแต่เฉพาะคนบางกลุ่ม เนื้อหาจึงไม่สามารถดึงดูดใจคนส่วนใหญ่ได้ บางคนเปิดเจอแล้วผ่าน หรือบางคนเปิดเจอแล้วไม่ชอบก็ไม่กลับมาอีก ในทางตรงข้ามการมุ่งกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลับดึงดูดคนกลุ่มเฉพาะเหล่านี้เข้ามาแน่นแฟ้นมากขึ้น งานวิจัยเรื่อง สภาวะทางจิตวิญญาณ และแนวทางใช้สื่อเพื่อการพัฒนาจิตใจของชาวพุทธ^{๒๒} ซึ่งศึกษาการใช้สื่อขององค์กรศาสนา ๕ สำนักพบว่า แต่ละสำนักมีการใช้สื่อที่ค่อนข้างทันสมัย และปรับเปลี่ยนไปตามพัฒนาการของเทคโนโลยี เช่น มีโทรทัศน์ดาวเทียม อินเทอร์เน็ต ใช้สื่อใหม่อย่างแพร่หลาย มีการผลิตหนังสือ มีการตั้งสถานีวิชิตุชุมชน เมื่อผนวกเข้ากับองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือพระอาจารย์ที่ประชาชนแต่ละกลุ่มนับถือ ก็ยิ่งดึงดูดสาวกผู้เลื่อมใสศรัทธา (followers) ซึ่งเลือกสรรเฉพาะช่องสื่อที่ตนพอใจ (Selective Exposure)

รูปแบบการนำเสนออาจมีผลต่อผู้รับสาร หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับข่าวศาสนาอยู่พอสมควร แต่สาระทางศาสนามักเป็นกรอบเล็ก ๆ หากเป็นข่าวใหญ่หน้า ๑ ก็จะเป็นประเด็นขัดแย้ง หรือภาพลบทางศาสนาจนเกือบกล่าวได้ว่า ยิ่งให้พื้นที่มาก ก็หมายความว่ามีความขัดแย้งด้านลบมาก สื่อเครือข่ายสังคมมีการเปิดเว็บไซต์อย่างหลากหลาย ยังอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ แลกเปลี่ยนข่าวสารเฉพาะในกลุ่มพวกของตน และยังไม่ได้รับการจัดระบบเพื่อการสื่อสารศาสนาอย่างจริงจัง บางเว็บไซต์เป็นแหล่งเพาะวาจากรรมเกลียดชัง (Hate Speech)

^{๒๑} กาญจนา แก้วเทพ เส้นทางงานศึกษา “การสื่อสารกับศาสนา” ในสังคมไทย โครงการเมธีวิจัยอาวุโส “กระบวนทัศน์ใหม่ของสื่อสารไทยศึกษา” (New Paradigm of Thai Communication Study) รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ ผู้รับผิดชอบโครงการ สนับสนุนโดย ฝ่ายวิชาการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๕)

^{๒๒} สุภัทญา สุดบรรทัด และคณะ “สภาวะทางจิตวิญญาณ และแนวทางใช้สื่อเพื่อการพัฒนาจิตใจของชาวพุทธ” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.): ๒๕๕๑

Facebook Page

นอกจากเว็บไซต์ซึ่งเป็นสื่อสำคัญในการเผยแพร่ของทุกศาสนาแล้ว Fan Page เป็นอีกสื่อหนึ่งที่ได้รับ ความนิยมมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น Facebook Page ทางศาสนาที่ได้รับความนิยมในระดับโลก ได้แก่ Facebook Page Jesus Daily นำเสนอคำสอนของพระเยซูแก่คริสต์ศาสนิกชน มีจำนวนแฟนเพจ ๒๕,๐๘๓,๑๕๖ ราย เป็น Facebook Page ที่มีจำนวนแฟนเพจมากเป็นอันดับที่ ๑๔๗ ของโลก (Top pages on facebook, ๒๐๑๔) Facebook Page I m a Muslim & I m Proud Facebook Page อันดับ ๑ ของชาวมุสลิม นำเสนอคำสอนในศาสนาอิสลาม มีจำนวนแฟนเพจ ๙,๘๖๑,๖๕๒ ราย (Top Islamic site ,๒๐๑๒) Facebook Page Dalai Lama นำเสนอคำสอนจากท่านดาไลลามะ ประมุขสงฆ์ในพระพุทธศาสนานิกายมหายานแบบทิเบต มีจำนวนแฟนเพจ ๗,๑๕๗,๙๓๐ ราย (Dalai Lama, ๒๐๑๔) เป็นต้น สำหรับ Facebook Page กับการสื่อสาร พระพุทธศาสนาในประเทศไทยซึ่งมีพุทธศาสนิกชน ๖๑,๕๖๑,๙๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๓ ของประชากร ทั้งประเทศ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๖) Facebook Page ถูกนำมาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสาร ธรรมะ และได้รับความนิยมจากพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก จากสถิติประเทศไทยมีจำนวน Facebook Page มากถึง ๔๕๓,๘๖๓ ราย Facebook Page ที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับ ๑ ของประเทศ คือ Facebook Page ThanavuddhoStory นำเสนอคติธรรมจากพระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ มีจำนวนแฟนเพจ ๔,๖๖๗,๓๒๓ ราย นอกจากนี้ยังมี Facebook Page ทางศาสนาที่ได้รับความนิยมได้แก่ Facebook Page พระมหาวิฑูชัย วชิรเมธี พระนักเทศน์ผู้มีชื่อเสียง มีจำนวนแฟนเพจ ๒,๕๔๖,๖๔๕ ราย มากเป็นอันดับ ๘ ของประเทศ Facebook Page เข้มทิศชีวิต ฐิตินาถ ณ พัทลุง ผู้เชี่ยวชาญการสอนด้านจิตใต้สำนึก มีจำนวนแฟนเพจ ๑,๐๕๘,๙๙๐ ราย Facebook Page เสถียรธรรมสถาน โดยแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุต พุทธสาวิกาผู้มีชื่อเสียงในการบรรยายธรรม มีจำนวนแฟนเพจ ๗๘,๑๒๒ ราย เป็นต้น ^{๒๓} แฟนเพจเหล่านี้มีผู้ติดตามเฉพาะกลุ่ม แสดงถึงความหลากหลายของ สไตล์ผู้ถ่ายทอดซึ่งแต่ละท่านมีรูปแบบเฉพาะของตน ^{๒๔} แสดงให้เห็นความเติบโตของสื่อเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ ของสื่อใหม่แห่งศตวรรษที่ ๒๑ ในขณะที่เนื้อหาของสื่อมวลชนที่ถ่ายทอดลงไปสู่สาธารณะในสังคมนั้น หลากหลาย ชัดแจ้ง และหารูปแบบตายตัวได้ยาก

ในแง่ของการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สื่อ ^{๒๕}ภาวิณี วัชรประเสริฐชัย “การสื่อสารและการใช้ประโยชน์ จากเทคโนโลยีสารสนเทศในเว็บไซต์พระพุทธศาสนา” (๒๕๕๓) พบว่า ประชาชนนิยมใช้สื่อศาสนาในรูปแบบ **ผสมผสาน** คือเว็บไซต์ที่มีการนำเสนอรูปแบบมีลัดมีเดียอย่างครบถ้วน ประเภทรายการหลากหลาย และมีรูปแบบ การสื่อสารส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร แบบไม่พร้อมกัน (One-to-many Asynchronous Communication) นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเปิดรับเนื้อหา ธรรมะในชีวิตประจำวันจากสื่ออินเทอร์เน็ต โดยการอ่านบทความออนไลน์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นการฟัง ไฟล์เสียงเทศนาและอันดับสามเป็นการดูวิดีโอ เทศนา ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าสามารถค้นหาเนื้อหา ธรรมะได้จำนวนมากและสะดวกในเว็บไซต์ พระพุทธศาสนาและช่วยให้รู้สึกใกล้ชิดกับธรรมะมากขึ้นหลังจากเข้า

^{๒๓} ไพลิน สมหารพันธุ์ “ความต้องการแสวงหาประโยชน์และความพึงพอใจ กรณีศึกษาเฟซบุ๊กเพจ ThanavuddhoStory (ภาควิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๕๖)

^{๒๔} สุกัญญา อ่างแล้ว

^{๒๕} ภาวิณี วัชรประเสริฐชัย “การสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในเว็บไซต์พระพุทธศาสนา” ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๕๓)

เว็บไซต์ เว็บไซต์พระพุทธศาสนาสามารถตอบสนองความต้องการในการรวมตัวและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนสามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจและความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้อีกด้วย พื้นที่สื่อใหม่จึงเป็นพื้นที่อันสำคัญเนื่องจากประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม และอาจนำไปสู่ระดับของการเข้าไปเยี่ยมเยียนองค์กรศาสนานั้นๆ ทางกายภาพ ดังนั้นระบบการสื่อสารที่จะปฏิรูปใหม่จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกลุ่มแยกย่อย (Segment) เหล่านี้ด้วย

พื้นที่กายภาพ (Physical Space)

พื้นที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือพื้นที่กายภาพ ซึ่งหมายถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นในวัด โบสถ์ มัสยิด ปัจจุบัน วัดบางแห่งรกร้าง บางแห่งแออัดคับแคบ ไม่ได้ถูกจัดให้รองรับการเข้ามาหาที่พักพิงของประชาชน อีกทั้งไม่มีกิจกรรมที่จูงใจศาสนิกให้เข้าวัด ในอดีต สถาบันทางศาสนาคือแหล่งตั้งบิณฑบาต บุคลากรทางศาสนามีบทบาททั้งในด้านการสอนศีลธรรมและการให้คำปรึกษาในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ผู้คนจึงเดินเข้าหาวัด การปฏิรูปสื่อศาสนาจึงต้องคำนึงถึงการเปิดพื้นที่ที่มีใช้แต่ด้วยการเพิ่มจำนวนเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงต้องให้พื้นที่เหล่านั้นสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของประชาชนด้วย

เทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดช่องทางการสื่อสารใหม่ ๆ องค์กรศาสนา สามารถสื่อสารกับประชาชนได้โดยตรง อีกทั้งองค์กรศาสนายังสามารถมีช่องทางสื่อสารเป็นของตนเองได้ บุคลากรทางศาสนาจึงจำเป็นต้องมีความสามารถทางด้านสื่อสาร เพื่อประสิทธิภาพในการสื่อสารหลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้เข้าถึงประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการที่สื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อประชาชนตั้งแต่ระดับการปลูกฝังความเชื่อ อันนำไปสู่ทัศนคติ และเกิดเป็นพฤติกรรม ทำให้สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมระดับบุคคล อันเป็นรากฐานของปัญหาสังคม ได้แก่ พฤติกรรมการผิดศีล ๕ ปัญหาลักขโมย การทุจริตคอร์รัปชัน การฆ่า ช่มชู้ ตัดยาเสพติด เป็นต้น หากสื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นเสมือนโรงเรียนทางศาสนาบ้างก็จะเป็นคุณประโยชน์แก่สังคมเป็นอันมาก สภาพปัจจุบันปรากฏว่าสถานีโทรทัศน์จัดสรรเวลาที่ไม่เหมาะสมให้กับรายการทางศาสนา รายการดัง ๆ ที่มีคนดูก็ไม่ใช่รายการศาสนาเนื่องจากขาดงบประมาณในการผลิต ภาพยนตร์บางเรื่องมีลักษณะล้อเลียนบุคลากรทางศาสนา ไม่มีการให้ความรู้ความเข้าใจทางศาสนาหรือระหว่างศาสนาที่ถูกต้องแก่ประชาชน

การแข่งขันกันอย่างสูงของผู้ประกอบการสื่อทุกชนิด ทำให้การผลิตเนื้อหาสื่อทุกประเภทมุ่งเน้นไป ในด้านการพาณิชย์ตามกลไกการแข่งขันในการตลาด ทำให้ในภาพรวมสื่อศาสนาไม่มีการพัฒนาคุณภาพ ในเชิงพาณิชย์เนื่องจากล้นม่งเน้นการนำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาสู่ประชาชนมากกว่ามุ่งเน้นผลกำไร แต่อย่างไรก็ตามในระดับกลุ่มย่อยสำนักใหญ่ ๆ ได้มีการพัฒนารูปแบบและเนื้อหาไปบ้างแล้ว แต่ก็อยู่ในลักษณะต่างฝ่ายต่างทำเท่าที่สามารถทำได้ มิใช่อยู่ในระดับของผู้ชำนาญการ

นอกจากนั้น เนื้อหาของสื่อศาสนายังมีความแตกต่างเนื้อหาอื่น ๆ ปัจจุบันนี้มีผลทั้งแง่บวกและลบ ในแง่ลบคือความขัดแย้งกับปวงชนวิสัยด้านที่นิยมความตื่นตัวเร้าอารมณ์ และการตอบสนองต่อกิเลส แต่ในแง่บวก เนื้อหาศาสนามีทั้งความรู้ ความลึกซึ้ง ความเหนือโลก เนื้อหาศาสนามีจุดเด่นที่การตอบปัญหาเกี่ยวกับชีวิตที่ทางโลกตอบไม่ได้ และตอบสนองวิสัยมนุษย์ที่ขอบเรื่องเร้นลับ สื่อศาสนาจึงมีผู้ติดตามอยู่เสมออยู่ที่ว่าผู้ผลิตสื่อจะสามารถนำเนื้อหาเหล่านั้นมาสร้างความน่าสนใจได้อย่างไร

เทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้า ส่งผลต่อพฤติกรรมสื่อสารของประชาชน โดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการรับส่งข้อมูลข่าวได้อย่างรวดเร็ว ทั้งข้อมูลที่เป็นจริง และเป็นเท็จ มีประโยชน์หรือมีโทษต่อสังคม ทำให้ข้อมูลจำนวนมากแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว กลายเป็นพฤติกรรมกรบิโภาคสื่อ โดยใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมการใช้วาจาสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) สร้างความแตกแยกในสังคม พฤติกรรมสื่อสารเช่นนี้ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาไม่เป็นอย่างสร้างสรรค์ และทำให้ประชาชนหมกมุ่นต่อศาสนา ไม่เข้าไปประกอบกิจกรรมทางศาสนาซึ่งจะยิ่งทำให้สร้างปัญหาหนักขึ้น

การแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาของประชาชนอย่างเป็นระบบในปัจจุบันเกิดขึ้นได้น้อยมาก มีเพียงสถาบันอุดมศึกษาทางศาสนา ๒ แห่งในประเทศไทย การเข้าไปสู่พื้นที่ศาสนาก็มักไปเพื่อกราบนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุคคล มากกว่าจะไปหาความรู้อย่างจริงจัง การแลกเปลี่ยนความรู้จึงมักเกิดขึ้นในพื้นที่ออนไลน์ในพื้นที่ศาสนาเฉพาะกลุ่มที่มีผู้ติดตามเป็นพิเศษ ข้อมูลจาก Truehits พบว่ามีเว็บไซต์ศาสนาที่ได้รับความนิยม ๕ อันดับแรกซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปพูดคุยกันในประเด็นที่ตนสนใจได้แก่^{๒๖}

- ๑) พลังจิต www.palungjit.org
- ๒) DMC www.dmc.tv
- ๓) ธรรมะไทย www.dhammadhammai.org
- ๔) ธรรมจักร www.dhammadjak.net
- ๕) ธรรมดอทคอม www.fungdham.com

การแลกเปลี่ยนนั้นนอกจากในระดับความรู้แล้ว ยังหมายถึงการแลกเปลี่ยนความสามารถในการใช้สื่อเยาวชนคือผู้ใช้สื่อประเภทดิจิทัลมาก สื่อชนิดนี้มีอิทธิพลต่อเด็กอีกทั้งพวกเขายังมีความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์สื่ออีกด้วย งานของนางจุฑาทิพย์ เคราะห์ดี^{๒๗} เรื่องการพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้นวัตกรรมสื่อประสมเรื่องหลักธรรมและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาพบว่านวัตกรรมสื่อประสมช่วยให้เยาวชนเรียนหนังสือได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และทำให้ชอบเรียนวิชาศีลธรรม เพราะการได้สัมผัสกับเรื่องราวทั้งภาพและเสียงไม่น่าเบื่อ นอกจากนั้น เยาวชนสมัยใหม่ยังสามารถเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว เนื่องจากมีซอฟต์แวร์อย่างง่ายที่ช่วยในการผลิต ทำให้เด็กปรับสภาพจากการเป็นเพียงผู้บริโภคไปสู่การเป็นผู้ผลิตได้โดยไม่ยากนัก

หลักการและสาระสำคัญ

ศาสนา คือ สิ่งที่ผูกพันกับจิตวิญญาณของมนุษย์ ศาสนาจึงควรมีพื้นที่อย่างเพียงพอและมีคุณภาพ เพื่อให้ผู้คนเข้ามาพักพิงอาศัยทางใจ การจำกัดพื้นที่ของศาสนาทำให้การพาณิชย์วัตถุนิยมเข้ามาแทนที่ส่งผลให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นอันอาจส่งผลให้เกิดความทุจริตคดโกงตามมา แต่พื้นที่ทางศาสนาที่ต้องถูกจัดการให้มีคุณภาพและจงใจมหาชนด้วย

^{๒๖} สืบค้นจาก <http://art.truehits.net/religion/> เมื่อ ๑๗ มีนาคม ๒๕๕๘

^{๒๗} นางจุฑาทิพย์ เคราะห์ดี เรื่องการพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้นวัตกรรมสื่อประสมเรื่องหลักธรรมและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนดงตาลวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๑

ปัจจุบันระบบการสื่อสารมีลักษณะแยกย่อยเฉพาะกลุ่มมากขึ้น แต่ศาสนาก็ควรมีที่ยืนอย่างโดดเด่นในสื่อสาธารณะที่เข้าถึงประชาชนในสังคมใหญ่โดยมีจุดมุ่งหมายนำศาสนาสร้างสันติภาพและเอกภาพในสังคม

การสื่อสารเนื้อหาหลักคำสอนทางศาสนานั้น ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนรอบคอบ เนื่องจากมีผลทั้งต่อความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนต่อสถาบันศาสนา นอกจากบุคลากรทางศาสนาจะมีความรู้ซึ่งในหลักคำสอนทางศาสนาแล้ว ควรจะมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการพื้นที่ และทางด้านการสื่อสารอีกด้วย เช่น ความเข้าใจกระบวนการผลิตสื่อ และความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมการรับสื่อของประชาชน

และข้อสำคัญที่สุดก็คือตัวผู้ส่งสาร (Communicator) จะต้องประพฤติปฏิบัติตัวให้เป็นที่น่าเลื่อมใส โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาสซึ่งต้องคอยดูแลสมาชิกท่านอื่นๆด้วย และยังคงใส่ใจสอดส่องผู้คนในชุมชนโดยรอบให้อยู่ในศีลในธรรม และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม ซึ่งหากชุมชนโดยรอบมีคุณภาพก็จะเชิดชูให้อารามนั้นมั่นคงอย่างยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการที่มีระบบ

จากวิสัยทัศน์ข้อที่ ๙ ของคณะกรรมการการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ ที่กำหนดให้มีสภาวิชาชีพสื่อมวลชน ดังนั้น สภาวิชาชีพสื่อมวลชนจึงควรมุ่งเน้นให้มีมาตรการที่กำหนดให้สื่อทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของสังคม โดยการก้าวนำหลักคำสอนทางศาสนาที่ดึงมาไปถ่ายทอดแก่ประชาชน รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้ผลิตเนื้อหาสื่อต่าง ๆ เช่น รายการโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ตลอดจนสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีศักยภาพ สร้างสรรค์และผลิตสื่อด้านศาสนามากขึ้นโดยแบ่งเนื้อหาเป็นหลายระดับตามความเหมาะสมแก่ผู้รับสาร

นอกจากนี้ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาในเชิงสร้างสรรค์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นมาตรการและกลไกในการปฏิรูปด้านสื่อและศาสนา โดยคณะกรรมการการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนาแล้ว ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ ๑ เสริมภาพสื่อบนความรับผิดชอบของคณะกรรมการการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ระบุว่า จะส่งเสริมและอุดหนุนการผลิตและเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ในยุคที่เทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาไประบบที่ช่วยสร้างเครือข่ายสังคม และเปลี่ยนผู้บริโภคฝ่ายเดียวให้เป็นผู้บริโภค/ผู้ใช้ในขณะเดียวกัน สังคมไทยควรมีการนำเอากลไกเช่นนี้มาสร้างประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

การปฏิรูประบบและกลไกสำคัญที่จะเป็นกุญแจประสบความสำเร็จ

ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำหลักศาสนาไปเผยแผ่สู่ประชาชน โดย

๑) กำหนดมาตรการในการส่งเสริมให้สื่อเป็นโรงเรียนของสังคมทางด้านศาสนา

๒) ส่งเสริมให้สื่อสร้างชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งด้วยหลักธรรมทางศาสนา

บทบาทหน้าที่ของศาสนาในสังคมไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่า สถาบันศาสนาในสังคมไทยมีหน้าที่หลักที่คล้ายคลึงกับสถาบันสื่อมวลชน (วรภัค ชัยมหวางค์, ๒๕๔๓) คือ

๑) ให้การอบรมบ่มเพาะประชาชน (Socialization) โดยเฉพาะการบ่มเพาะด้านจริยธรรม

๒) ทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุม (Social control) หากทว่ามีความแตกต่างจากกลไกอื่น ๆ เช่น กฎหมาย เนื่องจากเป็นกลไกที่เน้นการควบคุมจากภายในจิตใจ (Internal social control) เช่น หลักศีลธรรม เรื่องหิริโอตตัปปะ (ความละอายและความเกรงกลัวต่อการทำบาป)

๓) สร้างความเป็นปึกแผ่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (correlation)

ศาสนาจึงเป็นกลไกทางสังคมที่มีอิทธิพลยิ่ง แต่ทว่าเป็นกลไกที่พุ่มพุกจากภายใน และดึงดูดผู้รับสารด้วยศรัทธา ต่างจากสื่อมวลชนที่ดึงดูดผู้รับด้วยการสนองปฏุนิวสิยซึ่งมักจะเป็นวิสัยทางด้านกิเลส และยิ่งต่างจากสื่อมวลชนตรงที่เนื้อหาทางศาสนา มักมุ่งตรงไปที่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ดังที่ (Hoover, ๒๐๐๖) ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ชมรายการศาสนาทางโทรทัศน์นั้น มักมีใช้คนส่วนใหญ่ หากแต่เป็นคนกลุ่มน้อย เป็นคนที่มีความสนใจหรือศรัทธาศาสนาอยู่แล้ว ซึ่งก็หมายความว่า ประสิทธิภาพของรายการศาสนาทางสื่อมวลชนนั้นมิได้อยู่ที่สามารถเปลี่ยนแปลง (conversion) คนที่ไม่สนใจศาสนาให้หันมาศรัทธาเพิ่มขึ้นได้ หากทว่าจะช่วยเสริมความแข็งแกร่ง (reinforcement) ให้คนที่ศรัทธาศาสนาอยู่แล้ว สามารถธำรงรักษาความศรัทธาให้ยาวนานต่อไปได้ ดังนั้น สื่อของชาวพุทธก็จะดึงดูดชาวพุทธ สื่อของศาสนาอื่นก็มีลักษณะเดียวกัน โดยนัยนี้ การจะให้คนที่ไม่มีความสนใจหรือศรัทธาศาสนาสนใจสื่อศาสนาจึงต้องมีรูปแบบการสื่อสารที่ดึงดูดใจเป็นพิเศษ หรือมีช่องทางเข้าถึงที่หลากหลายให้ได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่ตรงใจของตน ซึ่งก็หมายถึงการเปิดพื้นที่ศาสนาให้กว้างขวาง มีการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพ และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางศาสนา

การปฏิรูปครั้งนี้เป็นการปฏิรูปเชิงระบบสื่อสารศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอาศัยหลักคิดของกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ คือ พื้นที่ (Space) ผู้ส่งสาร (Communicator) สื่อ (Channel) สาร (Message) ประชาชนซึ่งเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับสาร (People)^{๒๘}

โดยกำหนดแผนปฏิรูป (Reform Plan) และมาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives) ดังต่อไปนี้

แผนปฏิรูป (Reform Plan)	การส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำหลักศาสนาไปเผยแพร่สู่ประชาชน
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	เปิดพื้นที่สำหรับสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อหลักคำสอนและกิจกรรมทางศาสนา
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● อำนวยความสะดวกในการใช้คลื่นความถี่เพื่อศาสนาโดยเฉพาะ ทั้งสถานีวิทยุชุมชน ด้านศาสนา เคเบิลทีวี ช่องโทรทัศน์ดาวเทียม ● ส่งเสริมบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการให้ความรู้ทางศีลธรรม และความรู้เรื่องศาสนาแก่ประชาชนให้มากขึ้น ● ส่งเสริมการใช้สื่อแบบผสมในเว็บไซต์ขององค์กรศาสนา รวมทั้งให้มีเว็บไซต์กลางที่รวบรวมเนื้อหาทุกองค์กรศาสนา หรือรวมลิงค์ไปยังเว็บไซต์ขององค์กรศาสนาทุกกลุ่มองค์กรศาสนา ● ส่งเสริมการใช้สื่อพื้นบ้านในการนำเสนอเนื้อหาที่สอดแทรกหลักศาสนธรรม

^{๒๘} ประยุกต์จากกระบวนการสื่อสาร Source Message Channel Receiver ของ David K.Berlo

<p>มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)</p>	<p>ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเนื้อหาทางด้านศาสนาที่มีคุณภาพ</p>
<p>ขั้นตอน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดให้มีการเสริมความรู้ในการสื่อสาร การโน้มน้าวใจ ตลอดจนทักษะในกระบวนการผลิตสื่อ ให้แก่บุคลากรทางศาสนา เช่นการจัดอบรม การศึกษาดูงาน ตลอดจนการจัดให้มีนักวิชาชีพในการสื่อสารเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ในการผลิตสื่อซึ่งมีทั้งระดับการใช้เทคโนโลยี และการสร้างเนื้อหาด้วยการเขียนบท (Script Writing) และกลวิธีการเขียนโน้มน้าวใจ ● จัดให้มีตำราที่มีเนื้อหาทางด้านศาสนาขั้นพื้นฐาน เป็นสื่อสำหรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น สื่อประเภทหนังสือ จุลสาร จดหมายข่าว เทปเสียง และสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ และแพลตฟอร์มต่าง ๆ สถาบันทางศาสนาทุกแห่งสามารถผลิตสื่อเหล่านี้ได้โดยง่ายและมีราคาถูก องค์กรศาสนาสามารถใช้สื่อเหล่านี้ในลักษณะสื่อผสม ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ และมีการดูแลระบบของการใส่เนื้อหาที่สอดคล้องและเสริมซึ่งกันและกัน ● ส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อที่มีเนื้อหาทางด้านศาสนา ด้วยการจัดให้มีรางวัลแก่ผู้ผลิตสื่อด้านศาสนาที่มีคุณภาพ มีกองทุนอุดหนุนการผลิตสื่อ โดยเป็นการทำงานร่วมกับคณะกรรมการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ ภายใต้พันธกิจที่ส่งเสริมสื่อด้วยการให้รางวัล
<p>มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)</p>	<p>ส่งเสริมบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการนำหลักคำสอนทางศาสนาที่ดั่งงามไปถ่ายทอดแก่ประชาชน</p>
<p>ขั้นตอน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลักดันให้สื่อมวลชนจัดสรรเวลาที่เหมาะสมให้แก่รายการทางศาสนา และต้องเป็นรายการที่มีเนื้อหาโดยตรงทางศาสนา มิใช่เป็นเพียงการแทรก หรือแฝงไปกับรายการอื่น ๆ ดังที่สื่อมวลชนคือโรงเรียนของสังคม ● ส่งเสริมให้สื่อมวลชนนำเสนอหลักคำสอนทางศาสนาไปถ่ายทอดให้แก่ประชาชน รวมทั้งสื่อให้เห็นภาพศาสนธรรมในเชิงรูปธรรม เช่น ภาพศาสนสถาน การสร้างภาพยนตร์ทางศาสนาที่ยิ่งใหญ่ ● ส่งเสริมให้สื่อมวลชนมีการทำเสนอ หรือส่งเสริมให้เห็นว่าบุคลากรทางศาสนาเป็นผู้มีคุณค่า รวมทั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องพึงส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตนของบุคลากรทางศาสนาให้ดั่งงาม ไม่ต่างพร้อย เพื่อเป็นต้นแบบที่ถูกต้องดั่งงามแก่ประชาชน ในขณะเดียวกันสื่อมวลชนควรนำเสนอให้เห็นว่าประชาชนมีความใส่ใจในการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจทั้งในชีวิตประจำวัน และเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนานั้นด้วย ● ส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบาย และงบประมาณให้เกิดองค์กร คณะบุคคล หรือสมัชชาตัวแทนสื่อจากศาสนาต่าง ๆ เพื่อสร้าง ขับเคลื่อน และกำกับดูแลมาตรฐานจริยธรรมทางศาสนา

	<ul style="list-style-type: none"> ● การกำหนดมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ศาสนาอย่างสร้างสรรค์ พร้อมกลไกกำกับดูแลทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และการยึดถือมาตรฐานจริยธรรมดังกล่าว รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีกลไก ดูแลมาตรฐานจริยธรรมของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ศาสนาของแต่ละศาสนาที่เป็นมาตรฐานกลาง
มาตรการปฏิรูป (Reform Initiatives)	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาในเชิงสร้างสรรค์
ขั้นตอน	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อที่รายงานหรือนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นทางศาสนา ตลอดจนมีความสามารถในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นคลังความรู้อันสำคัญทั้งในระดับชาติและระดับโลก อันจะทำให้เป็นการเปิดมโนทัศน์ของตนให้กว้างขวางถึงในระดับศาสนาเปรียบเทียบกับอีกด้วย ● จัดการส่งเสริมให้เยาวชนมีการเรียนรู้ และเป็นพลเมืองตื่นรู้ทางด้านศาสนา ● เร่งผลักดันให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดประกวดหนังสือทางศาสนา ประประกวดภาพทางศาสนา จัดประกวดเกมความรู้ทางศาสนา ประกวดเรียงความ คำขวัญทางศาสนาในวาระโอกาสอันสำคัญ โดยให้รางวัลเช่น การไปนมัสการสังเวชนียสถาน ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นการเสริมแรงบันดาลใจทางศาสนาให้เข้มข้นยิ่งขึ้น ● รณรงค์ให้ประชาชนใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ทางศาสนาอย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือสื่อสารด้วยเหตุผล มากกว่าอารมณ์ รวมทั้งการสอนการไหว้ การกราบอย่างถูกวิธี นำเสนอคำแปลทศสวดที่ร้อยกรองอย่างไพเราะ สอนการตั้งคำถามทางศาสนาและหาคำตอบด้วยตนเองมาแลกเปลี่ยนกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ● การจัดห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom หรือ Smart Classroom) หรือห้องเรียนศีลธรรมออนไลน์ โดยให้โรงเรียนและองค์กรศาสนาที่มีความพร้อมจัดสรรเวลาหนึ่งชั่วโมงในหนึ่งอาทิตย์จัดห้องเรียนดังกล่าว โดยเริ่มต้นทำ Pilot Project กับกระทรวงศึกษาธิการในโครงการ Smart Classroom เพื่อหารูปแบบสำหรับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไปในอนาคต

ผู้รับผิดชอบดำเนินการ

- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และองค์กรศาสนาต่าง ๆ
- องค์กรเผยแพร่ศาสนา และสื่อมวลชนของศาสนาต่าง ๆ
- คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และองค์กรหรือสมาคมทางด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ

ภาคผนวก ง

การจัดกิจกรรมการศึกษาด้วยหลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ง

การจัดกิจกรรมการศึกษาด้วยหลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา

๑. หลักการและเหตุผล

พระปฐมบรมราชโองการเนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓ “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” จะเป็นจริงขึ้นมาได้ ถ้าข้าราชการ เหล่าพสกนิกรเป็นผู้ฝึกฝนตนด้วยธรรมะ ศีกษาธรรมะ และปฏิบัติธรรมะ สถานศึกษาจึงเป็นสถานที่ให้การศึกษาและอบรมปมนิสัยให้เยาวชนด้วยหลักธรรม จึงจะเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีความมั่นคงในอารมณ์ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และใช้สติปัญญาอย่างสร้างสรรค์ แต่สิ่งที่ประจักษ์ในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าสถาบันการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จในการกิจการสร้างคนให้เป็นคนดีมีธรรมะที่แท้จริงได้ ปัญหาที่พบเห็นตามสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาการใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท ยาเสพติด การพนัน มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เยาวชนไทยท้องในวัยเรียนสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งของเอเชีย และเป็นอันดับสองของโลก ตามมาด้วยปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาการทำแท้ง ฯลฯ เยาวชนตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง และอีกสารพัดรูปแบบ ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ลุกลามไปทั่วประเทศและทั่วโลก ทั้งนี้ เป็นเพราะขาดการปฏิรูปการสร้างคน สถาบันการศึกษาขาดความรู้และตระหนักที่จะนำเอาหลักธรรมของศาสนาไปประยุกต์ใช้ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเกรงกลัวและละอายต่อบาปและซึมซับเข้าไปเป็นนิสัยของผู้เรียนอย่างถาวร

๒. ประเด็นการศึกษา การฝึกอบรมนักเรียนด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

๓. วิธีการพิจารณาศึกษาและข้อค้นพบ

๓.๑ ศึกษาแนวทางการพัฒนาคนในชาติ ซึ่งพบว่าใช้การบรรพชาอุปสมบท และการอบรมเด็กและสตรี เป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชาติ เพราะปลูกฝังสำนึกหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม โดยยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลักจึงได้ถือเป็นที่นิยมปฏิบัติสืบต่อมาถึงปัจจุบันว่าเมื่อเด็กชายอายุ ๗ ขวบ ให้บวชเป็นสามเณรศึกษาเล่าเรียนธรรมะ ถ้าอายุ ๒๐ ปี ต้องบวช ๑ พรรษา ก่อนเข้ารับราชการ หรือทำงานหรือครองเรือน ทำให้เป็นผู้มีศีลธรรมประจำใจไว้สอนตนเอง ครอบครั้ว และดำเนินชีวิตถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นเหตุให้มีความเห็นถูกเสมอ มีศีลเสมอกัน จึงไม่มีการเอาเปรียบกัน ความปรองดองสามัคคีเป็นปึกแผ่นของคนในชาติจึงจะเกิดขึ้น

๓.๒ ศึกษาหลักสูตรการอบรมพบว่า ประกอบด้วยการฝึกปฏิบัติจากกิจกรรมชีวิตที่ฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ตามหลักทศ ๖ และพระธรรมวินัย โดยปฏิบัติเป็นกิจวัตรคือฝึกฝนตนเองเป็นประจำ เนื้อหาการฝึกมาจากพระธรรมวินัย และเสขียวัตถ์ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย โดยมีเนื้อหา ดังนี้

- ๑) ความยิ่งใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
- ๒) การรักษาศีล (ความดีพื้นฐาน ๕ ประการ)
- ๓) การเจริญสมาธิภาวนา
- ๔) ความจริงของชีวิต : กฎแห่งกรรม, มรรคมงคล ๘, ทุกข์ ๔
- ๕) การดำเนินชีวิตที่ประเสริฐสำหรับฆราวาส
- ๖) หน้าที่พลเมืองตามหลักทศ ๖ (สิงคาลกสูตร)

๓.๓ ระหว่างการอบรมมีกิจกรรมฝึกปฏิบัติจริงในภาคสนาม

๓.๔ จากการประเมินการดำเนินโครงการ นักเรียนที่เข้ารับการอบรมประเมินตนเองซึ่งมีผล ดังนี้

- ๑) นักเรียนสามารถเป็นต้นแบบด้านศีลธรรม มีคุณธรรมพื้นฐาน ในระดับมาก
- ๒) นักเรียนเป็นชาวพุทธ รู้จักทำทาน รักษาศีลและนั่งสมาธิได้ ในระดับมากถึงมากที่สุด
- ๓) นักเรียนมีความสามารถในระดับมาก ในการสร้างเครือข่ายผู้นำต้นแบบด้านศีลธรรมได้
- ๔) การอบรมสามารถสร้างความมีจิตอาสาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ในระดับมากที่สุด
- ๕) การอบรมสามารถสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและ

ชุมชนได้ ในระดับมากถึงมากที่สุด

๖) ผลจากการที่นักเรียนได้มาอบรม คาดว่าจะทำให้โรงเรียนสนับสนุนการทำกิจกรรมด้านศีลธรรมของนักเรียนมากขึ้น ในระดับมาก

๗) นักเรียนสามารถเป็นผู้นำความดีสากลในโรงเรียน หรือครอบครัว หรือชุมชนได้ในระดับมาก

๓.๕ เป็นการพัฒนาเยาวชนโดยวัดเป็นแกนหลักในการฝึกฝนอบรมภายใต้การมีส่วนร่วมปฏิบัติการของครอบครัว และชุมชน

๓.๖ กิจกรรมการอบรมตามโครงการฯ สำหรับนักเรียนชายมีการบรรพชาเป็นสามเณร นักเรียนระหว่างการฝึกอบรม ใช้โรงเรียน ใช้วัด ใช้ศูนย์ปฏิบัติธรรม ศูนย์อบรม เป็นสถานที่ฝึก โดยมีสถานศึกษาทำหน้าที่รับผิดชอบพานักเรียนเข้าร่วมโครงการ ใช้เวลาอบรม ๑๐ - ๒๑ วัน ติดต่อกัน ในช่วงปิดภาคเรียน โดยมีพระภิกษุเป็นวิทยากรให้การอบรม และมีผู้ปกครองและครูเป็นผู้ช่วยเหลือ

๓.๗ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียน และรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา

๓.๘ แผนและหลักสูตรโครงการฝึกอบรมนักเรียนด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

๑) วัตถุประสงค์ เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้อุทิศ และปฏิบัติความดีพื้นฐาน ๕ ประการ เพื่อสร้างนิสัยรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมแก่เยาวชน

๒) วิธีการฝึกอบรม

๒.๑) มีหลักการฝึกที่ต้องครบองค์ ๔ คือ มีบุคคลต้นแบบ สอนให้รู้ ฝึกคิดให้เข้าใจ และปฏิบัติด้วยความเข้าใจ

๒.๒) กิจกรรมฝึกรับผิดชอบตนเอง เช่น ทำความสะอาดร่างกาย สมบัติส่วนตัว จัด เก็บ ใช้ รักษา สมบัติส่วนตัว การขับถ่าย ออกกำลังกาย อิริยาบถ

๒.๓) กิจกรรมฝึกความรับผิดชอบต่อบุคคลรอบข้าง เช่น ทำความสะอาดที่อยู่อาศัย สมบัติส่วนตัว ฝึกจัดระเบียบความคิด ฝึกพูดวาจา สุภาพดี ฝึกเสียยวัตรตามพระธรรมวินัย ฝึกมารยาทไทย

๒.๔) ฝึกกิจกรรมให้รับผิดชอบต่อโรงเรียน/ชุมชน เช่น ฝึกกิจกรรมหน้าเสาธง (ร้องเพลงชาติ) ฝึกมารชซึ่งความดี ทำความสะอาดสถานที่ส่วนรวม ขยันขันแข็ง ไม่เกียจคร้าน ไม่คบมิตรเทียม คบแต่มิตรแท้ ตั้งใจเรียน แต่งกายถูกระเบียบ

๒.๕) ความรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา เช่น เจริญสมาธิ สวดมนต์ บวช รักษาศีล ฟังธรรม

๒.๖) ต่อชาติ พระมหากษัตริย์ ด้วยการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมอย่างเคร่งครัด

๓) การติดตามและการประเมิน จะต้องติดตาม ดูแล ให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ

- ประเมินตามสภาพจริงจากทีมงานในชุมชน โดยประเมินนักเรียน ด้านความสะอาด ด้านความเป็นระเบียบ ของสมบัติส่วนตัว ส่วนรวม ด้านความสุภาพ ด้านการตรงเวลา และด้านรักการเจริญสมาธิ

๔) ผลงานที่เกิดขึ้นจริง

- กระตุ้นเศรษฐกิจ ชุมชน - มหภาค อย่างเห็นผลทันที

- ยกกำลังใจคนทั้งชาติ

- มีนักเรียนชายศึกษาธรรมด้วยการอบรมและบวชเป็นสามเณรทั่วประเทศ

- มีนักเรียนหญิงได้ศึกษาธรรมด้วยการเข้าค่ายอบรมถือศีล รักษาศีล เกิดขึ้นทั่วประเทศ

- เยาวชนชาย-หญิง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง บุคคลรอบข้าง โรงเรียน ชุมชน ชาติ

- พระพุทธศาสนามั่นคง

๔. ข้อเสนอแนะและแนวทางการดำเนินงาน

๔.๑ จัดให้มีปราชญ์ด้านศาสนาประจำโรงเรียน ทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการฝึกอบรมนักเรียนด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการสนับสนุนงบประมาณค่าตอบแทน ใช้สอย และวัสดุจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔.๒ จัดให้มีการฝึกอบรมหรือบรรพชาอุปสมบท ทุกโรงเรียน โดยมีมหาเถรสมาคม เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกวัดเป็นประธานหลักในการอบรมตามโครงการฝึกอบรมนักเรียนด้วยหลักธรรมของศาสนาปลูกฝังความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

๔.๓ ให้ครู ผู้ทรงวุฒิ พระภิกษุและผู้ปกครองเป็นวิทยากร ดำเนินการฝึกอบรม

๔.๔ ครูทุกคนและผู้ปกครองที่เป็นพี่เลี้ยงต้องผ่านการฝึกการเป็นพี่เลี้ยงมิตรแท้

๔.๕ นักเรียนที่จะจบการศึกษาแต่ละระดับผ่านการอบรมตามหลักสูตร ๓ สัปดาห์ดังนี้

๑) ระดับประถมศึกษา (ป.๖) เข้าค่ายฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมนักเรียน ด้วยหลักธรรมทางศาสนา ๑ ครั้ง

๒) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเข้าค่ายฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมนักเรียน ด้วยหลักธรรมของศาสนา ๑ ครั้ง

๓) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๖) เข้าค่ายฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมนักเรียน ด้วยหลักธรรมของศาสนา ๑ ครั้ง

๔) ระดับอุดมศึกษาเข้าค่ายฝึกอบรมตามโครงการฝึกอบรมหรือบรรพชาอุปสมบท ๑ พรรษา หรือตามโครงการฝึกอบรมนักเรียน นักศึกษาด้วยหลักธรรมของศาสนา ๑ ครั้ง

๔.๖ การจัดกิจกรรมหน้าเสาธง โรงเรียนมีแนวปฏิบัติดังนี้

- ๑) ร้องเพลงชาติด้วยเสียงของนักเรียนเอง
- ๒) สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยด้วยเสียงของนักเรียนเอง
- ๓) สมาทานศีล ๕ ด้วยเสียงของนักเรียนเอง
- ๔) ทหาร ตำรวจ ข้าราชการในท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ผู้ปกครองที่เป็นต้นแบบที่ดี ผลัดเปลี่ยนมาให้โอวาทแก่นักเรียน ๕ - ๑๐ นาที ทุกวัน
- ๕) ฝึกจัดระเบียบแถวแบบมารชซึ่งความดี ตามแบบของทหารทุกสัปดาห์
- ๖) ทุกวันสุดสัปดาห์ให้สวดมนต์ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และจบด้วยการร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี
- ๗) กิจกรรมหน้าเสาธงและสวดมนต์วันศุกร์สุดสัปดาห์ ให้ถือเป็นรายวิชาที่มีหน่วยการเรียนรู้มีผลการเรียนเป็นเกรด ๔, ๓, ๒, และ ๑
 - ๓.๗ กิจกรรมฝึกความรับผิดชอบต่อน้ำที่พลเมืองและศีลธรรมเป็นกิจกรรมหลักที่ครูและนักเรียนถือปฏิบัติประกอบด้วย กิจกรรมในชีวิตจริงที่จะต้องปฏิบัติทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน ให้เป็นกิจกรรมที่เน้นเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบ ความสุภาพ การตรงต่อเวลา และการเจริญสมาธิภาวนา และให้ถือเป็นเกณฑ์พิจารณาความดีความชอบของครูด้วย
 - ๓.๘ กิจกรรมฝึกความรับผิดชอบต่อน้ำที่พลเมืองและศีลธรรมทั้งต่อตนเอง ต่อบุคคลรอบข้าง ต่อโรงเรียน/ชุมชน ต่อพระพุทธศาสนา ต่อชาติและพระมหากษัตริย์
 - ๓.๙ ปรับเกณฑ์การเลื่อนวิทยฐานะครูดังนี้
 - ๑) ให้ยกเลิกการทำวิจัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเลื่อนวิทยฐานะ
 - ๒) ให้ครูเขียนแผนการสอนที่ครูออกแบบแผนเองและเขียนตามความเป็นจริงที่ครูสอนเป็นหลักฐานประกอบการเลื่อนวิทยฐานะ
 - ๓) การประเมินแผนการสอนให้ประเมินดังนี้
 - ๓.๑) ประเมินพฤติกรรมการความสะอาด ความเป็นระเบียบ ความสุภาพ การตรงต่อเวลา มีจิตเป็นสมาธิ ของนักเรียนที่ชั้นเรียน ที่โรงเรียน ที่บ้าน และที่วัด โดยมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ประเมินผลของแผนการสอน คณะกรรมการชุมชนประกอบด้วย บุคคลต้นแบบ ต่อไปนี้ พระสงฆ์ ทหาร ตำรวจ ผู้ปกครองนักเรียน ครู ผู้นำชุมชน
 - ๓.๒) ให้ประเมินผลแผนการสอนที่ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในแต่ละรายวิชา

๕. ข้อดีที่เกิดขึ้นจากโครงการการฝึกอบรมนักเรียนด้วยหลักธรรมของศาสนา

- ๕.๑ สามารถแก้ไขปัญหาครอบครัวแตกแยก ครอบครัวล้มเหลวจะลดลง ส่งผลให้บุตรหลานและเยาวชนได้รับการดูแลอบรมเลี้ยงดู มีภูมิคุ้มกันอบายมุขและสิ่งเลวร้ายทั้งหลายในสังคม ที่ประสบอยู่ในปัจจุบันได้
- ๕.๒ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์จะได้รับการฝึกอบรมให้สามารถเป็นครูผู้สอน พ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนได้ และเป็นแบบอย่างเรื่องครอบครัวอบอุ่นให้กับชุมชนในท้องถิ่นของตนเองได้

๕.๓ นักเรียน นักศึกษาเมื่อได้รับการฝึกอบรมด้วยการเข้าค่ายอบรมหรือบรรพชาอุปสมบทแล้ว จะเป็นผู้มีนิสัยดี ใฝ่เรียนรู้ ปัญหาการหนีเรียน สอบตก ก็จะหมดไป เป็นการปฏิรูปการศึกษาที่ถึงตัวนักเรียน อย่างเป็นรูปธรรมและได้ผล

๕.๔ เกิดการศึกษาค้นคว้า วิจัย เรื่องการปฏิรูปครอบครัว ปฏิรูปการสร้างคนขึ้นในสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับอุดมศึกษา

๕.๕ พระภิกษุสงฆ์จะพัฒนาตนเองให้เป็นครูสอนศีลธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหา พระภิกษุสงฆ์ที่ประพฤติตนไม่เรียบร้อยได้

๕.๖ การบริหารการคณะสงฆ์จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่จะบริการสังคมด้วยด้วยการจัด กิจกรรมการบรรพชาอุปสมบทให้กับนักเรียน นักศึกษา

๕.๗ ผู้บริหารองค์กรศาสนาอื่น ๆ ก็จะมีการปรับปรุงโครงการนำหลักคำสอนในศาสนานั้น ๆ มาสู่นักเรียนและศาสนิกของตนจะเกิดความร่วมมือระหว่างศาสนาทุกศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม

๕.๘ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการต่าง ๆ และภาคเอกชนจะมีช่องทางเข้ามาร่วมมือ ได้อย่างเต็มที่ และสามารถที่จะคัดคนดีที่ผ่านการบรรพชาอุปสมบทด้วยหลักการใหม่นี้ เข้ามาสู่องค์กรของตนได้

๕.๙ ภาคการเมือง ประชาชนก็จะสามารถเลือกบุคคลเข้ามาบริหารประเทศ บริหารท้องถิ่นจากคนที่ เข้ามาร่วมมือในการจัดอบรมนักเรียนด้วยหลักธรรมของศาสนา หรือมีกิจกรรมการบรรพชาอุปสมบทและการ ฝึกอบรมนักเรียนทุกคน ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างคนให้มีศีลธรรมครอบคลุมทุกภาคส่วน

๕.๑๐ นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการและผ่านการประเมิน ได้รับการปลูกฝังค่านิยม ๑๒ ประการ ตามนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

๖. ข้อเสนอและวิธีดำเนินการ

๖.๑ ส่งเสริมและผลักดันให้เกิดคณะทำงานพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรม ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) หรือ บ้าน โรงเรียน มัสยิด (บรม) และ องค์กรของรัฐทุกภาคส่วน โดยมีสถานศึกษาเป็นหน่วยประสานงาน โดยวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑) จัดตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพสถานศึกษาในการบูรณาการหลักศาสนธรรมในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน หรือ บ้าน โรงเรียน มัสยิด และองค์กรของรัฐทุกภาคส่วน

๒) กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะทำงานที่จัดตั้งขึ้น ให้มีบทบาทในการ ส่งเสริมศาสนธรรมต่อการเรียนการสอน พร้อมเชื่อมโยงไปสู่วัด องค์กรของรัฐทุกภาคส่วนและชุมชนพื้นที่

๓) กำหนดให้มีการพัฒนาศักยภาพ ประเมินผล และติดตามผล พร้อมรายงานผลไปยัง ส่วนงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งร่วมกับวัด องค์กรของรัฐทุกภาคส่วนและชุมชนพื้นที่ จัดทำแผนพัฒนา และปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และกิจกรรมทางศาสนาในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

๖.๒ ส่งเสริมและผลักดันให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ศาสนธรรมแบบบูรณาการอย่างครบวงจรและทันสมัย ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และในสถานศึกษาหรือวัดทุกแห่ง เพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเกิดการเรียนรู้ ศาสนธรรมตลอดชีวิต โดยมีวิธีดำเนินการ คือ กำหนดนโยบายให้ทุกชุมชนจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ทางศาสนา พร้อมเป็นกลไกในการเชื่อมโยงการจัดการเรียนการสอนทางด้านศาสนาของสถานศึกษา และกิจกรรมทางศาสนา กับทุกภาคส่วนในพื้นที่

๖.๓ สถานศึกษาทุกแห่งต้องมีผู้นำจิตวิญญาณเป็นปราชญ์ประจำโรงเรียน ที่เป็นต้นแบบ เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อถ่ายทอด เชื่อมโยงองค์ความรู้-กิจกรรมทางศาสนา พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนขับเคลื่อนสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานทุกภาคส่วนพื้นที่ให้ โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑) ให้สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันค้นหา ส่งเสริม พัฒนาและรักษาผู้นำทางจิตวิญญาณ (นักปราชญ์ทางด้าน ศาสนา ที่พร้อมทั้งความดี ความเก่ง และความเป็นนักปฏิบัติกร) อย่างน้อย ๑ คน ต่อโรงเรียนหรือชุมชน

๒) จัดสรรอัตรากำลัง เพื่อบรรจุผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นอาสาสมัคร หรือเจ้าหน้าที่ โดยให้บทบาทหน้าที่ชัดเจนเหมือนอนุศาสนาจารย์ในกองทัพ

๓) การจัดกิจกรรมทางศาสนาของสถานศึกษา วัด องค์กร ของรัฐทุกภาคส่วนและชุมชน ในพื้นที่ต้องร่วมกันกับผู้นำทางจิตวิญญาณ (นักปราชญ์ทางด้านศาสนา) ของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดเป็นแนวปฏิบัติ ในทิศทางเดียวกัน

๖.๔ พัฒนาระบบการผลิตครู และการฝึกอบรมประกอบวิชาชีพครู ให้มีเกณฑ์มาตรฐานด้านศีลธรรมและการสอนหลักศาสนธรรมแบบบูรณาการ โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑) ให้เพิ่มมาตรฐานด้านการสอนหลักศาสนธรรมแบบบูรณาการ ในการสอบมาตรฐานวิชาชีพครู สถาบันการผลิตครู ต้องมีรายวิชาการสอนหลักศาสนธรรมแบบบูรณาการเป็นวิชาบังคับ โดยเนื้อหาหลักสูตรต้องผ่านความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม

๒) การฝึกอบรมประกอบวิชาชีพครู ต้องมีหลักฐานด้าน มาตรฐานการปฏิบัติตนที่ชัดเจน เช่น มีสมุดบันทึกความเป็นครูดี หรือมีหลักฐานการไปปฏิบัติ ธรรมหรือปฏิบัติกิจกรรมความดีที่เห็นเป็นรูปธรรม

๓) การเลื่อนวิทยฐานะของคุณครู อนุญาตให้คุณครูไม่ว่าจะสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด ก็สามารถทำผลงานด้านศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมได้

๖.๕ ส่งเสริมและผลักดันให้สถานศึกษาทุกแห่งมีหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นการนำหลักศาสนธรรมมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อการสร้างนิสัยดีพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑) กำหนดให้ทุกสถานศึกษาต้องมีแบบแผนกิจวัตรความดี ที่นักเรียนปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน และที่ชุมชน พร้อมการติดตาม ประเมินผล ยกย่องให้กำลังใจ

๒) กำหนดให้ทุกสถานศึกษาต้องมีหลักสูตรการเรียนรู้หลักศาสนาด้วยการปฏิบัติจริง อาจเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร หลักสูตรสถานศึกษา หรือหลักสูตรคู่ขนานก็ได้ เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สำหรับนักเรียนชาย หรืออบรมศีลจารีนิสำหรับนักเรียนหญิง หรืออบรมคุณธรรมตามหลักศาสนาของตน เป็นเวลาอย่างน้อย ๒๑ วันติดต่อกัน ในช่วงปิดภาคฤดูร้อน โดยการสนับสนุนของวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล ฯลฯ

๓) จัดให้มีวิชาครอบครัวอบอุ่น เพื่อสอนการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องวิธีให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครอง และผู้ปกครองนักเรียน

๔) ส่งเสริมให้ศึกษา วิจัย และนำผลการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการ เทคนิค และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ มาใช้พัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาสื่อการเรียนรู้ ด้านศาสนาให้เหมาะสมในแต่ละหลักสูตร และระดับของการศึกษา

๖.๖ ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนบวชเรียนตามหลักสูตรของการคณะสงฆ์เป็นหลักสูตรคู่ขนานกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑) ตรากฎกระทรวงกำหนดให้การจบหลักสูตรการศึกษา นักเรียนต้องผ่านการอบรมด้วยหลักศาสนธรรมหรือการบรรพชา อย่างน้อยช่วงระดับละ ๑ ครั้ง จึงจะจบหลักสูตรการศึกษา ดังนี้

- ระดับประถมศึกษา (ป.๖) อบรมหรือบรรพชา อย่างน้อย ๑ ครั้ง
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๓) อบรมหรือบรรพชา อย่างน้อย ๑ ครั้ง
- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๖) อบรมหรือบรรพชา อย่างน้อย ๑ ครั้ง

๒) รัฐบาลสนับสนุนทุนการศึกษาแก่สามเณรที่บวชเรียนต่อ จนกระทั่งจบการศึกษาชั้นสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละรูป

๖.๗ การให้ความสำคัญของเกียรติบัตร

การให้ความสำคัญของประกาศนียบัตรที่ผ่านการอบรม หากจะให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการฝึกฝนตนเองและครอบครัวและเกิดค่านิยม ๑๒ ประการ จำเป็นต้องมีมาตรการจูงใจสำหรับนักเรียนและครอบครัวที่ตั้งใจฝึกฝนตนเอง หากผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จะได้รับเกียรติบัตร ดังนี้

๑) นักเรียนที่ผ่านตามเกณฑ์ตามกิจกรรมการฝึกฝนตนเองประจำวันและผ่านการอบรม ๑ ครั้ง ในแต่ละช่วงชั้น จะได้รับเกียรติบัตรผ่านการอบรม

๒) ผู้ปกครองและสมาชิกทุกคนในบ้าน (ยกเว้นเด็กอายุต่ำกว่า ๑๐ ปี ผู้สูงอายุและผู้พิการ) หากได้ฝึกฝนตนเองตามกิจวัตร เมื่อประเมินผ่านเกณฑ์ ครอบครัวนี้จะได้รับเกียรติบัตรครอบครัวอบอุ่น นักเรียนคนใดที่ได้รับเกียรติบัตรทั้ง ๒ ประเภท มีสิทธิ์ใช้เกียรติบัตรแสดงเพื่อขอสิทธิ์ในการดำเนินการ ดังนี้

๒.๑) ใช้สิทธิ์ในการขอรับคู่มือนำไปชำระค่าบำรุงการศึกษาตามนโยบายเรียนฟรี

๒.๒) สามารถใช้ประกอบในการกู้เงินเรียนจากกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.)

๓) ยื่นเพื่อทำงานในภาคราชการ หรือภาคเอกชนที่ต้องการคัดคนดี

๔) ใช้สำหรับการคัดนักเรียนเข้าเรียนใน ระดับต่าง ๆ ทุกสาขาคณะวิชาต่าง ๆ ทั้งในสถาบันอุดมศึกษา และในสถาบันอื่นๆ

๕) ใช้ประกอบการขอจดทะเบียนสมรส

ภาคผนวก จ

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย “กิจกรรมมาร์ชชิงความดี”

ภาคผนวก จ

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย “กิจกรรมมาร์ชชิงความดี”

๑. หลักการและเหตุผล

ด้วยมูลนิธิครูของแผ่นดิน องค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันของผู้บริหารการศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่มีจิตอาสา เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยในสถานศึกษาทั่วประเทศ เช่น ขาดเรียน เรียนไม่เก่ง สอบตก เสพสิ่งเสพติด ชู้สาว ตั้งท้องทำแท้ง ทะเลาะวิวาท ฯลฯ จึงได้ร่วมกันวิจัย พัฒนา คิดค้นนวัตกรรม เพื่อพัฒนานิสัยเด็กและเยาวชน ให้สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ มีความรู้คู่คุณธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ในการนี้มูลนิธิครูของแผ่นดิน ได้จัดโครงการ “มาร์ชชิงความดี” เป็นการกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนและสถานศึกษาทุกแห่ง ได้ตระหนักและเอาใจใส่ในการอบรมบ่มนิสัยนักเรียนให้มีนิสัยดีที่ทุกคนต้องการ ผ่านนวัตกรรมกระบวนการมาร์ชชิงความดี โดยการแปรแถวประกอบดนตรี และมีระบบพัฒนาทักษะความดีสากล อันได้แก่ นิสัยรักความสะอาด ความเป็นระเบียบ ความสุภาพนุ่มนวล ความตรงต่อเวลา และมีจิตใจที่เป็นสมานธิ

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อบรมบ่มนิสัยนักเรียน ผ่านนวัตกรรมกระบวนการมาร์ชชิงความดี

๒.๒ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีระบบพัฒนาทักษะความดีพื้นฐาน ๕ ประการ

๒.๓ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีเวทีแสดงออกซึ่งความสามารถ มีความภาคภูมิใจในความรู้ความสามารถของตน

๓. เป้าหมาย

๓.๑ โรงเรียนทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า ๕๐๐ โรงเรียน (ปีการศึกษา ๒๕๕๘) นำนวัตกรรมกระบวนการมาร์ชชิงความดีไปพัฒนานักเรียนและสถานศึกษา

๓.๒ โรงเรียนทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ โรงเรียน เข้าร่วมประกวดมาร์ชชิงความดี

๔. ประเภทการประกวด

๔.๑ ประเภทประถมศึกษา (นักเรียนชั้น ป.๑ - ป.๖)

๔.๒ ประเภทโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (นักเรียนชั้น ป.๑ - ม.๓)

๔.๓ ประเภทมัธยมศึกษาตอนต้น (นักเรียนชั้น ม.๑ - ม.๓)

๔.๔ ประเภทมัธยมศึกษาตอนปลาย (นักเรียนชั้น ม.๔ - ม.๖)

๕. การแปรแถวมาร์ชชิงความดี

๕.๑ จำนวนนักเรียนทีมละ ๔๕ คน โรงเรียนสามารถสมัครได้มากกว่า ๑ ทีม

๕.๒ เวลาที่ใช้ในการแสดงการประกวดไม่น้อยกว่า ๕ นาที และไม่เกิน ๗ นาที

๕.๓ แปรแถวด้วยท่าท่างสง่างาม สุภาพเรียบร้อย สวยงาม เป็นแถว เป็นแนว

๕.๔ การแต่งของนักเรียนที่เข้าประกวดมาร์ชชิงความดี ให้ใช้ชุดของนักเรียนที่ปรากฏในระเบียบของ

โรงเรียน

๕.๕ อุปกรณ์ประกอบการแสดง อนุญาตเพียงถุงมือและธงเท่านั้น

๕.๖ ใช้เพลงและดนตรีประกอบการแปรแถว แทนการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี โดยมีเพลงบังคับคือ เพลง “โลกต้องดีด้วยมือเรา” (ดาวนั้โหลตเพลงได้ที่ *๔๙๑๕๗๙ แล้วโทรออก)

๕.๗ การแสดงต้องทำให้เห็นความดีพื้นฐาน ๕ ประการที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน และสถานศึกษา

๕.๘ ใช้งบประมาณในการฝึกซ้อมอย่างประหยัด

๖. ขั้นตอนการดำเนินโครงการ

๖.๑ สมัครเข้าร่วมโครงการ ดาวนั้โหลตใบสมัครได้ที่ www.gmcthailand.org และส่งไปที่อีเมลล์ 958842@gmail.com ภายในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๘ หรือ ก่อนการแข่งขันระดับจังหวัดของท่าน ๑๐ วัน

๖.๒ ส่งครูผู้รับผิดชอบโครงการมาร์ชชิงความดี เข้าสมัครแข่งขันปฏิบัติการ ๓ วัน ๒ คืน ประมาณเดือน มิถุนายน - กรกฎาคม - สิงหาคม - กันยายน (เฉพาะโรงเรียนที่สนใจและรับจำนวนจำกัด)

๖.๓ ฝึกนักเรียนตามกระบวนการมาร์ชชิงความดี และพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม และยั่งยืน

๖.๔ ส่งเอกสารการประกวดตามกำหนด

๖.๕ คณะกรรมการเยี่ยมโรงเรียน

๖.๖ ส่งนักเรียนเข้าร่วมประกวดมาร์ชชิงความดี ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ

๖.๗ รับถ้วยพระราชทาน โล่รางวัล และทุนการศึกษา

๗. ขั้นตอนการประกวด

ระดับการคัดเลือก	โรงเรียนที่เข้าร่วมประกวด	ช่วงเวลาการประกวด
ระดับจังหวัด	โรงเรียนที่สนใจและสมัครเข้าประกวด	สิงหาคม - ตุลาคม ๒๕๕๘
ระดับภาค	โรงเรียนที่ชนะเลิศระดับจังหวัด	ธันวาคม ๒๕๕๘
ระดับชาติ	โรงเรียนที่ได้รับรางวัลเหรียญทอง อันดับที่ ๑ - ๓ ในระดับภาค	กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

๘. เกณฑ์การให้คะแนน

กิจกรรมการประกวด	ระดับและการให้คะแนน		
	ระดับจังหวัด	ระดับภาค	ระดับชาติ
ระบบพัฒนาทักษะความดีพื้นฐาน ๕ ประการ ของสถานศึกษา	๖๐	๕๐	๔๐
พฤติกรรมนักเรียนก่อนและหลังการแปรแถว ในวันประกวด	๑๐	๑๐	๑๐
การแปรแถวมาร์ชชิงความดี ในวันประกวด	๓๐	๔๐	๕๐
รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

๘.๑ ระบบการพัฒนาทักษะความดีพื้นฐานของโรงเรียน

๑) ส่งเนื้อหาเพื่อประกอบการลงพื้นที่เยี่ยมสถานศึกษา จำนวน ๑๐ หน้ากระดาษ เอ๔ จำนวน ๔ เล่ม สำหรับคณะกรรมการ ๓ เล่ม ส่วนกลาง ๑ เล่ม เนื้อหาประกอบด้วย

- หน้าที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา นโยบาย วิสัยทัศน์ หรือพันธกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง ความดีพื้นฐาน ๕ ประการและคณะทำงานหลัก

- หน้าที่ ๒ - ๓ ภาพรวมระบบพัฒนาทักษะความดีพื้นฐาน ๕ ประการของโรงเรียน

- หน้าที่ ๔ - ๕ การนำความดีพื้นฐาน ๕ ประการสู่นักเรียนทั้งโรงเรียน

- หน้าที่ ๖ - ๗ ภาพบรรยากาศของโรงเรียนที่แสดงถึงความดีพื้นฐาน ๕ ประการ

- หน้าที่ ๘ - ๑๐ ระบบและกระบวนการฝึกแปรแถวมาร์ชชิงความดี

หมายเหตุ หากเกิน ๑๐ หน้า คณะกรรมการจะไม่พิจารณาเอกสารที่เกินนั้น แต่ยังสามารถเข้าประกวดได้

๒) คณะกรรมการจะไปเยี่ยมสถานศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยจะแจ้งวันเยี่ยมเป็นช่วงเวลา (ไม่ระบุวัน)

๘.๒ พฤติกรรมนักเรียนก่อนและหลังการแปรแถว มาร์ชชิงความดี ในวันประกวดทั้งวัน การให้คะแนนพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

๑) ความสะอาดของสถานที่ซึ่งผู้ประกวดใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทุกแห่งจะต้องสะอาด ไม่มีขยะ

๒) ความเป็นระเบียบ พิจารณาจากการเดินแถว การจัดระบบหมู่ การจัดเก็บอุปกรณ์ และสัมภาระต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

๓) ความสุภาพ ไม่มีการทะเลาะวิวาทกันเอง หรือกับโรงเรียนอื่น หากมีจะตัดสิทธิ์การประกวด และความสุภาพในเรื่องการแต่งกาย การพูดจา การไม่ส่งเสียง การไม่นอนในระหว่างวันในที่ไม่เหมาะสม

๔) ความตรงต่อเวลา การมารายงานตัวพร้อมเอกสาร การเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน การอยู่ร่วมกิจกรรมครบตามกำหนด

๕) ความผ่อนคลายของนักเรียน ขณะเดิน ทำกิจกรรมต่างๆ นักเรียนอารมณ์ดี ผ่อนคลาย ยิ้มแย้ม แจ่มใส สง่างาม ไม่แข็งเกร็ง สุภาพ อ่อนน้อม มีสมาธิ มีจิตอาสาในวันประกวด

๖) ความผ่อนคลายของครูฝึก มีอารมณ์ผ่อนคลาย ไม่ดูตำหนิกล่าวเด็กด้วยคำหยาบคาย หรือพูดคุ้ยด้วย คำที่สื่อไปในทางเพศ มีสมาธิ ดูแลเอาใจใส่นักเรียนด้วยจิตเมตตา ดูแลเด็กตลอดเวลาไม่ทอดทิ้งเด็ก

๘.๓ การแปรแถว

๑) การแต่งกายสะอาด ถูกระเบียบ ความตรงต่อเวลา ความสุภาพนุ่มนวล สมาธิ ของผู้เข้าประกวด

๒) ความคิดสร้างสรรค์ การแปรแถว การใช้เพลง เทคนิคการใช้อุปกรณ์ การแสดงวัฒนธรรม ท้องถิ่น และความดีพื้นฐาน ๕ ประการ ตลอดจนการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการประกวด

๓) การแปรแถวพร้อมเพรียง เป็นระเบียบสง่างาม ดูแลทั่วทรงพลัง เป็นหนึ่งเดียว

๔) เริ่มและจบการแสดงตามเวลาที่กำหนด

๕) ความประหยัดของชุดและอุปกรณ์การแสดง

๙. เกณฑ์การตัดสิน

- ร้อยละ ๘๐ - ๑๐๐ ได้รับรางวัลเกียรติบัตรระดับเหรียญทอง
- ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ได้รับรางวัลเกียรติบัตรระดับเหรียญเงิน
- ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ได้รับรางวัลเกียรติบัตรระดับเหรียญทองแดง
- ผลการตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

๑๐. รางวัลที่ได้รับ

๑๐.๑ โรงเรียนที่เข้าร่วมการประกวดและผ่านมาตรฐานทุกโรงเรียน จะได้รับทุนการศึกษา ๑,๐๐๐ บาท และเกียรติบัตรจากโครงการตามผลการประกวด

๑๐.๒ รางวัลระดับจังหวัด

จังหวัดที่มีการจัดงานประกวดอย่างเป็นทางการทุกโรงเรียนที่เข้าประกวดระดับจังหวัด จะได้รับทุนสนับสนุนการประกวด โรงเรียนละประมาณ ๒,๕๐๐ บาท

รางวัลชนะเลิศ โล่รางวัลผู้ว่าราชการจังหวัดและทุนการศึกษา ๓,๐๐๐ บาท

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๑ ประกาศนียบัตรและทุนการศึกษา ๒,๐๐๐ บาท

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๒ ประกาศนียบัตรและทุนการศึกษา ๑,๐๐๐ บาท

๑๐.๓ รางวัลระดับภาค

โรงเรียนที่ชนะเลิศระดับจังหวัดและเข้าประกวดระดับภาค จะได้รับทุนการศึกษา ๕,๐๐๐ บาท

รางวัลชนะเลิศ โถรางวัลรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและทุนการศึกษา ๑๐,๐๐๐ บาท

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๑ ประกาศนียบัตรและทุนการศึกษา ๘,๐๐๐ บาท

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๒ ประกาศนียบัตรและทุนการศึกษา ๕,๐๐๐ บาท

๑๐.๔ รางวัลระดับชาติ

โรงเรียนที่ชนะเลิศระดับเหรียญทอง อันดับ ๑ - ๓ ระดับภาค เข้าประกวดระดับชาติจะได้รับทุนการศึกษา โรงเรียนละ ๘,๐๐๐ บาท

รางวัลชนะเลิศ ถ้วยพระราชทานและทุนการศึกษา ๕๐,๐๐๐ บาท

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๑ ประกาศนียบัตรและทุนการศึกษา ๓๐,๐๐๐ บาท

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๒ ประกาศนียบัตรและทุนการศึกษา ๒๐,๐๐๐ บาท

หมายเหตุ โรงเรียนที่ชนะเลิศการประกวด สามารถประกวดในปีต่อไปได้อีก ยกเว้นได้รับรางวัลชนะเลิศติดต่อกัน ๒ ปี

๑๑. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑๑.๑ ยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาด้วยระบบพัฒนาทักษะความดีพื้นฐาน ๕ ประการ

๑๑.๒ นักเรียนมีระเบียบวินัย มีทักษะความดีพื้นฐาน ๕ ประการ มีความรักสามัคคี มีจริยธรรมและสุขภาพจิตที่แข็งแรง

๑๑.๓ นักเรียนทุกคนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีเวทีแสดงออกซึ่งความสามารถ มีความภาคภูมิใจในความรู้ความสามารถของตน

ภาคผนวก ฉ

บทความ

เรื่อง “การบริหารงานวัดในประเทศไทย :
ความสอดคล้องตามหลักธรรมภิบาล”

ภาคผนวก ฉ

บทความ เรื่อง “การบริหารงานวัดในประเทศไทย: ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล”*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธาดา จันทร์สม คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ศึกษาการบริหารงานวัดในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย” ซึ่งได้เสนอต่อสำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยเป็นการศึกษาการบริหารงานวัด ซึ่งเป็นนิติบุคคลประเภทองค์การไม่แสวงหากำไร ที่มีบทบาทสำคัญกับสังคมไทยมานาน การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ วิธีการและวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคของรูปแบบการบริหารการเงินของวัดไทยที่เป็นอยู่ การวางกรอบการบริหารการเงินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินการวัด จะช่วยให้การกำกับดูแลวัดมีกรอบแนวทางที่ชัดเจนและใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของวัดจากสาธารณชนนำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนาของวัดและพุทธศาสนาในระยะยาวได้

โดยผลจากการศึกษาพบว่า กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่เพื่อการบริหารวัดไม่เพียงพอที่จะทำให้วัดมีแนวปฏิบัติในการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เห็นได้จากโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดที่เป็นระบบ การจัดทำรายงานทางการเงินของวัดไม่เป็นไปตามหลักมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต การเผยแพร่ข้อมูลทางการเงินของวัดให้สาธารณะรับทราบยังอยู่ในวงจำกัด หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัด ยังขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังขาดบทบาทในการกำหนดกรอบในการกำกับดูแลให้การบริหารจัดการทางการเงินของวัดสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล อีกทั้งบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี และหลักการบริหารการเงินของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการภายในวัด

* เนื้อหาในภาคผนวก ฉ นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของบทความ เรื่อง “การบริหารงานวัดในประเทศไทย: ความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล” ซึ่งบทความดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย เรื่อง “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย” ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ธาดา จันทร์สม คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ตารางที่ ๑ : ข้อมูลจำนวนองค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศไทย

ประเภทองค์กร	จำนวนองค์กร (แห่ง)		สัดส่วนองค์กร (ร้อยละ)	
	พ.ศ. ๒๕๕๔	พ.ศ. ๒๕๕๙	พ.ศ. ๒๕๕๔	พ.ศ. ๒๕๕๙
บริการสังคมสงเคราะห์	๑๕,๗๖๑	๑๖,๗๖๘	๒๘.๒	๒๕.๖
สมาคมพัฒนากิจสงเคราะห์	๓,๔๑๑	๓,๗๖๒	๖.๑	๕.๘
สมาคมการค้า หอการค้า	๗๕๘	๑,๐๕๑	๑.๔	๑.๖
สมาคมนายจ้าง สหภาพแรงงาน	๑,๕๓๗	๒,๓๗๔	๒.๘	๓.๖
องค์กรศาสนา	๓๔,๒๕๔	๔๑,๓๗๑	๖๑.๔	๖๓.๒
พรรคการเมือง	๓๒	๔๒	๐.๑	๐.๑
องค์กรเอกชนต่างประเทศ	๕๒	๘๙	๐.๑	๐.๑
รวมทั้งสิ้น	๕๕,๘๐๕	๖๕,๔๗๕	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ อ้างอิงในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๓, หน้า ๑๗)

ตารางที่ ๒ : รายละเอียดวัดในประเทศไทย

วัดมีพระสงฆ์ทั่วประเทศ	๓๗,๐๗๕ วัด
มหานิกาย	๓๔,๓๗๙ วัด
ธรรมยุต	๒,๖๖๖ วัด
จีนิกาย	๑๔ วัด
อนัมนิกาย	๑๖ วัด
พระอารามหลวง	๒๙๐ วัด
มหานิกาย	๒๓๒ วัด
ธรรมยุต	๕๘ วัด
วัดราษฎร์	๓๖,๗๘๕ วัด
มหานิกาย	๓๔,๑๔๗ วัด
ธรรมยุต	๒,๖๐๘ วัด
จีนิกาย	๑๔ วัด
อนัมนิกาย	๑๖ วัด
วัดที่ได้รับพระราชทานนามวิสุงคามสีมา	๒๒,๐๘๔ วัด
วัดที่ไม่ได้รับพระราชทานนามวิสุงคามสีมา	๑๔,๙๙๑ วัด
วัดร้าง	๕,๙๒๔ วัด

ที่มา: กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานศาสนาสมบัติ ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๓

ตารางที่ ๓ : การแต่งตั้ง การคัดเลือก ไวยาวัจกร และคณะกรรมการวัด

คณะกรรมการวัดและไวยาวัจกร	ร้อยละ	(คน)
การแต่งตั้งไวยาวัจกร		
- ไม่มี	๗.๖	(๙๙)
- มี	๙๒.๔	(๑,๒๐๑)
วิธีการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นไวยาวัจกร		
- เจ้าอาวาสคัดเลือกและแต่งตั้ง	๖๘.๘	(๘๑๘)
- กรรมการวัดคัดเลือกและเสนอเจ้าอาวาสแต่งตั้ง	๑๗.๑	(๒๐๓)
- อื่น ๆ เช่น ได้รับคัดเลือกจากชาวบ้าน เจ้าอาวาส และชาวบ้านร่วมกัน คัดเลือก ฯลฯ	๑๔.๑	(๑๖๘)
มีคณะกรรมการวัด		
- ไม่มี	๘.๓	(๑๐๓)
- มี	๙๑.๗	(๑,๑๓๗)
วิธีการคัดเลือกกรรมการวัด		
- เจ้าอาวาสเป็นผู้คัดเลือก	๕๑.๒	(๕๘๕)
- ผู้นำชุมชนร่วมกับเจ้าอาวาสเป็นผู้คัดเลือก	๒๐.๗	(๒๓๖)
- ผู้นำชุมชนเสนอชื่อให้เจ้าอาวาสคัดเลือก	๙.๗	(๑๑๑)
- อื่น ๆ เช่น ได้รับคัดเลือกจากชาวบ้าน ชาวบ้านพร้อมเจ้าอาวาสประชุมพระ ในวัดและชาวบ้าน ฯลฯ	๑๘.๔	(๒๑๐)
อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารวัด		
- ดูแลกิจกรรมต่างๆ ภายในวัด เช่น การจัดงานประจำปี งานบุญต่างๆ การเป็นผู้ดำเนินงานและเชิญชวนในการมาเที่ยวงานบุญ เป็นต้น	๒๘.๔	(๓๓๒)
- ดูแลปรับปรุงและพัฒนาวัด เช่น การบูรณะและปฏิสังขรณ์วัด การสร้าง และซ่อมแซม เป็นต้น	๑๙.๙	(๒๓๒)
- เป็นที่ปรึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าอาวาส	๑๓.๒	(๑๕๔)
- ดูแลเรื่องการเงินของวัด เช่น รายรับ-รายจ่าย การทำบัญชี และตรวจสอบ และผลประโยชน์ของวัด เป็นต้น	๑๑.๗	(๑๓๗)
- บริหารกิจการภายในวัดต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายเพื่อมาปฏิบัติธรรมในวัด การพิมพ์หรือแจกเอกสารให้แก่พุทธศาสนิกชน เป็นต้น	๗.๗	(๙๐)
- ดูแลความปลอดภัย สถานที่ และความสงบเรียบร้อยภายในวัด	๖.๓	(๗๓)
- ดูแลทรัพย์สินของวัด ได้แก่ โบราณสถาน - โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ครุภัณฑ์ เป็นต้น	๕.๘	(๖๘)
- ดูแลพฤติกรรมและกิจที่พระสงฆ์ไม่สามารถกระทำได้	๔.๒	(๕๙)
- ประชุม ชี้แจง ประชาสัมพันธ์ และออกความคิดเห็นเกี่ยวกับวัด	๒.๔	(๒๘)
- อื่น ๆ เช่น ระงับอธิกรณ์ในวัด แจกฎีกา เป็นต้น	๐.๓	(๔)

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ ๔ : การจัดทำบัญชีการเงินเป็นประจำ

การจัดทำบัญชีเป็นประจำ	อัตราร้อยละ	(คน)
มีการบันทึกรายรับ-รายจ่ายของวัด		
- ดำเนินการทุกวัน	๗๔.๓	(๙๕๖)
- ไม่ได้ดำเนินการ	๒๒.๕	(๒๘๗)
- ไม่ทราบ	๓.๒	(๔๑)
มีการรายงานการเงินของวัด		
- ทุกปี	๕๙.๓	(๗๗๑)
- ทุกครึ่งปี	๔.๕	(๕๘)
- ทุก ๓ เดือน (รายไตรมาส)	๓.๒	(๔๑)
- ทุกเดือน	๒๕.๖	(๓๓๓)
- ไม่ได้ดำเนินการ	๗.๕	(๙๘)
มีการตรวจสอบบัญชีจากผู้สอบบัญชี		
- มีการตรวจสอบ	๕๙.๘	(๗๗๔)
- ไม่มีตรวจสอบ	๔๐.๒	(๕๒๐)
มีการเปิดเผยรายงานทางการเงินของวัดให้แก่สาธารณชน		
- มีการดำเนินการให้มีการเปิดเผย	๙๑.๖	(๑,๑๘๓)
- ไม่มีดำเนินการให้มีการเปิดเผย	๘.๔	(๑๐๘)
วิธีการดำเนินการ		
- ปิดประกาศในที่สาธารณะ	๔๗.๒	(๕๕๗)
- เผยแพร่บนเว็บไซต์	๓.๔	(๔๐)
- อื่น ๆ เช่น เสียงตามสาย จัดทำเอกสารใช้จ่ายเงินของวัด แจกประชาชนในหมู่บ้านได้ทราบ แจ้งที่ประชุมกรรมการวัด เป็นต้น	๔๙.๔	(๕๘๓)

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ ๕ : รายรับ - จ่ายเงินของวัด

รายรับ - รายจ่ายเงินของวัด	อัตราร้อยละ	(คน)
รายรับ - รายจ่ายเงินของวัด		
- ไม่มีรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจน	๑๕.๔	(๑๙๙)
- มีรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจน	๘๔.๖	(๑,๐๙๓)
วิธีดำเนินการ		
- จัดทำบัญชีรับ - จ่ายเป็นลายลักษณ์อักษร	๖๑.๔	(๕๖๙)
- การดูแลร่วมกันของเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือกรรมการวัด	๓๘.๖	(๓๕๗)

รายรับ - รายจ่ายเงินของวัด	อัตราร้อยละ	(คน)
การเก็บรักษาเงิน		
- เก็บไว้ที่ธนาคาร/สถาบันการเงิน โดยเจ้าอาวาส และกรรมการหรือ ไวยาวัจกรวัด ๑ - ๒ คน ร่วมกันลงนามในการเบิกจ่าย	๙๐.๓	(๑,๑๖๓)
- เก็บไว้ที่ธนาคาร/สถาบันการเงิน และเจ้าอาวาสเบิกได้เพียงผู้เดียว	๔.๗	(๖๑)
- เจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแล	๓.๐	(๓๙)
- คณะกรรมการวัดเป็นผู้ดูแล	๑.๙	(๒๕)
การเก็บรักษาสมุดเงินฝาก		
- เจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแล	๗๐.๐	(๘๖๐)
- ไวยาวัจกรเป็นผู้ดูแล	๑๓.๘	(๑๗๐)
- กรรมการวัดเป็นผู้ดูแล	๑๑.๐	(๑๓๕)
- อื่น ๆ เช่น เจ้าอาวาสและกรรมการวัด ประธานสภาตำบล ผู้นำหมู่บ้าน พระภิกษุในวัด เป็นต้น	๕.๑	(๖๓)

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ ๖ : การจัดการทรัพย์สินภายในวัด

การจัดการทรัพย์สินภายในวัด	ร้อยละ	(คน)
การจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์		
- ไม่มีการดำเนินการ	๕๐.๓	(๖๕๓)
- มีการดำเนินการ	๔๙.๗	(๖๔๔)
วิธีดำเนินการ		
- มอบหมายให้พระในวันวัด ได้แก่ พระเลขา สามเณร รองเจ้าอาวาส ฯลฯ เป็นผู้ดำเนินการ	๓๗.๐	(๒๒๖)
- จัดทำทะเบียนและการทำบัญชีเป็นหมวดหมู่	๓๖.๙	(๒๒๕)
- คณะกรรมการวัดเป็นผู้ดูแล	๙.๒	(๕๖)
- เจ้าอาวาสเป็นผู้ดูแล	๗.๗	(๔๗)
- สำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นผู้ดูแล	๒.๑	(๑๓)
- ไวยาวัจกรเป็นผู้ดูแล	๒.๐	(๑๒)
- กรรมการศาสนาเป็นผู้ดูแล	๐.๓	(๒)
- อื่น ๆ เช่น ให้แม่ชีเป็นผู้ดูแล ให้ภิกษุและไวยาวัจกร เป็นต้น	๔.๘	(๒๙)
การจัดทำแผนผังเขตจัดประโยชน์		
- ไม่มีการดำเนินการ	๖๔.๐	(๘๒๖)
- มีการดำเนินการ	๓๖.๐	(๔๖๔)

การจัดการทรัพย์สินภายในวัด	ร้อยละ	(คน)
วิธีดำเนินการ		
- ชาวบ้านใช้ประโยชน์ในการสร้างที่อยู่อาศัย โดยวัดไม่ได้จัดเก็บค่าเช่า	๓๕.๖	(๑๕๖)
- ชาวบ้านเช่าที่ดินทำนา ทำสวน เช่น ปลูกต้นปาล์ม เป็นต้น	๑๗.๑	(๗๕)
- เช่าที่ทำตลาดนัด ตลาดสดเทศบาล โดยชาวบ้านไม่ต้องเสียค่าเช่า แต่ชาวบ้านจะช่วยจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ของวัดแทน	๑๔.๒	(๖๒)
- ทำประโยชน์เพื่อสังคม เช่น เพื่อการศึกษา สร้างโรงเรียน สายตรวจของตำบล ประปาหมู่บ้าน จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ตั้งอนามัย ฯลฯ	๑๓.๕	(๕๙)
- เช่าที่ดินของวัดทำธุรกิจ เช่น สร้างตึกแถว ห้องแถว โรงแรม รีสอร์ท	๕.๕	(๒๔)
- อื่น ๆ	๑๔.๒	(๖๒)
การดูแลรักษาโบราณสถาน - โบราณวัตถุ		
- ไม่มีโบราณสถาน - โบราณวัตถุ	๖๓.๘	(๘๑๖)
กรณีมีประเภทของโบราณสถาน - โบราณวัตถุ		
- โบราณสถาน เช่น หอพระไตรปิฎก มณฑป กระจังมณฑป พระอุโบสถ ฯลฯ	๔๓.๐	(๑๒๘)
- โบราณวัตถุ เช่น พระเศียรธาตุ พระพุทธรูป พระไตรปิฎก เป็นต้น	๓๒.๙	(๙๘)
วิธีดำเนินการ		
- การจัดพิพิธภัณฑสถานในวัด	๔๖.๒	(๒๔๗)
- มีแต่ไม่ได้จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถาน	๖.๐	(๓๒)
- ขึ้นกับกรมศิลปากร	๓.๐	(๑๖)
- อื่น ๆ เช่น ดูแลรักษาตนเองโดยพระสงฆ์ของวัด เป็นต้น	๔๔.๙	(๒๔๐)

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาคผนวก ช

คณะกรรมการการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม
จริยธรรมและการศาสนา

ภาคผนวก ข

คณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา

๑. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	ประธานกรรมการ
๒. พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. พลเอก วิชิต ยาทิพย์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. ศาสตราจารย์กิตติคุณสุกัญญา สุตบรรทัด	รองประธานกรรมการ คนที่สาม
๕. รองศาสตราจารย์กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล	รองประธานกรรมการ คนที่สี่
๖. ศาสตราจารย์เกียรติคุณปรีชา เกาทอง	รองประธานกรรมการ คนที่ห้า
๗. นายวินัย ดะห์ลัน	รองประธานกรรมการ คนที่หก
๘. ศาสตราจารย์เกียรติคุณตรึงใจ บุรณสมภพ	ประธานที่ปรึกษากรรมการ และโฆษกกรรมการ
๙. นายจำลอง โพธิ์สุข	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๐. นางจุรี วิจิตรวาทการ	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๑. นายเทียนชัย ปิ่นวิเศษ	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๒. นายธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๓. พลเอก ภูติศ ทัดติยโชติ	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๔. พลเรือเอก ศุภกร บุรณดิลก	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๕. นายสนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์	โฆษกกรรมการ
๑๖. นางสาวอ่อนอุษา ลำเลียงพล	โฆษกกรรมการ
๑๗. นายชูชาติ อินสว่าง	กรรมการ
๑๘. นางเตือนใจ สินธุฉก	กรรมการ
๑๙. นายนิรันดร์ พันทรกิจ	กรรมการ
๒๐. นายนิอาแซ ซีอูเฮ็ง	กรรมการ
๒๑. นางเบญจวรรณ สร้างนิทร	กรรมการ
๒๒. รองศาสตราจารย์ประกายภัทร นิยม	กรรมการ
๒๓. นางพรรณวีรินทร์ รัตนาวิช	กรรมการ
๒๔. นางพรรณิ จารุสมบัติ	กรรมการ
๒๕. นายประสาร มฤคพิทักษ์	กรรมการ
๒๖. รองศาสตราจารย์สีปงศ์ ธรรมชาติ	เลขานุการคณะกรรมการ
๒๗. นางกอบแก้ว จันทร์ดี	ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ

ที่ปรึกษากรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา

๑. นายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์	ที่ปรึกษากรรมการ
๒. นายศรีศักร วัลลิโภดม	ที่ปรึกษากรรมการ
๓. นายอำนาจ จันทน์เงิน	ที่ปรึกษากรรมการ
๔. นายมหัศจรรย์ โสดี	ที่ปรึกษากรรมการ
๕. นายธนีสร์ ศรีกลิ่นดี	ที่ปรึกษากรรมการ
๖. พลเอก ธีรวัฒน์ ทิพย์จันทร์	ที่ปรึกษากรรมการ
๗. นายธนาวุฒิ ศรีธนาวิโรจน์	ที่ปรึกษากรรมการ
๘. นายรัฐปกรณ์ นิภานันท์	ที่ปรึกษากรรมการ
๙. นายพิสุทธิ ทรัพย์วิจิตร	ที่ปรึกษากรรมการ

คณะอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา

๑. พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ	ประธานอนุกรรมการ
๒. ศาสตราจารย์กิตติคุณสุกัญญา สุตบรรทัด	รองประธานอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายนิรันดร์ พันทรกิจ	รองประธานอนุกรรมการ คนที่สอง
๔. พลเอก วิชิต ยาทิพย์	อนุกรรมการ
๕. นายเกษม มูลจันทร์	อนุกรรมการ
๖. นายธีระ สุวรรณกุล	อนุกรรมการ
๗. นายนิอาแซ ซีอุเซ็ง	อนุกรรมการ
๘. นายพิเชษฐ กาลามเกษตร	อนุกรรมการ
๙. นายมัญญ รามบุตร	อนุกรรมการ
๑๐. นายวินัย ดะห์ลัน	อนุกรรมการ
๑๑. นางสาวอ่อนอุษา ลำเลียงพล	อนุกรรมการ
๑๒. นายอำนาจ บัวศิริ	อนุกรรมการ
๑๓. นายจ่านงค์ สวมประจำ	อนุกรรมการ
๑๔. รองศาสตราจารย์กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๕. นายสมพงษ์ แก้วเจริญไพศาล	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ที่ปรึกษาอนุกรรมการปฏิรูปกิจการศาสนา

๑. นายถาวร ชัยจักร	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๒. นายพรชัย พิณบุญพงษ์	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๓. พลเอก ชงชัย เกื้อสกุล	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๔. นายอาทิตย์ ทรัพย์บุญเสรี	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๕. นางเสริมสุข ปัทมสถาน	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๖. นางเสริมศิริ อัครพุดิพันธ์	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๗. นายคัมภีร์ ดิษฐากรณ์	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๘. นายสุพจน์ เลียดประดม	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๙. นายราช มัตตา	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๑๐. นายพิพัฒน์ รุ่งเรืองนกกุล	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
๑๑. นายรุ่ง เริงสันต์อาจิน	ที่ปรึกษาอนุกรรมการ
-

